

การออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและ

ผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์

นายนิธิศ ธรรมแสงอดิภา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DROPPING OUT OF THE LOWER SECONDARY SCHOOL, LABOUR MIGRATION AND
IMPACTS: A CASE STUDY IN SURIN PROVINCE

Mr. Nithis Thammasang-adipa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development
(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การออกกลางคืนจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์
โดย	นายนิธิศ ธรรมแสงอดิภา
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.อเนกพล เกื้อมา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุภาวศ์ จันทวานิช)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.อเนกพล เกื้อมา)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศิริเชษฐ์ สังขะมาน)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.กิตติศักดิ์ แป้นงาม)

นิธิศ ธรรมแสงอดิภา : การออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์ (DROPPING OUT OF THE LOWER SECONDARY SCHOOL, LABOUR MIGRATION AND IMPACTS: A CASE STUDY IN SURIN PROVINCE) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ดร.อเนกพล เกื้อมา, หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันและการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน กระบวนการย้ายถิ่น และผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ และแสวงหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานที่ออกจากการศึกษากลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษากรณีศึกษา 9 ราย พบว่าสาเหตุในการออกกลางคัน ประกอบด้วย ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา อันประกอบไปด้วย ความยากของเนื้อหา การเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ความรุนแรงในสถานศึกษาทั้งจากครูและเพื่อนนักเรียน และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา ประกอบด้วย ความต้องการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ และปัจจัยความไม่ดึงดูดใจของระบบโรงเรียน ส่วนสาเหตุในการย้ายถิ่น ประกอบด้วย ปัจจัยผลักดันจากพื้นที่ต้นทาง อันประกอบไปด้วย ฐานะทางเศรษฐกิจ และค่านิยมของครอบครัว และปัจจัยดึงดูดจากพื้นที่ปลายทาง ประกอบด้วย การได้รับการชักชวนและอำนวยความสะดวก โอกาสในการมีรายได้ ปัจจัยด้านสัมพันธภาพ ปัจจัยด้านความสบาย และปัจจัยด้านความจรรยาใจ ประกอบด้วย โอกาสในการเดินทางและการเรียนรู้ สำหรับกระบวนการย้ายถิ่น พบว่ากรณีศึกษาได้รับการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง การพักอาศัย งาน รายได้ และการปรับตัวหลังการย้ายถิ่นจากเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในในชุมชน นอกจากนี้ ผลกระทบจากการย้ายถิ่น ได้แก่ ผลกระทบด้านรายได้ ประกอบด้วย ความพึงพอใจกับรายได้ที่ได้รับ การมีเงินส่งกลับให้ครอบครัว การมีเงินสำหรับใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การมีเงินเก็บสำหรับการกลับมาลงทุนที่บ้าน และการขาดรายได้ในช่วงรองาน ผลกระทบต่อความนับถือตนเองที่เพิ่มขึ้น ผลกระทบต่อความใกล้ชิดของครอบครัวที่มีประชากรวัยพึ่งพิง โดยการต้องทิ้งผู้สูงอายุไว้ที่บ้าน ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน ประกอบด้วย การเจอเพื่อนร่วมงานที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ สภาพแวดล้อมการทำงานที่เป็นมลภาวะทางกลิ่น และสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อสภาวะร่างกาย และผลกระทบต่อความเป็นลูกหลานที่ดี

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ลายมือชื่อนิติศ

ปีการศึกษา 2559

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5687203420 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORDS: DROP OUT / MIGRATION / ออกกลางคัน / ย้ายถิ่น

NITHIS THAMMASANG-ADIPA: DROPPING OUT OF THE LOWER SECONDARY SCHOOL, LABOUR MIGRATION AND IMPACTS: A CASE STUDY IN SURIN PROVINCE.

ADVISOR: ANAGPON KUAMA, Ph.D., pp.

The purposes of this research are to study the causes of dropping out of the lower secondary school and labour migration, migration process, and impacts of labour migration by lower secondary school dropouts and to seek for an appropriate guideline to improve their quality of life. This research was conducted in Surin Province using qualitative research methodology including in-depth interview, interview, and non-participant observation through 9 case studies.

The results show that the causes of dropping out of the lower secondary school are some push factors including the difficulty of subjects, the tiresome classes, the violence in school, and the family economic background. On the other hand, the pull factor includes the need to work. Lastly, the fall out of school factor.

In addition, the causes of labour migration are the push factors including family's economic background and their value, and the pull factors including being invited and facilitated to migrate, income generating opportunity, affiliation, comfort, and stimulation elements include journey and learning opportunities. For the migration process, the study shows that the case studies were invited and facilitated in terms of migration, residence, work, income, and adaptation after migration.

Moreover, the study shows that there are five main impacts of labour migration; (1) the income satisfaction includes remittance, extravagant spending, savings, and income stringent during job waiting period, (2) the impact on self-esteem increment, (3) the impact on leaving the elder at home, (4) impacts from work environment including the inappropriate behaviors from colleagues, odor pollution, and the good working conditions, and (5) the impact on being a good descender.

Field of Study: Human and Social
Development

Student's Signature

Advisor's Signature

Academic Year: 2016

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก ดร. อเนกพล เกื้อมา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ได้สละเวลามาให้ความช่วยเหลือขัดเกลากระบวนการคิด และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตผลงานวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.สุภางค์ จันทวานิช ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ศิริเชษฐ์ สังขะมาน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.กิตติศักดิ์ เป็๋นงาม กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้ชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้า การเขียนผลการวิจัย และการอภิปราย จนได้วิทยานิพนธ์ที่มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่หลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคมทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และให้การดูแลเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาที่นี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมสาขาทุกท่าน ที่มีมิตรภาพ ความห่วงใย และความช่วยเหลือแบ่งปันให้กันเสมอ

ขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้าน ผู้รับเหมา กรณีศึกษาและครอบครัว รวมถึงบุคลากรอีกหลายท่านในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยไม่อาจกล่าวถึงได้ครบ แต่ทุกท่านล้วนเป็นผู้มีพระคุณในการเสียสละเวลามาให้ข้อมูลเพื่อเติมเต็มวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ตามกรอบระยะเวลาที่มี

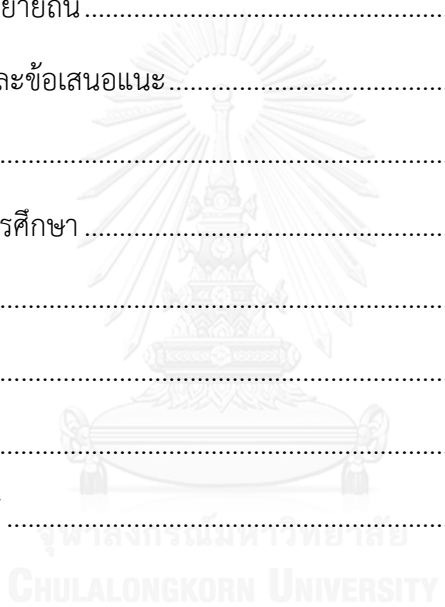
ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัวธรรมแสงอดิภาและกัลยามิตรทุกท่าน สำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือที่มีให้ไม่เคยสิ้นสุด ความรักและความปรารถนาดีที่ผู้วิจัยได้รับมาเป็นสิ่งผลักดันให้เดินทางต่อไปเสมอ การดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจสิ้นสุดลงตามกาล แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางครั้งใหม่ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการเดินทางครั้งใหม่นี้จะยังคงเปี่ยมไปด้วยความรัก ความปรารถนาดี และการแบ่งปัน ดังเช่นที่เคยเป็นมา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	11
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	11
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	14
1.3 ขอบเขตในการศึกษา.....	14
1.4 นิยามเชิงปฏิบัติการ	15
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย.....	16
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา.....	18
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
2.1 กระบวนการออกกลางคัน.....	19
2.2 กระบวนการย้ายถิ่น.....	34
2.2.3 แนวคิดคุณค่าและการคาดหวังจากการย้ายถิ่น (Value-Expectancy Model).....	40
2.4 สรุปรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	55
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	57
3.1 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา.....	57
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
3.3 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษา.....	60
บทที่ 4 กรณีศึกษา.....	63
4.1 ชุมชนต้นทาง: ชุมชนผู้รับเหมาตักแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์	63

4.2 เส้นทางชีวิตของช่างเฟอร์นิเจอร์	67
4.3 กรณีศึกษา	70
บทที่ 5 การวิเคราะห์และผลการศึกษา	90
5.1 สาเหตุในการออกกลางคัน	90
5.2 สาเหตุในการย้ายถิ่น	97
5.3 กระบวนการย้ายถิ่นเพื่อทำงาน	103
5.4 ผลกระทบจากการย้ายถิ่น	108
บทที่ 6 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	116
6.1 สรุปผลการศึกษา	116
6.2 การอภิปรายผลการศึกษา	118
6.3 ข้อเสนอแนะ	132
รายการอ้างอิง	135
ภาคผนวก.....	141
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	147

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 แสดงสัดส่วนเด็กออกกลางคันในระดับชั้นต่างๆ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545-2557.....	12
ตารางที่ 1.2 แสดงจำนวนและสัดส่วนกำลังแรงงานในจังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2559 แบ่งตามระดับการศึกษา	13

สารบัญรูปภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา 55

แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล 61

แผนภาพที่ 3 แสดงเครือข่ายผู้รับเหมาตักแต่งภายในในชุมชน พ.ศ. 2560..... 66

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

นับแต่ช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) รัฐได้ดำเนินนโยบายในการพัฒนาประเทศโดย “มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลาง” เพื่อที่จะผลิตคนในฐานะทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านการศึกษาเพื่อให้ประชาชนในประเทศได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีความรู้หรือทักษะที่ส่งผลต่อการเพิ่มความสามารถในการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและประเทศชาติ (แบ็งค์ งามอรุณโชติ และฉิรภาพ พัททอง, 2555, p. 15)

เพื่อให้การดำเนินการลงทุนด้านการศึกษาของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงได้ออกกฎหมายที่เป็นรูปธรรมในการยกระดับการศึกษาในประเทศ คือ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2542 มาตรา 17 ที่ขยายระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี หากผู้ใดไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามความคาดหวังที่รัฐได้ลงทุนให้ คือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ย่อมกลายเป็นเด็กออกกลางคันซึ่งถือเป็นความสูญเสียเปล่าในการลงทุนด้านการศึกษาของรัฐ (สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 2540, p. 42)

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบจากการออกกลางคันโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแพร่หลายในช่วงก่อนแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ ภายใต้นโยบายการปฏิรูปการศึกษาอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ประชากรของประเทศได้รับการศึกษาในสัดส่วนที่สูงขึ้น (ดูใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542; สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 2540, 2542) กระทั่งปลายปี พ.ศ. 2553 ได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน (สสค.) จึงได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน, 2557, p. 21) และผลักดันพันธกิจในการแก้ไขปัญหาเด็กหลุดหายจากระบบการศึกษาโดยคาดว่าจะมีเด็กที่เรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ต่ำกว่า 5 ล้านคน(สำนักงาน

ส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน, 2557, p. 15) ทำให้แวดวงการศึกษามีความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาเด็กหลุดจากระบบการศึกษา หนึ่งในนั้น ได้แก่ ปัญหาเด็กออกกลางคัน ส่งผลให้สัดส่วนของเด็กออกกลางคันลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในตาราง

ปีการศึกษา	ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ)	ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น (ร้อยละ)	ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
2545	0.78	2.03	1.43	1.26
2546	0.51	1.45	1.38	0.89
2547	0.72	2	1.92	1.24
2548	0.69	2.11	2.21	1.31
2549	0.88	2.25	2.33	1.49
2550	1.13	2.43	2.16	1.68
2551	0.98	2.44	1.9	1.57
2552	0.23	1.31	1.05	0.7
2553	0.19	0.94	1.03	0.56
2554	0.11	0.75	0.82	0.42
2555	0.14	0.95	0.91	0.51
2556	0.08	0.32	0.32	0.19
2557	0.05	0.24	0.24	0.14

ตารางที่ 1.1 แสดงสัดส่วนเด็กออกกลางคันในระดับชั้นต่างๆ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545-2557

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แม้ว่าแนวโน้มสถานการณ์การออกกลางคันจะดีขึ้น แต่หน่วยงานด้านการศึกษาที่สำคัญของรัฐอย่างสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาก็ได้ยอมรับและระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ว่าการออกกลางคันเป็นปัญหาที่จะยังคงอยู่ต่อไป (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2560, p. 28)

นอกจากนี้ การดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาในทศวรรษหน้ามีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป ภายใต้อำนาจมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม (All for Education) ที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่เสนอให้รัฐสนับสนุนทุกภาคส่วนในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษา ไม่ว่าจะเป็น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีสมรรถนะในการทำงานเพื่อประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานโดยไม่ปล่อยปละละเลยใครไว้ข้างหลัง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อปวงชน (Education For All) อย่างแท้จริง (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2560, pp. 76-77) ดังนั้น การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์จึงควรเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มุ่งเน้นความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนให้มากขึ้น

จากแนวโน้มดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญของการศึกษาปรากฏการณ์การออกกลางคันภายใต้บริบทชุมชนที่มีเครือข่ายขบวนการที่ดึงดูดผู้เรียนให้หันเหออกจากการศึกษาในโรงเรียนในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ถูกจัดอันดับความก้าวหน้าในการพัฒนาคนในสิบล้านอันดับสุดท้ายถึง 3 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2554 (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2560, pp. 5-6) และมีกำลังแรงงานอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปที่ไม่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงสูง ดังแสดงในตาราง

ระดับการศึกษาของกำลังแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
- ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	350,251	66.36
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	52,041	9.86
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	61,278	11.61
- ระดับวิชาชีพ	18,104	3.43
- ระดับปริญญาตรี	38,319	7.26
- ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	7,811	1.48
รวม	527,804	100

ตารางที่ 1.2 แสดงจำนวนและสัดส่วนกำลังแรงงานในจังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2559 แบ่งตามระดับการศึกษา

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์

การศึกษาในครั้งนี้สนใจศึกษาการออกกลางคันในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน และผลกระทบในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อทำความเข้าใจสาเหตุในการออกกลางคัน

และการย้ายถิ่นเพื่อทำงานภายใต้บริบทของชุมชนที่มีเครือข่ายการย้ายถิ่น กระบวนการในการย้ายถิ่น ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเพื่อทำงานของแรงงานที่ออกจากการศึกษากลางคัน เพื่อเสนอแนะแนวทาง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนเหล่านี้ให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพในการเพิ่มผลิตภาพให้แก่ ตนเองและประเทศชาติสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และการย้ายถิ่น เข้าสู่ความเป็นแรงงานของแรงงานในจังหวัดสุรินทร์

1.2.2 เพื่อศึกษากระบวนการย้ายถิ่นของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์

1.2.3 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของแรงงานที่ออกกลางคัน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์

1.2.4 เพื่อนำเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานที่ออกจากการศึกษา กลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1) สาเหตุในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่ความ เป็นแรงงานของแรงงานในจังหวัดสุรินทร์

2) กระบวนการย้ายถิ่นของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัด สุรินทร์

3) ผลกระทบของการออกจากการศึกษากลางคันจากโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นและการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของกรณีศึกษาจากจังหวัดสุรินทร์

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) ชุมชนผู้รับเหมาตึกแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนต้นทางตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท อยู่ห่างจากเมืองสุรินทร์ประมาณ 22 กิโลเมตร และมีปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อย้ายถิ่นทำงานกับเครือข่ายผู้รับเหมาตึกแต่งภายในที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชน
- 2) ไซต์งานตึกแต่งภายในแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
- 3) บ้านพักในกรุงเทพมหานคร

1.4 นิยามเชิงปฏิบัติการ

ออกกลางคัน หมายถึง การเลิกเรียนหนังสือก่อนสำเร็จวุฒิการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 มาตรา 17 คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สาเหตุในการออกกลางคัน หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกกลางคันของกรณีศึกษา อันได้แก่

1. **ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา** คือ ปัจจัยที่เกิดจากอิทธิพลจากผู้กระทำการ (Actor) อื่นๆ เช่น ครู โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และครอบครัว ที่ส่งผลให้กรณีศึกษาเกิดความรู้สึกว่าการเรียนหนังสือไม่สามารถทำให้พวกเขาควบคุมหรือแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ จึงพิจารณาการออกกลางคันเป็นทางเลือกในการหลุดพ้นจากสถานการณ์อันไม่พึงประสงค์
2. **ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา** คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการหันเหหรือเบี่ยงเบนความสนใจของกรณีศึกษาออกจากการเรียนไปสู่การทำกิจกรรมอื่น เช่น ความต้องการทำงาน เป็นต้น
3. **ปัจจัยความไม่ดึงดูดใจของระบบโรงเรียน** คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นเมื่อกรณีศึกษามองไม่เห็นภาพอนาคตเมื่อตนสำเร็จการศึกษา โดยมิได้รับอิทธิพลจากปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษาหรือปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา แต่ท้ายที่สุดกรณีศึกษาได้ตัดสินใจออกกลางคันในขณะที่ยังมองไม่เห็นอนาคตว่าตนจะทำอะไรต่อไป

การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน หมายถึง การเคลื่อนย้ายของผู้ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จากที่อยู่อาศัยในชุมชนต้นทาง จังหวัดสุรินทร์ ไปยังพื้นที่ปลายทางในจังหวัดต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำงานที่แห่งใหม่นั้นเป็นระยะเวลาพอควร ภายใต้การชักชวนและอำนวยความสะดวกของเครือข่ายผู้รับเหมาตักแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ในด้านต่างๆ ได้แก่ การย้ายถิ่น การจัดหาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ปลายทาง การจ้างงาน และการจ่ายค่าแรง

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์” ครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.5.1 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ประกอบด้วย

1) กรณีศึกษา (Case Study) จำนวน 9 ราย เป็นแรงงานย้ายถิ่นที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีการศึกษา 2551 เป็นต้นมา เนื่องจากปีการศึกษา 2551 เป็นปีการศึกษาแรกที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเป้าหมายให้ทุกสถานศึกษาลดอัตราการออกกลางคันในการศึกษาภาคบังคับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550: pp. 35-42 อ้างถึงใน อภิชาติ เสนะนันท์ คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดแฉ่ม, 2555, p. 76) ดังนั้น ผู้ที่ออกกลางคันหลังจากช่วงเวลานี้จึงเป็นผู้ที่หลุดจากการดำเนินนโยบายลดอัตราการออกกลางคันของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษา โดยผู้วิจัยทำการคัดเลือกกรณีศึกษาโดยอาศัยการแนะนำ (Snowball Sampling) จากผู้ใหญ่บ้านและผู้รับเหมาตักแต่งภายในรายหนึ่ง

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนต้นทาง ผู้รับเหมาตักแต่งภายในรายหนึ่งจากชุมชนต้นทาง และพ่อแม่หรือผู้ปกครองของกรณีศึกษา

1.5.2 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1) การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการออกกลางคัน และกระบวนการย้ายถิ่น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีอิทธิพลต่อแวดวงออกแบบและ

ตกแต่งภายในของประเทศไทยในยุคสมัยต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตการย้ายถิ่นและการกลายเป็นชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ซึ่งเป็นบริบทของชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์

2) การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

(1) การสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการกลายเป็นชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน และการทำงานรับเหมาและงานตกแต่งภายใน

(2) การสัมภาษณ์ผู้รับเหมาตกแต่งภายใน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานรับเหมาและงานตกแต่งภายใน

(3) การสัมภาษณ์พ่อแม่และผู้ปกครองของกรณีศึกษา เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีต่อการออกกลางคันและการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานของบุตรหลาน

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กรณีศึกษาทั้ง 9 ราย โดยเน้นการสัมภาษณ์ประวัติชีวิต (Life History)

4) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและวิธีการทำงานของกรณีศึกษาที่ไซต์งานตกแต่งภายในแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของกรณีศึกษาที่บ้านพักในกรุงเทพมหานคร และบ้านในชุมชนต้นทาง

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้มาทบทวนจนเกิดความเข้าใจในภาพรวม และนำข้อมูลมาจัดเป็นหมวดหมู่อันมีลักษณะเป็นหัวข้อหลักที่ประกอบไปด้วยหัวข้อย่อยต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา พร้อมเขียนบรรยายข้อค้นพบอย่างละเอียด

1.5.4 การสรุปและอภิปรายผล โดยการนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษามาสรุปตามวัตถุประสงค์ และอภิปรายผลเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย ที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมไว้ก่อนหน้า เพื่อเปรียบเทียบว่าข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาในอดีตอย่างไร

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.6.1 ระดับปัจเจกบุคคล: ได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานที่ออกจากการศึกษากลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์

1.6.2 ระดับครอบครัว: ได้รับทราบผลกระทบจากการย้ายถิ่นของแรงงานที่ออกจากการศึกษากลางคันที่มีต่อครอบครัวในจังหวัดสุรินทร์ และนำผลการศึกษามาสร้างข้อเสนอแนะในการลด กำจัด หรือป้องกันผลกระทบเชิงลบ และส่งเสริมผลกระทบเชิงบวกต่อไป

1.6.3 ระดับชุมชน: เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นเพื่อทำงานของเด็กออกกลางคันภายใต้บริบทชุมชนที่มีเครือข่ายผู้รับเหมาตักแต่งภายใน ซึ่งเครือข่ายทางสังคมนี้เป็นกลุ่มบุคคลผู้มีทักษะฝีมือ ประสบการณ์ และความรู้ความสามารถเฉพาะทางในงานฝีมือที่มีมูลค่าสูง ผู้วิจัยคาดว่าจะนำผลการศึกษามาเสนอแนะแนวทางให้แก่ชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่เด็ก เยาวชน และผู้ที่มีความสนใจในชุมชน มากกว่าการบังคับให้กลุ่มคนเหล่านี้เรียนในสิ่งที่ไม่มีความถนัดหรือสนใจ

1.6.4 ระดับนโยบาย: นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อพัฒนาแรงงานย้ายถิ่นที่ออกจากการศึกษากลางคันให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เรื่อง “การออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์” มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

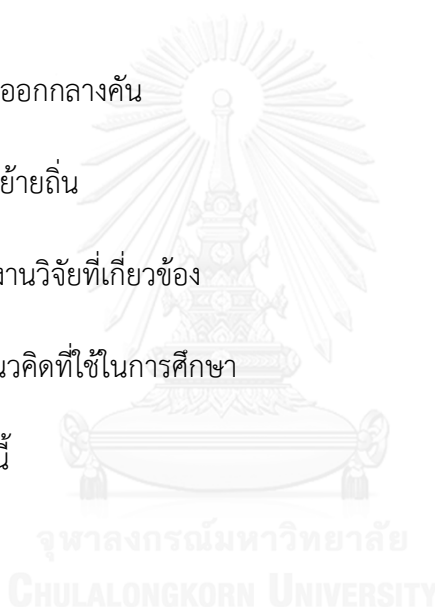
2.1 กระบวนการออกกลางคัน

2.2 กระบวนการย้ายถิ่น

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กระบวนการออกกลางคัน

การออกกลางคัน (Dropping Out) ถูกมองในฐานะปัญหาความสูญเสียเปล่านั้นจากการลงทุนทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ของรัฐที่นักเรียนและนักวิชาการในประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนาต่างให้ความสนใจตั้งแต่ พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) เป็นต้นมา (Kobes, 1976 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2521, p. 1) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาผู้ออกกลางคันภายใต้นิยามการออกกลางคันของ (Burrus & Roberts, 2012, p. 1) ที่กล่าวว่า การออกกลางคัน หมายถึง การเลิกเรียนหนังสือก่อนที่จะสำเร็จวุฒิการศึกษา ในที่นี้ใช้เกณฑ์วุฒิการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 17 ที่กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี คือ ต้องสำเร็จวุฒิการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกกลางคัน พบว่า การออกกลางคันมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบทำให้นักเรียนคนหนึ่งต้องออกจากโรงเรียนก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยที่เกิดจากโรงเรียน บ้าน ชุมชน หรือตัวนักเรียนเอง ใดๆ ใดอย่างหนึ่ง หรือหลายๆ อย่าง การออกกลางคันจึงเป็นกระบวนการ (Process) ที่เกิดจากการสะสมของเหตุปัจจัยอันหลากหลาย (Burrus & Roberts, 2012, p. 3; จรุงญ วิรุฬห์รัตน์, 2521, p. 5)

2.1.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกกลางคัน

เอลเลียท วอสส์ และเวนดลิง (Elliott, Voss, & Wendling, 1966, pp. 808-817) ได้ทำการสัมภาษณ์นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ออกกลางคันตั้งแต่ปีแรกของการศึกษา จำนวน 48 คน พบว่าสามารถจำแนกเด็กออกกลางคันออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) **กลุ่มออกกลางคันแบบไม่สมัครใจ (The Involuntary Dropouts)** คือ นักเรียนที่จำใจต้องออกกลางคันเพราะปัญหาร้ายแรงในชีวิต (Life Crisis) เช่น ได้รับความอุบัติเหตุ เจ็บป่วยรุนแรง บิดามารดาเสียชีวิต เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้มีแก่นักเรียน 2 คนเท่านั้นที่ออกกลางคันแบบไม่สมัครใจ เพราะเสียชีวิต

2) **กลุ่มนักเรียนที่เรียนไม่ดี (The Retarded Dropouts)** คือ นักเรียนที่ขาดทักษะในการเรียนในชั้นเรียนจนไม่สามารถสอบเลื่อนชั้นได้ สืบเกิดได้จากผลการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ในการศึกษาครั้งนี้มีนักเรียน 18 คน ที่ต้องออกกลางคันเพราะผลคะแนนสอบต่ำ นักเรียนกลุ่มนี้ได้เกรดเฉลี่ยระหว่าง 0.00 ถึง 2.67 มีค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป็น 1.38

3) **กลุ่มนักเรียนที่มีศักยภาพที่จะเรียนได้ (The Capable Dropouts)** คือ นักเรียนที่สามารถเรียนและผ่านเกณฑ์การสอบในชั้นเรียนได้ แต่ไม่ได้รับความพึงพอใจจากพัฒนาการหรือการเรียนในชั้นเรียน นักเรียนกลุ่มนี้บางคนมีผลการเรียนต่ำเพียงเพราะขาดแรงจูงใจในการเรียน ดังนั้นจึงไม่สามารถคัดกรองนักเรียนกลุ่มนี้โดยใช้ผลการเรียนเป็นเกณฑ์ได้ แต่สามารถสังเกตได้จากการที่นักเรียนมีทักษะการอ่านที่ดี แต่มีผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ นักเรียนเหล่านี้ เมื่ออยู่ในโรงเรียนมักแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ในการศึกษาครั้งนี้มีนักเรียนถึง 28 คน ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มนี้ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 0.00 ถึง 3.57 มีค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป็น 1.55 สาเหตุอย่างเป็นทางการที่นักเรียนกลุ่มนี้ออกกลางคัน ประกอบด้วย การถูกพักการเรียน การสมรสหรือการ

ตั้งครุฑ การมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมจนถูกไล่ออก และออกกลางคันเพราะไม่ชอบโรงเรียน อยากออกไปทำงานมากกว่า หรือบางคนไม่ได้ให้เหตุผลในการลาออกได้เลย

การทำนายความเป็นไปได้ในการออกกลางคันของนักเรียนในกลุ่มที่ 3 นั้นยากกว่ากลุ่มที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้ให้ข้อมูลทำนายการออกกลางคันของนักเรียนกลุ่มที่ 3 ถูก 16 คน จาก 28 คน ในขณะที่ทำนายการออกกลางคันของนักเรียนกลุ่มที่ 2 ถูก 11 คน จาก 18 คน ในกลุ่มเด็กออกกลางคันทั้งหมด กลุ่มที่ 3 จึงถูกพิจารณาว่าเป็นปัญหาความสูญเปล่าทางสังคม (Societal Waste) มากที่สุด

เอลเลียท วอสส์ และเวนดลิง จึงได้ทำการศึกษาเฉพาะเจาะจงลงไปถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งผลให้นักเรียนที่มีศักยภาพที่จะเรียนได้เหล่านี้ตัดสินใจลาออก พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลอย่างมาก นักเรียนที่มาจากครอบครัวชนชั้นล่าง (Lower-Class) มักถูกทำให้รู้สึกเสียเปรียบในการแข่งขันกับนักเรียนที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง (Middle-Class) กล่าวคือ นักเรียนสองกลุ่มนี้ได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Practices) ที่ให้คุณค่าในเรื่องที่แตกต่างกัน ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในระบบการศึกษา การลดทอนสถานะ (Status Deprivation) จึงกลายเป็นสมมติฐานสำคัญที่ทำให้นักเรียนที่มีศักยภาพที่จะเรียนได้ตัดสินใจลาออก ตัวอย่างของการลดทอนสถานะในที่นี้ ได้แก่ สถานะทางการศึกษา (Academic Status)

ในโรงเรียนส่วนใหญ่ นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างจากกันถูกนำมาแข่งขันในสนามเดียวกัน สถานะทางการศึกษาที่วัดจากเกรดและผลการเรียนมักจะแปรผันตรงกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ (1) ครูได้ถูกจ้างมาเพื่อสนับสนุนพัฒนาการ ความปรารถนา บุคลิกลักษณะ ทักษะ และมารยาทของนักเรียนที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางมากกว่า (2) ครูส่วนใหญ่เติบโตมาจากครอบครัวชนชั้นกลาง และ (3) ครูและโรงเรียนชื่นชอบนักเรียนที่ว่าง่าย ให้ความร่วมมือ ความประพฤติดี และทำให้ครูทำงานง่ายขึ้น ซึ่งการขัดเกลาทางสังคมของนักเรียนที่มาจากครอบครัวชนชั้นล่างไม่ได้ก่อให้เกิดคุณลักษณะเหล่านี้เท่าที่ควร แม้ว่านักเรียนเหล่านี้จะมีศักยภาพมากพอที่จะเรียนให้ผ่านเกณฑ์ได้ ก็มักจะถูกตีตราว่าเป็น “เด็กมีปัญหา” อยู่ดี เพราะทัศนคติ ค่านิยม การแสดงออก การพูดจา รวมถึงการแต่งกายของพวกเขาแตกต่างจาก

นักเรียนที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง การแข่งขันที่นักเรียนเหล่านี้เผชิญจึงไม่ใช่แค่เรื่องผลการเรียน แต่เป็นการหาตำแหน่งแห่งที่ของตนในโรงเรียน เมื่อไม่สามารถหาจุดประนีประนอมระหว่างกฎเกณฑ์กับการถูกยอมรับตัวตนได้ พวกเขาจึงหมดสิ้นซึ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษาและมองว่าตนไม่เหมาะกับโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม การลาออกจากโรงเรียนเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งที่นักเรียนเหล่านี้พิจารณาว่าเป็นทางออก จนกระทั่งพวกเขาได้ติดต่อกับคนอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียระหว่างการลาออกกับการเรียนหนังสือ คนอื่นๆ ในที่นี้ เช่น เพื่อน รุ่นพี่ หรือญาติที่ลาออก เมื่อได้รับข้อมูลเกี่ยวกับข้อดีของการลาออกจากผู้มีประสบการณ์ การลาออกจึงกลายมาเป็นทางเลือกเพียงทางเดียวที่จะทำให้ชีวิตพวกเขาดีขึ้น

ดังนั้น ผลการศึกษาของเอลเลียท วอสส์ และเวนด์ลิง ได้ข้อสรุปว่า สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกกลางคัน

ต่อมาในปี 1984 เวห์เลจ และรัทเทอร์ (Wehlage & Rutter, 1984, pp. 37-48) ได้ศึกษาสาเหตุของการออกกลางคันโดยเจาะจงไปที่อิทธิพลของโรงเรียนที่มีต่อการตัดสินใจของนักเรียน เนื่องจากการศึกษาสาเหตุการออกกลางคันก่อนหน้านี้มุ่งเน้นเฉพาะปัจจัยทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเป็นสำคัญ หรือที่เวห์เลจ และรัทเทอร์ กล่าวว่า เป็นอคติที่มีต่อชนชั้นกลาง (Middle-Class Bias)

การศึกษาครั้งนั้น เวห์เลจ และรัทเทอร์ อาศัยข้อมูลจากโครงการ High School and Beyond ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งแรกในปี 1980 ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 2 และเก็บข้อมูลอีกครั้งในปี 1982 ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลบางคนออกกลางคันก่อนสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย บางคนไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ในขณะที่บางคนกำลังศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า ข้อสรุปที่ได้โดยส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความขัดแย้งกับผลการศึกษาอื่นๆ ก่อนหน้านั้นนัก เช่น สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อผลความสามารถในการเรียนในระบบโรงเรียน พฤติกรรมในโรงเรียน และการตัดสินใจออกกลางคัน อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ได้พบปัจจัยเพิ่มเติมบางประการที่สามารถทำนายความขัดแย้งระหว่างนักเรียนและสถานศึกษาได้ ประกอบด้วย ความคาดหวังในการประสบความสำเร็จทางการศึกษาของ

นักเรียน การที่นักเรียนรับรู้ถึงความไม่เอาใจใส่ของครู และการที่นักเรียนมองว่าระบบการควบคุมความประพฤติไร้ประสิทธิภาพและขาดความยุติธรรม

นอกจากนี้ รัมเบอร์เกอร์ และคณะ (Rumberger, Ghatak, Poulos, Ritter, & Dornbusch, 1990, pp. 290-297) ได้ศึกษาสาเหตุของการตัดสินใจออกกลางคันโดยมุ่งเน้นปัจจัยจากครอบครัวเป็นหลัก อาศัยการเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในเขตรอบอ่าวซานฟรานซิสโก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่นักเรียนมาจากกลุ่มประชากรที่มีความแตกต่างหลากหลาย ประมาณครึ่งหนึ่งของนักเรียนทั้งหมดเป็นชนกลุ่มน้อย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนที่ออกกลางคันจำนวน 48 คน และนักเรียนที่ยังเรียนอยู่จำนวน 48 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากทั้ง 2 กลุ่ม มาเปรียบเทียบกัน

ผลการศึกษาพบว่า การออกกลางคันของนักเรียนโรงเรียนนี้ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นชนกลุ่มน้อยหรือการมีครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single-Parent Family) แต่มีสาเหตุมาจากผลการเรียนที่ตกต่ำ การไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน และปัญหาเรื่องระเบียบวินัย นอกจากนี้ การวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยจากครอบครัวระหว่างนักเรียนที่ออกกลางคันกับนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ พบว่า มีความแตกต่างกันใน 3 ประเด็น ดังนี้

1) ความแตกต่างในรูปแบบการเลี้ยงดู (Parenting Style) นักเรียนที่ออกกลางคันมักถูกเลี้ยงดูแบบตามใจ และมักแสดงพฤติกรรมโดยปราศจากคำแนะนำของพ่อแม่ ส่วนพ่อแม่ที่ความรับผิดชอบจะสนับสนุนพัฒนาการทางความคิดของลูกด้วยการนำเสนอทางเลือกและช่วยกันวิเคราะห์

2) ความแตกต่างในการตอบสนองของพ่อแม่ที่มีต่อผลการเรียนของลูก พ่อแม่ของนักเรียนที่ออกกลางคันมักมีการตอบสนองด้วยการแสดงออกในเชิงลบต่อผลการเรียนของลูก

3) การมีส่วนร่วมในการศึกษาของพ่อแม่ พ่อแม่ของนักเรียนที่ออกกลางคันมักให้ความสนใจกับการเรียนของลูกในระดับที่ต่ำ ทำให้นักเรียนไม่ทำการบ้าน ไม่สนใจเรียน ขาดเรียนบ่อยขึ้น และผลการเรียนตกต่ำในที่สุด อย่างไรก็ตาม ผลการเรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านครอบครัวเพียงปัจจัยเดียว กลุ่มเพื่อนในโรงเรียนก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมาก หากนักเรียนถูกแวดล้อมด้วยกลุ่มเพื่อนที่ตั้งใจเรียนย่อมสามารถทดแทนการขาดความเอาใจใส่ของพ่อแม่ได้

กระทั่งปี 1995 รัมเบอร์เกอร์ (Rumberger, 1995, pp. 600-618) ได้ทำการศึกษาสาเหตุของการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยทำการวิเคราะห์ 2 ปัจจัยร่วมกัน ประกอบด้วย **ปัจจัยส่วนบุคคล** และ **ปัจจัยในสถานศึกษา** โดยอาศัยข้อมูลจากโครงการสำรวจการศึกษาระดับชาติระยะยาว (The National Education Longitudinal Survey; NELS) ในปี 1988 ที่รวบรวมข้อมูลของนักเรียน ครู โรงเรียน และพ่อแม่ผู้ปกครอง จากโรงเรียนทั้งของรัฐบาลและเอกชนจำนวน 1,100 โรงเรียนในสหรัฐอเมริกา คัดเลือกนักเรียนจำนวน 25 คน จากแต่ละโรงเรียน คิดเป็นจำนวนนักเรียนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 25,000 คน ใช้แบบสอบถามทั้งหมด 4 ชุด ประกอบด้วย แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนละ 1 ชุด แบบสอบถามนักเรียน โรงเรียนละ 25 ชุด แบบสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียนละ 25 ชุด และแบบสอบถามครู โรงเรียนละ 5 ชุด เก็บข้อมูลครั้งแรกในปี 1988 และเก็บซ้ำอีกครั้งจากผู้ให้ข้อมูลชุดเดิมในปี 1990 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางสถิติพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออกกลางคันของนักเรียน มีดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว สามารถใช้ทำนายแนวโน้มในการออกกลางคันของนักเรียนได้ นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมีโอกาสที่จะออกกลางคันสูงกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่า เพราะครอบครัวของชนชั้นกลางมีปัจจัยด้านการเลี้ยงดู อันได้แก่ การสนับสนุนด้านการศึกษา การสอดส่องดูแล และความคาดหวังให้ลูกได้รับการศึกษา ในระดับที่สูงกว่าครอบครัวชนชั้นล่าง

ปัจจัยในสถานศึกษา ประกอบด้วย การตกต่ำขั้นและการย้ายโรงเรียนสามารถทำนายแนวโน้มในการออกกลางคันของนักเรียนได้ นักเรียนที่มีประสบการณ์ตกต่ำขั้นและย้ายโรงเรียนมีแนวโน้มที่จะออกกลางคันสูง นอกจากนี้ การขาดเรียนบ่อย การมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และการมีผลการเรียนต่ำ ก็มีผลต่อการออกกลางคันของนักเรียนเช่นกัน

Bridgeland, Dilulio, and Morison (2006, pp. 2-10) ได้ทำการศึกษาสาเหตุการออกกลางคันในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยการใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้ออกกลางคันกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีอายุตั้งแต่ 16-25 ปี จำนวน 467 คน ใน 25 พื้นที่ที่มีอัตราการออกกลางคันสูง ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 88 ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีผลการเรียนในระดับผ่านเกณฑ์การประเมิน โดย

ร้อยละ 62 มีผลการเรียนตั้งแต่ระดับ C ขึ้นไป และร้อยละ 70 ของผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นใจว่าตนสามารถเรียนจนสำเร็จการศึกษาได้

ร้อยละ 47 ของผู้ให้ข้อมูลระบุสาเหตุในการลาออกว่าการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ร้อยละ 43 ระบุว่าตนขาดเรียนบ่อย ทำให้เรียนไม่ทัน ร้อยละ 42 กล่าวว่าใช้เวลาว่างใกล้ชิดกับผู้ที่ไม่สนใจเรียนทำให้ตนตัดสินใจออกกลางคัน ร้อยละ 38 กล่าวว่าตนมีอิสระในชีวิตมากเกินไป ทำให้ตัดสินใจลาออกกลางคัน และร้อยละ 35 ตัดสินใจลาออกเพราะสอบตก นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 69 ของผู้ให้ข้อมูลระบุว่าตนไม่มีแรงบันดาลใจในการเรียนหนังสือ ร้อยละ 32 กล่าวว่าพวกเขาต้องทำงานเพื่อหารายได้ ร้อยละ 26 มีบุตรในวัยเรียน ร้อยละ 22 ต้องลาออกไปดูแลครอบครัว ร้อยละ 35 ระบุว่าพวกเขาเริ่มเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายภายใต้พื้นฐานที่ไม่สู้ดีนักจากการศึกษาในระดับชั้นก่อนหน้านี้

นอกจากนี้ Burrus and Roberts (2012, pp. 3-5) พยายามรวบรวมผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุในการออกกลางคันโดยนักวิชาการกลุ่มอื่นๆ ได้ข้อสรุปเป็นคุณลักษณะของนักเรียนที่มีแนวโน้มออกกลางคัน ซึ่งประกอบด้วย

1. **คุณลักษณะด้านประชากร** ได้แก่ การมาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย การเป็นชนกลุ่มน้อย การมีอายุมากกว่าเพื่อนที่เรียนในระดับชั้นเดียวกัน การเป็นเพศชาย
2. **คุณลักษณะด้านการเรียน** ได้แก่ การขาดเรียนบ่อยๆ การเรียนตกในวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ การเก็บหน่วยกิตได้ไม่ครบ
3. **คุณลักษณะด้านมุมมองของผู้เรียนที่มีต่อการเรียน** ได้แก่ ผู้เรียนเห็นว่าการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมในโรงเรียน ผู้เรียนรู้สึกว่าการสอบยากเกินไปและผู้เรียนไม่สนใจเรียน
4. **คุณลักษณะด้านมุมมองต่อการเรียนการสอนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง** ได้แก่ พ่อแม่ไม่ได้คาดหวังว่าผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการเรียนหนังสือ พ่อแม่ไม่มีส่วนร่วมต่อการศึกษาของผู้เรียน และครูไม่มีความเอาใจใส่ในการเรียนการสอน

ในปี 2013 Doll, Eslami, and Walters ได้นำเสนอกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออกกลางคัน ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจากข้อค้นพบของนักวิชาการสองกลุ่ม คือ Jordan และคณะ และ Watt and Roessingh (Jordan et. al., 1994; Watt and Roessingh, 1994 cited in Doll, Eslami, & Walters, 2013, pp. 2-3)

Jordan และคณะ ได้อธิบายสาเหตุในการตัดสินใจออกกลางคันว่าเกิดจากแรงกดดัน (Pressures) ที่มีต่อตัวผู้เรียนใน 2 รูปแบบ ประกอบด้วย **ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา (Push Factor)** และ **ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา (Pull Factor)**

ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา คือ ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่มีผลทำให้ผู้เรียนตัดสินใจออกกลางคัน เช่น การเรียนการสอน การสอบ การควบคุมความประพฤติ เป็นต้น

ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา คือ ปัจจัยจากตัวผู้เรียนที่เบี่ยงเบนผู้เรียนออกจากเส้นทางของการสำเร็จการศึกษา เช่น ความกังวลเรื่องรายได้ การออกไปทำงาน การออกไปดูแลครอบครัว การแต่งงานหรือมีบุตร ความเจ็บป่วย เป็นต้น

นอกจากนี้ Watt and Roessingh ได้นำเสนอปัจจัยที่สาม ที่เรียกว่า **ปัจจัยความไม่ดึงดูดใจของระบบโรงเรียน (Fall Out of School Factor)** อันเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนไม่เห็นพัฒนาการทางการเรียนรู้ในโรงเรียนของตนเอง ทำให้ปราศจากความกระตือรือร้น หรือแม้กระทั่งมองไม่เห็นภาพอนาคตเมื่อตนสำเร็จการศึกษา ปัจจัยเหล่านี้เป็นผลข้างเคียงที่เกิดจากการขาดการสนับสนุนด้านการศึกษาอย่างเพียงพอ และมีผลทำให้ผู้เรียนค่อยๆ แสดงพฤติกรรมหรือความต้องการออกจากระบบโรงเรียนโดยปราศจากแรงกดดันจากปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษาหรือปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา และทำให้กลุ่มคนเหล่านี้่ออกจากระบบการศึกษาไปในที่สุด

ความแตกต่างระหว่างปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา และปัจจัยความไม่ดึงดูดใจของระบบโรงเรียน คือ ผู้กระทำการ (Agency) กล่าวคือ ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา มีผู้กระทำการเป็นสถานศึกษาหรือบุคคลในสถานศึกษาที่ผลักดันผู้เรียนให้ออกไปจากโรงเรียน ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา มีผู้เรียนเป็นผู้กระทำการโดยการเลือกให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นนอกเหนือไปจากการเรียนหนังสือ ส่วนปัจจัยความไม่ดึงดูดใจของระบบโรงเรียนนั้น แม้จะมีความคล้ายคลึงกันกับปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา เพราะมีความเกี่ยวข้องกับ

พฤติกรรมของผู้เรียน แต่สำหรับปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าตนกำลังให้ความสำคัญกับสิ่งใด และจะทำอะไรเป็นลำดับต่อไป ในขณะที่ความชัดเจนเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่ออกกลางคันเพราะปัจจัยความไม่ดึงดูดใจของระบบโรงเรียน ดังนั้น Watt and Roessingh จึงกล่าวว่า ทั้งผู้เรียนและสถานศึกษาหรือบุคคลในสถานศึกษาล้วนมิใช่ผู้กระทำการในปัจจัยนี้ จึงไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่จะสามารถกระทำการต่อรอง (remediate) ใดๆ ให้สถานการณ์ดีขึ้นได้ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสถานศึกษาค่อยๆ ห่างเหินและขาดจากกันที่สุดในที่สุด

สำหรับการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการออกกลางคันในประเทศไทยนั้น การศึกษาแรกสุดที่ผู้วิจัยสามารถสืบค้นได้ คือ วิทยานิพนธ์ปีการศึกษา 2521 ของ ศิริชัย กาญจนวาสี ที่ศึกษาปัจจัยเกี่ยวข้องกับการออกกลางคันจากความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันในกรุงเทพมหานคร จำนวน 233 คน ด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครู ผู้ปกครอง พี่น้อง และเพื่อน และการสังเกตสภาพทั่วไปของโรงเรียน การเรียนการสอน และสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นส่วนประกอบและตรวจสอบความถูกต้องสอดคล้องกันของข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่ชัดเจนที่เกี่ยวข้องกับการออกกลางคันมีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2521, pp. 145-154) ดังนี้

1. การจัดการศึกษาของโรงเรียน ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การขาดการแนะแนว โรงเรียนไม่มีโครงการช่วยเหลือนักเรียนเรียนอ่อน โรงเรียนไม่ส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร โรงเรียนขาดบริการต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่นักเรียน โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครอง โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การสอนและห้องปฏิบัติการ ผู้บริหารโรงเรียนขาดการประสานงานที่ดี การขาดการควบคุมการเปลี่ยนชั้นเมื่อสิ้นชั่วโมง และครูไม่นิยมใช้อุปกรณ์การสอน

2. คุณลักษณะของนักเรียน ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การไม่ขยันหมั่นเพียรในการทำแบบฝึกหัดหรือการบ้าน การขาดความสนใจในการเรียน

การขาดเรียนเป็นประจำ การขาดความถนัดในการเรียน การไม่รู้จักการแบ่งเวลาที่ดี การคบเพื่อนไม่ดี ผลการเรียนต่ำ และการขาดความรู้สึกในการมีส่วนร่วมในโรงเรียน

3. การเรียนการสอน ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ครูไม่มีเกณฑ์และความมุ่งหมายในการให้คะแนน ครูขาดมาตรฐานในการออกข้อสอบ ครูขาดความยุติธรรมในการให้คะแนน ครูมีทัศนคติไม่ดีต่อการสอน การจัดโปรแกรมการเรียนไม่น่าสนใจ ครูไม่พยายามทำความเข้าใจปัญหาหรือความรู้สึกของนักเรียน และครูใช้อำนาจบังคับในการสอนและการปกครองมากเกินไป

4. ความสัมพันธ์ในครอบครัว ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผู้ปกครองไม่มีเวลาอบรมดูแล ผู้ปกครองไม่สนใจในการเรียน นักเรียนขาดความอบอุ่นจากครอบครัว การได้รับประสบการณ์ไม่ดีจากครอบครัว ครอบครัวแตกแยก และพื้นฐานการอบรมจากครอบครัวไม่ดี

5. สภาพเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ระดับการศึกษาของคนในชุมชนต่ำ รายได้ของคนในชุมชนต่ำ การขาดหน่วยงานหรือบริการทางการศึกษา การอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนหนาแน่นหรือแหล่งเสื่อมโทรม และการขาดแคลนบริการสาธารณสุข

6. ปัญหาเกี่ยวกับครู ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การมีปัญหาหรือทะเลาะกับครู การไม่ชอบครูประจำชั้น การขาดความอบอุ่นจากครู การถูกครูทำโทษอยู่เสมอ และครูใช้อำนาจในการสอนและการปกครองมากเกินไป

กระทั่งช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 พบว่าหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับปัญหาการออกกลางคัน และปรากฏรายงานผลการศึกษานี้จำนวนหนึ่ง เช่น

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (2540, pp. 96-107) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออาการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ชั้น ม.1-ม.3 ในปีการศึกษา 2539 และนักเรียนที่เคยอยู่ในระดับชั้นดังกล่าว แต่ได้ออกกลางคันไปแล้วไม่เกิน 3 ปี รวมกว่า 2,000 คน ในโรงเรียน

สังกัดกรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการออกกลางคันด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติมีดังนี้

1. ปัจจัยด้านประชากร พบว่า นักเรียนหญิงที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำมีแนวโน้มในการออกกลางคันสูง นักเรียนชนกลุ่มน้อยที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ทำให้มีผลการเรียนต่ำ รวมถึงมีความเชื่อและค่านิยมในการมีครอบครัวตั้งแต่อายุยังน้อย ทำให้มีแนวโน้มในการออกกลางคันสูง นอกจากนี้ การที่นักเรียนมีผู้ปกครองเพียงคนเดียว (ร้อยละ 90 เป็นมารดา) ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดู ส่งผลให้เด็กมีความเสี่ยงที่จะมีผลการเรียนตกต่ำลง หนีเรียน เสพสารเสพติด หรือก่ออาชญากรรม และออกกลางคันในที่สุด

2. ปัจจัยด้านพื้นฐานทางครอบครัว พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาจากครอบครัวมีแนวโน้มที่จะออกกลางคันน้อยกว่านักเรียนที่ขาดการสนับสนุน และนักเรียนที่พ่อแม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ย่อมมีแนวโน้มที่จะออกกลางคันน้อยกว่านักเรียนที่พ่อแม่ไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาของลูก

3. ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ครอบครัวที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาที่สูง พ่อแม่มีหน้าที่การงานและรายได้สูง ทำให้เล็งเห็นความสำคัญและสนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษาที่สูงตามไปด้วย นักเรียนที่มาจากครอบครัวลักษณะนี้จึงมีแนวโน้มที่จะออกกลางคันน้อยกว่านักเรียนที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำกว่า

4. ปัจจัยด้านโรงเรียน พบว่า การทำการบ้านและผลการเรียนของนักเรียน แม้จะไม่ได้ส่งผลกระทบต่อออกกลางคันโดยตรง แต่ก็ส่งผลโดยอ้อมผ่านปัจจัยทางด้านจิตวิทยา คือ การทำการบ้านทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและการเรียน มีความพึงพอใจในการเรียน เกิดสติปัญญา และมีผลการเรียนที่ดีในที่สุด นอกจากนี้ ความปลอดภัยในโรงเรียนก็มีความสำคัญ เพราะเมื่อนักเรียนรู้สึกว่าจะโรงเรียนไม่มีความปลอดภัย ไม่ว่าจะมาจากการคุกคามของเพื่อนหรือจากการลงโทษของครู ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและไม่อยากมาเรียนหนังสือ ส่งผลต่อการเรียนและการตัดสินใจออกกลางคันในที่สุด

5. ปัจจัยด้านจิตวิทยา พบว่า สติปัญญาและทัศนคติต่อการเรียนส่งผลโดยอ้อมต่อการออกกลางคันผ่านผลการเรียน ส่วนความพึงพอใจและความเบื่อหน่ายต่อการเรียนส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการออกกลางคัน

6. ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักเรียน พบว่า การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การเสพสารเสพติด การต่อต้านสังคมจนได้รับการลงโทษ ทำให้เกิดความรู้สึกอับอาย แผลงแยก อยากรหลบหนี นอกจากนี้ การถูกทำโทษ เช่น การว่ากล่าวตักเตือน การภาคทัณฑ์ จนถึงการพักการเรียนหรือไล่ออก ทำให้เด็กเรียนตามเพื่อนไม่ทัน เกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ ไม่อยากเรียน และหากนักเรียนรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความยุติธรรมอาจทำให้ยิ่งหนีเรียน ขาดเรียน และออกกลางคันในที่สุด และการขาดเรียน ยิ่งนักเรียนมาเรียนน้อยลง โอกาสในการออกกลางคัณย่อมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในบางกรณีการขาดเรียนอาจเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลืองานของครอบครัว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, p. 74) ได้ทำการศึกษาสาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งที่ออกกลางคันและกำลังเรียนอยู่จากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2541 จำนวน 12,000 คน ผู้ปกครองของนักเรียนทั้งที่ออกกลางคันและกำลังเรียนอยู่ รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ พบว่าสาเหตุในการออกกลางคันที่นักเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นสอดคล้องกันเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย (1) นักเรียนไม่อยากเรียน (2) ผู้ปกครองต้องการให้นักเรียนช่วยหารายได้ (3) ไม่มีเงินเรียน (4) ย้ายถิ่นตามผู้ปกครองไปประกอบอาชีพ (5) การคมนาคมไม่สะดวก (6) โรงเรียนอยู่ไกล (7) การจัดการสอนที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และ (8) การแต่งงาน

ในปี พ.ศ. 2555 อภิชาติ เสนะนันท์, คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดรัมย์ (2555, pp. 79-82) ได้ทำการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการออกกลางคันของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม 3 ฉบับ คือ แบบสอบถามสำหรับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามสำหรับครูที่ปรึกษา และ

แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง ผลจากการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออกกลางคันของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีดังต่อไปนี้

1. สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีอิทธิพลโดยอ้อมผ่านปัจจัยความคาดหวังของพ่อแม่ผู้ปกครอง การบูรณาการทางสังคม และความผูกพันกับสถาบัน ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำ ทำให้ได้ทำงานที่มีค่าตอบแทนต่ำ ไม่สามารถนำรายได้มาสนับสนุนการเรียนของลูกได้อย่างเต็มที่ และยังคงทำงานจนไม่มีเวลามาดูแลเรื่องการเรียนของลูก ทั้งยังขาดความรู้ในการให้คำแนะนำด้านการเรียน กอปรกับการไม่เห็นความสำคัญของการศึกษามากไปกว่าการหาเลี้ยงชีพ จึงไม่ให้การสนับสนุนลูกด้านการเรียนเท่าที่ควร เมื่อลูกไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเรียน ส่งผลให้มีผลการเรียนที่ไม่ดีนัก จึงมีแนวโน้มที่จะออกกลางคันสูง นอกจากนี้ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการบูรณาการทางสังคมและความผูกพันกับสถาบัน โดยนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดีมักจะมีโอกาสมีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนกว่า และนักเรียนที่มีแนวโน้มออกกลางคันมักคบกับเพื่อนที่มีแนวโน้มออกกลางคันเช่นกัน

2. ความคาดหวังของพ่อแม่ผู้ปกครอง มีอิทธิพลโดยตรงต่อความผูกพันกับสถาบัน และมีอิทธิพลแบบผกผันกับการออกกลางคัน กล่าวคือ หากพ่อแม่คาดหวังให้ลูกมีการศึกษาที่สูง โอกาสในการออกกลางคันของลูกจะลดลง และลูกจะมีความผูกพันและคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีมากขึ้น

3. การบูรณาการทางสังคม อันประกอบด้วย การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียน และการสื่อสารกับครู มีอิทธิพลผ่านความผูกพันกับสถาบันไปยังการออกกลางคัน นั่นคือ หากนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู การคบกลุ่มเพื่อนที่มุ่งเน้นทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ย่อมทำให้นักเรียนมีความผูกพันกับที่โรงเรียน และลดโอกาสในการออกกลางคันได้

4. ความผูกพันกับสถาบัน มีอิทธิพลในเชิงผกผันกับการออกกลางคัน เนื่องจากความผูกพันของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียนทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนอยู่ที่โรงเรียนแห่งนี้จนสำเร็จการศึกษาระดับสูงสุด โดยการยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมของโรงเรียน นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมของ

โรงเรียนยังเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญ โดยโรงเรียนควรมีความเป็นระเบียบ สะอาด และปลอดภัย โดยเฉพาะความปลอดภัยในโรงเรียนที่สามารถนำมาใช้ทำนายแนวโน้มการออกกลางคันได้แม่นยำที่สุด

ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณากรณีศึกษาในฐานะผู้กระทำการตัดสินใจ (Decision Maker) ออกกลางคันด้วยตนเองจากการประเมินปัจจัยต่างๆ อันประกอบไปด้วย

1. ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา คือ ปัจจัยที่เกิดจากอิทธิพลจากผู้กระทำการ (Actor) อื่นๆ เช่น ครู โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และครอบครัว ที่ส่งผลให้กรณีศึกษาเกิดความรู้สึกว่าการเรียนหนังสือไม่สามารถทำให้พวกเขาควบคุมหรือแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ จึงพิจารณาการออกกลางคันเป็นทางเลือกในการหลุดพ้นจากสถานการณ์อันไม่พึงประสงค์

2. ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการหันเหหรือเบี่ยงเบนความสนใจของกรณีศึกษาจากการเรียนไปสู่การทำกิจกรรมอื่น เช่น ความต้องการทำงาน เป็นต้น

3. ปัจจัยความไม่ดึงดูดใจของระบบโรงเรียน อาศัยนิยามตามที่ Watt and Roessingh (Watt and Roessingh, 1994 cited in Doll et al., 2013, pp. 2-3) ได้กล่าวไว้ คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นเมื่อกรณีศึกษามองไม่เห็นภาพอนาคตเมื่อตนสำเร็จการศึกษา โดยมิได้รับอิทธิพลจากปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษาหรือปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา แต่ท้ายที่สุด กรณีศึกษาได้ตัดสินใจออกกลางคันในขณะที่ยังมองไม่เห็นอนาคตว่าตนจะทำอะไรต่อไป

2.1.2 ผลกระทบจากการออกกลางคัน

Burrus and Roberts ได้รวบรวมผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการออกกลางคัน ได้ข้อสรุปว่า การออกกลางคันก่อให้เกิดผลกระทบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ผลกระทบด้านรายได้: Center for Labor Market Studies กล่าวว่า ผู้ที่ออกกลางคันในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประมาณ 9,200 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี และผู้ที่ออกจากการศึกษากลางคันในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีรายได้ตลอดชีวิตโดยเฉลี่ยน้อยกว่า 375,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อเทียบกับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ ประมาณ 1,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อเทียบกับ

ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย (Center for Labor Market Studies, 2007 cited in Burrus & Roberts, 2012, p. 1) นอกจากนี้ Bridgeland, Dilulio, and Morison (2006, p. 2) ยังพบว่า ผู้ที่ออกกลางคันในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีแนวโน้มที่จะตกงานมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย และมีโอกาสที่จะประสบปัญหาความยากจนมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ผลกระทบด้านสุขภาพ: Lleras-Muney (2005 cited in Burrus & Roberts, 2012, pp. 1-2) พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาสุขภาพมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่า

3. ผลกระทบด้านค่าใช้จ่ายของรัฐ: Bridgeland (2006 cited in Burrus & Roberts, 2012, p. 1) รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแก่ผู้ออกกลางคันที่กลายเป็นอาชญากรหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดตลอดชีวิตของพวกเขา คิดเป็นค่าใช้จ่ายประมาณ 1.7-2.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต้องแบกรับความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากการออกกลางคันประมาณ 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี (Achieve, 2006; Christenson and Thurlow, 2004 cited in Burrus & Roberts, 2012, p. 2)

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (2540, pp. 1-2) กล่าวว่า การออกกลางคันมักส่งผลให้นักเรียนไม่มีงานทำ เป็นภาระของครอบครัวในการเลี้ยงดู เป็นภาระของรัฐในการจัดสวัสดิการ ในขณะที่ไม่มีรายได้ในการจ่ายภาษี หรือหากมีงานทำก็เป็นงานที่ต่ำกว่าความสามารถของตนหรือมีผลตอบแทนต่ำ เมื่อมีประชากรที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือมาก ย่อมส่งผลให้รายได้ต่อหัวของประชากรลดลง นอกจากนี้ การออกกลางคันในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงที่กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลอย่างมาก กลุ่มเพื่อนที่อยู่นอกโรงเรียนมักมีพฤติกรรมไม่ค่อยดีนัก อาจชักนำให้เสพยาเสพติด กลายเป็นบุคคลที่มีปัญหาและเป็นภัยต่อสังคม ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงปัญหาการออกกลางคันว่า เป็นความสูญเสียเปล่าในการลงทุนของรัฐ รูปแบบหนึ่งที่น่านำไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ปัญหาด้านการเรียนรู้ที่ได้ก่อกำเนิดทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และอาจขาดโอกาสในการเข้าสังคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ยังผลให้ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมเท่าที่ควร

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542, p. 7)

อภิชาติ เสนอนันท์, คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดแจ่ม ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการออกกลางคันว่า เป็นปัญหาความสูญเสียทางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศในระยะยาว เพราะนอกจากจะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อตัวนักเรียนเองแล้ว ยังมีผลกระทบให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกหลายประการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2540: 1 อ้างถึงใน อภิชาติ เสนอนันท์ คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดแจ่ม, 2555, p. 76) เมื่อมองในภาพรวมพบว่า หากมีประชากรที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือผู้มีรายต่ำในสัดส่วนที่มาก ย่อมทำให้รายได้ต่อหัวของประชากรลดลง และส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวม ขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการออกกลางคันในช่วงที่เป็นวัยรุ่นมักมีสาเหตุจากความประพฤติน่าอึดอัด เช่น การเสพยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ จนตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยในระยะยาว ทำให้ประชากรที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพมีมากขึ้น และมีโอกาสกลายเป็นบุคคลที่เป็นปัญหาของสังคม มีผลต่อความสงบสุขของสังคม ด้วยการก่ออาชญากรรม (Rumberger, 1987: 103 อ้างถึงใน อภิชาติ เสนอนันท์ คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดแจ่ม, 2555, p. 76)

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการออกกลางคันส่วนใหญ่มีมุมมองเน้นไปที่ข้อเสียอันเกิดจากความสูญเสียทางการศึกษาเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาของเวห์เลจ และรัทเทอร์ ที่รวบรวมข้อมูลจากนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภายใต้โครงการ High School and Beyond โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งแรกในปี 1980 และครั้งที่สองในปี 1982 จากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดิม พบว่า คะแนนความนับถือตัวเอง (Self-Esteem) ของนักเรียนที่ออกกลางคันอยู่ในระดับที่สูงกว่านักเรียนที่ยังคงเรียนอยู่ และสูงในระดับเดียวกับนักเรียนกลุ่มที่มีความตั้งใจจะเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย (Wehlage & Rutter, 1984, p. 41)

2.2 กระบวนการย้ายถิ่น

ลัคนา วัฒนชะวีระกุล (2554, pp. 98-99) กล่าวว่า การย้ายถิ่น หมายถึง การเคลื่อนย้ายของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากที่อยู่อาศัยแห่งหนึ่งไปยังที่อยู่อาศัยอีกแห่งหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะอาศัยอยู่ ณ ที่แห่งใหม่นั้นเป็นระยะเวลาพอสมควร

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน การย้ายถิ่นในที่นี้จึงเป็นการย้ายถิ่นตามคำอธิบายของ (Hawley, 1950: pp. 167-168 อ้างถึงใน วิชา สวี, 2529, p. 7) คือ เป็นการย้ายถิ่นที่สัมพันธ์กับโอกาสในการมีงานทำ

กลุ่มทฤษฎีการย้ายถิ่นที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.2.1 ทฤษฎีว่าด้วยเครือข่ายการย้ายถิ่น (Migration Network Theory)

ทฤษฎีว่าด้วยเครือข่ายการย้ายถิ่นเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากมุมมองทางสังคมวิทยา มองว่าเครือข่ายการย้ายถิ่นเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีความสำคัญในการเชื่อมโยงผู้คนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการย้ายถิ่นเข้าด้วยกัน

นักวิชาการคนแรกที่น่าเสนอแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมคือ เกล็นน์ ลอรี (Glenn Laury) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน กล่าวว่า ทุนทางสังคม คือ ทรัพยากรที่มองไม่เห็น มีอยู่ในครอบครัวหรือชุมชน และช่วยสนับสนุนพัฒนาการทางสังคมของสมาชิกที่มีอายุน้อย (Laury, 1977 cited in Polloni, Massey, Ceballos, Espinosa, & Spittel, 2001, p. 1263)

นอกจากนี้ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) นักสังคมศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ได้นำเสนอทุนทางสังคมในแง่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชนชั้น โดยให้คำจำกัดความของทุนทางสังคมว่า เป็นทรัพยากรทั้งรูปธรรมและนามธรรมในสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับอำนาจของกลุ่มหรือเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง ที่ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มให้ได้รับผลประโยชน์บางอย่าง (Bourdieu and Wacquant, 1992: p. 119 cited in Polloni et al., 2001, p. 1263)

จากคำจำกัดความของบูร์ดิเยอ ทุนทางสังคมประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ (1) ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relation) ที่เกื้อหนุนการสะสมทุนหรือผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม และ (2) ขนาด ปริมาณ หรือคุณภาพของผลประโยชน์ที่ปัจเจกบุคคลจะได้รับ อันเป็นสิ่งดึงดูดผู้คนให้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งหมายรวมถึงการยินยอมอยู่ใต้อำนาจ เงื่อนไข และกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

นักวิชาการคนสำคัญอีกคนหนึ่ง คือ เจมส์ เอส. โคลแมน (James S. Coleman) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ผู้ให้คำนิยามแก่ทุนทางสังคมจากมุมมองด้านการใช้ประโยชน์ (Function) ว่าเป็นระบบอันหลากหลาย (Variety of Different Entities) ที่ประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบ คือ (1) มี

ลักษณะเป็นโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) และ (2) ส่งเสริมให้ผู้กระทำการ (Actor) กระทำการเรื่องหนึ่งได้โดยสะดวก ผู้กระทำการนั้นอาจเป็นปัจเจกบุคคลหรือองค์กรที่อยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมนั้น (Coleman, 1988: p. 98 cited in Polloni et al., 2001, p. 1264)

ในช่วงต้นทศวรรษที่ 30 นักสังคมวิทยาได้เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่ายที่มีต่อการเพิ่มจำนวนของผู้ย้ายถิ่น (see Thomas and Znaniecki, 1918; Gamio, 1930 cited in Polloni et al., 2001, p. 1264) จนกระทั่งในปี 1987 ดักลาส แมสซี และคณะ เป็นนักวิชาการกลุ่มแรกที่นำเสนออย่างเฉพาะเจาะจงว่าเครือข่ายการย้ายถิ่นเป็นทุนทางสังคม (Massey et al., 1987: p. 170 cited in Polloni et al., 2001, p. 1264)

อัลเบอร์โต พอลโลนี (Alberto Palloni) และคณะ ให้ความหมายเครือข่ายการย้ายถิ่น (Migration Network) ว่าหมายถึง สายสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างผู้ย้ายถิ่น ผู้เคยย้ายถิ่น และผู้ไม่เคยย้ายถิ่น ในพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทาง มักอยู่ในรูปของเครือญาติ เพื่อนฝูง และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้นทางเดียวกัน เครือข่ายการย้ายถิ่นเกิดจากการที่มีผู้ย้ายถิ่นไปยังพื้นที่ปลายทางหนึ่ง เมื่อผู้ย้ายถิ่น ณ พื้นที่ปลายทางนั้นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อคอยอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่นให้กับผู้ที่กำลังย้ายถิ่นออกจากพื้นที่ต้นทาง ทำให้เกิดการย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่องในทางกลับกัน การย้ายถิ่นที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ทำให้เครือข่ายการย้ายถิ่นขยายกว้างมากขึ้น (Polloni et al., 2001, pp. 1263-1264)

พัชรวลัย วงศ์บุญสิน (2552, pp. 79-83) กล่าวถึงจุดเด่นของทฤษฎีนี้ว่า เป็นทฤษฎีที่เชื่อมโยงตัวแปรระดับจุลภาคและระดับมหภาคเข้าด้วยกัน กล่าวคือ ตัวแปรระดับจุลภาค อันประกอบไปด้วย ระดับปัจเจกบุคคลผู้ตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยตัวเองโดยอิสระ และระดับครัวเรือนที่มองการย้ายถิ่นเป็นการจัดสรรทรัพยากรบุคคลเพื่อกระจายความเสี่ยงด้านแหล่งรายได้ ส่วนตัวแปรระดับมหภาค คือ การมองการย้ายถิ่นเป็นผลที่เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยผลัก (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ของสองพื้นที่ที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังได้ทำการสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีเครือข่ายการย้ายถิ่นจากงานเขียนของนักวิชาการต่างๆ ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1) การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของการย้ายถิ่น เป็นผลมาจากเครือข่ายการย้ายถิ่นซึ่งมีส่วนในการช่วยเหลือผู้ย้ายถิ่นในการลดต้นทุนและความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ สังคม ด้านความรู้สึก และเพิ่มประโยชน์ที่คาดหวังสุทธิจากการย้ายถิ่น (Expected Net Returns) ส่งผลให้บุคคลต้นทางมีแนวโน้มตัดสินใจย้ายถิ่นมากขึ้น และเมื่อมีการย้ายถิ่นมากขึ้น เครือข่ายการย้ายถิ่นก็ขยายตัวกว้างขึ้น

2) แม้ว่าการย้ายถิ่นเริ่มแรกจะเกิดจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองก็ตาม เมื่อการย้ายถิ่นเกิดขึ้นและขยายตัวมากขึ้นแล้วเรื่อยๆ และเกิดมีเครือข่ายที่เชื่อมต่อกันในพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทาง ทำให้การย้ายถิ่นเกิดขึ้นอย่างง่ายดาย ปัจจัยเริ่มแรกที่ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นจะค่อยๆ เสื่อมอิทธิพลไป

3) ความแตกต่างทางด้านปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น อัตราค่าจ้างหรืออัตราการจ้างงาน ของพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทางไม่ได้มีอิทธิพลต่อขนาดของกระแสย้ายถิ่นมากนัก เนื่องจากมีปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลมากกว่า เช่น ต้นทุนและความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการย้ายถิ่น หากต้นทุนและความเสี่ยงลดลง การย้ายถิ่นจะเพิ่มมากขึ้น และปัจจัยหลักที่ทำให้ต้นทุนและความเสี่ยงลดลงได้ คือ เครือข่ายการย้ายถิ่น ยิ่งเครือข่ายการย้ายถิ่นขยายตัวขึ้น ต้นทุนและความเสี่ยงในการย้ายถิ่นยิ่งลดลง

4) เครือข่ายการย้ายถิ่น ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของทุนทางสังคมนี้ เป็นกลไกสนับสนุนการย้ายถิ่นที่อยู่นอกเหนืออำนาจควบคุมของรัฐ เครือข่ายจะทำหน้าที่ด้วยการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารจากคนรู้จักคนหนึ่งไปสู่คนรู้จักอีกคนหนึ่ง และเกิดการบอกต่อกันไปเรื่อยๆ เช่น การที่ผู้ย้ายถิ่นคนหนึ่งส่งข่าวกลับมาถึงบ้านเกิด ทำให้ทั้งผู้ที่กำลังตัดสินใจจะย้ายถิ่นและยังไม่คิดจะย้ายถิ่นได้รับทราบเกี่ยวกับความเป็นไปต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่พบ การแก้ไขและความช่วยเหลือต่างๆ ตลอดจนวิถีชีวิต การทำงาน และผลตอบแทน สิ่งเหล่านี้เรียกว่าข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) ซึ่งเปรียบเหมือนประชาสัมพันธ์ที่สำคัญของเครือข่ายการย้ายถิ่น

5) เครือข่ายการย้ายถิ่น ก่อให้เกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของการย้ายถิ่นด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ

5.1) บทบาทของเครือข่ายการย้ายถิ่น: เมื่อเครือข่ายมีการเชื่อมโยงถึงกันในระดับหนึ่งกลายเป็นโครงสร้างทางสังคมที่คอยสนับสนุนกระบวนการย้ายถิ่น โดยการช่วยลดต้นทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และอารมณ์ความรู้สึก และอำนวยความสะดวกด้านการเดินทาง การหาที่อยู่และงาน

ในพื้นที่ปลายทาง ทำให้ผู้ย้ายถิ่นสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ได้อย่างง่ายดาย กระบวนการย้ายถิ่นจึงเป็นไปได้โดยง่ายและสะดวก และความสะดวกง่ายดายนี้เองที่กระตุ้นให้มีผู้คนย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่อง

5.2) สมมติฐานเรื่องการกระจายความเสี่ยงของครัวเรือน: ในฐานะที่ครอบครัวเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจหน่วยหนึ่งที่สมาชิกในครอบครัวเป็นทรัพยากรบุคคล แต่ละครัวเรือนจึงมีการจัดสรรทรัพยากรบุคคลให้ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้คุ้มค่ามากที่สุด โดยมีความเสี่ยงน้อยที่สุด โดยเฉพาะครัวเรือนในชนบทซึ่งในอดีตดำรงตนอยู่ได้ด้วยเกษตรกรรม แต่เมื่อตกอยู่ภายใต้ภาวะความทันสมัยและการพัฒนาทางเศรษฐกิจทำให้ต้องพึ่งพาระบบเงินตราและตลาดมากขึ้น การเพาะปลูกไม่สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการยังชีพอีกต่อไป ครัวเรือนจึงพยายามแสวงหาทางรอดด้วยการส่งสมาชิกไปทำมาหากินตามที่ต่างๆ เพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงด้านรายได้ หากพื้นที่ปลายทางมีเครือข่ายการย้ายถิ่นที่ไว้วางใจได้อยู่แล้ว การกระจายความเสี่ยงของครัวเรือนโดยการส่งสมาชิกไปทำงานยังพื้นที่นั้นยังมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากขึ้น เพราะมีต้นทุนและความเสี่ยงในการย้ายถิ่นน้อย

2.2.2 วัฒนธรรมการย้ายถิ่น (Culture of Migration)

แคนเดลและแมสซี (Kandel and Massey, 2002: pp. 982-983 cited in Ali, 2007, pp. 39-40) ได้ทำการศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาของชาวเม็กซิกัน พบว่าสาเหตุหลักของการย้ายถิ่นเป็นเพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมการย้ายถิ่น ซึ่งเป็นผลพวงจากการแพร่ขยายการย้ายถิ่นในชุมชน และการเพิ่มความหนาแน่น (Density) ของเครือข่ายการย้ายถิ่น วัฒนธรรมการย้ายถิ่น (Culture of Migration) ถูกกล่าวถึงในงานเขียนของ Massey (1994 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2542, p. 13) ว่าเป็นค่านิยมในการเดินทางย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวเพื่อหางานทำในต่างประเทศ

ไซเอ็ด อาลี (Syed Ali) ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยลองไอส์แลนด์ นิวยอร์ก ได้ทำการศึกษารูปแบบการย้ายถิ่นจากเมืองไฮเดอราบัด เมืองศูนย์กลางการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของอินเดีย ไปยังกลุ่มประเทศในคาบสมุทรอาระเบีย (Gulf States) โดยอาศัยมุมมองวัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่นเป็นหลัก โดยนิยาม วัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่น ว่าหมายถึง ความคิด

แบบแผนการปฏิบัติ ประติษฐกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Artefacts) รวมถึงความเชื่อ ความปรารถนา (Desire) สัญลักษณ์ เรื่องเล่า และการชื่นชมการย้ายถิ่นผ่านทางช่องทางสื่อสารต่างๆ ที่คอยสนับสนุนให้เกิดการย้ายถิ่น วัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่น มองการย้ายถิ่นว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้คนเรียนรู้จนเกิดความต้องการย้ายถิ่น ดังเช่นที่ แคนเดล และแมสซีย์ กล่าวไว้ในงานของพวกเขาว่า “ใจความสำคัญของวัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่น คือ การที่ผู้ไม่ย้ายถิ่น (Non-Migrants) สังเกตผู้ย้ายถิ่นที่ตนมีความสัมพันธ์ทางสังคม และหาหนทางที่จะย้ายถิ่นตามไปด้วย” (Ali, 2007, pp. 39-40)

นอกจากนี้ แมสซีย์ และคณะ (Massey et. al., 1998: 46-48 อ้างถึงใน พัทธราวลัย วงศ์บุญสิน, 2552, p. 89) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมการย้ายถิ่นในฐานะหนึ่งในกลไกเหตุสังสมของการย้ายถิ่น (Cumulative Causation Mechanisms) ความเป็นที่ว่าการย้ายถิ่นแพร่กระจายในชุมชน ค่านิยม และวัฒนธรรมในชุมชนนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เอื้อให้เกิดการย้ายถิ่นได้ง่ายขึ้นจากปัจจัย 2 ระดับ คือ

1) ระดับปัจเจกบุคคล เมื่อปัจเจกบุคคลได้มีโอกาสย้ายถิ่นจากชนบทเพื่อเข้าไปทำงานในเมือง รายได้ที่สูงขึ้น และสภาพแวดล้อมแบบสังคมเมือง ทำให้คนเหล่านี้มีรสนิยมและแรงจูงใจที่เปลี่ยนไป เมื่อพวกเขาที่มีความจำเป็นต้องกลับบ้านเกิดด้วยเหตุผลใดก็ตาม ย่อมมีความต้องการที่จะย้ายถิ่นอีก แต่มีค่าใช้จ่ายเหตุผลด้านรายได้เพียงประการเดียวอีกต่อไป หากมีเหตุผลอื่นๆ ประกอบ เช่น การอยากกลับไปใช้ชีวิตที่ทันสมัย

2) ระดับชุมชน เมื่อการย้ายถิ่นกลายเป็นพฤติกรรมที่ฝังรากลึกลงไปในผู้คน ค่านิยมในการย้ายถิ่นกลายเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมในชุมชน ผู้ย้ายถิ่นไปทำงานกลายเป็นต้นแบบของคนในชุมชน ในขณะที่ผู้ไม่ย้ายถิ่นกลายเป็นคนไม่มีความกล้า ผู้คนย่อมแสวงหาความรู้ โอกาส และช่องทางในการย้ายถิ่น จนการย้ายถิ่นและค่านิยมในการย้ายถิ่นแพร่กระจายออกไป

อย่างไรก็ตาม อาลี กล่าวว่า การศึกษาการย้ายถิ่นส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและเครือข่ายการย้ายถิ่น แต่การศึกษาการย้ายถิ่นในมุมมองวัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่นยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก (Ali, 2007, p. 37)

2.2.3 แนวคิดคุณค่าและการคาดหวังจากการย้ายถิ่น (Value-Expectancy Model)

แนวคิดคุณค่าและการคาดหวังจากการย้ายถิ่น เป็นแนวคิดที่นำเอาทฤษฎีทางจิตวิทยา คือ ทฤษฎีคุณค่าและความคาดหวัง (Expectancy-Value Theory) ที่มองว่าพฤติกรรมเกิดจากแรงจูงใจ การเลือกแสดงพฤติกรรมใดๆ อย่างสม่ำเสมอจนบรรลุผลสำเร็จ สามารถอธิบายได้ด้วยความเชื่อ (Belief) ของปัจเจกบุคคลว่าตนทำสิ่งนั้นได้ดี ความคาดหวังต่อความสำเร็จ และคุณค่าของผลจากพฤติกรรมนั้นในความรู้สึกของผู้กระทำ (Wigfield and Eccles, 2000: pp. 68-70; De Jong and Fawcett, 1981 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2542, pp. 18-19) แนวคิดนี้จึงมองผู้ย้ายถิ่นในฐานะผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) กระทำการย้ายถิ่นโดยมีแรงจูงใจเป็นสิ่งผลักดันอยู่เบื้องหลัง

De Jong and Fawcett (1981: p. 49 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2542, pp. 19-20) ได้สรุปคุณค่าและความคาดหวังจากการย้ายถิ่นไว้ 7 กลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) **ความมั่งมี (Wealth)** เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น โอกาสในการทำงาน การมีรายได้ที่สูงขึ้น การมีสินทรัพย์เพิ่มขึ้น
- 2) **สถานภาพ (Status)** เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางสังคม การได้รับการยอมรับนับถือ ซึ่งปัจจัยด้านนี้อาจเกี่ยวข้องกับความมั่งมี เพราะการมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นก็สามารถทำให้มีหน้ามีตาในสังคมมากขึ้น
- 3) **ความสะดวกสบาย (Comfort)** เกี่ยวข้องกับการมีความเป็นอยู่หรือหน้าที่การงานที่ดีขึ้น เช่น การทำงานที่น้อยลง เบาแรงลง รวมถึงความรู้สึกสบายใจ
- 4) **ความจรรโลงใจ (Stimulation)** เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่นำมาซึ่งความรู้สึกยินดี เช่น การได้ผจญภัย หรือได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ
- 5) **ภาวะอิสระ (Autonomy)** โดยทั่วไปหมายถึงภาวะอิสระส่วนบุคคล คือ การได้ใช้ชีวิตในแบบที่ตนต้องการ พ้นไปจากการควบคุมโดยครอบครัวและสังคม
- 6) **สัมพันธภาพ (Affiliation)** เกี่ยวข้องกับการได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลที่มีความสำคัญ เช่น เพื่อน หรือญาติพี่น้อง

7) **ศีลธรรม (Morality)** เกี่ยวข้องกับความเชื่อ กฎระเบียบทางสังคมที่กำหนดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดเลว ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม

อย่างไรก็ตาม ใจความสำคัญของ Model นี้ คือ การพิจารณาการย้ายถิ่นว่าเป็นผลผลิตทางสังคม (Social Product) จากการมีความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง และเพื่อนฝูง มิใช่เป็นเพียงผลจากการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล (Boyd, 1989: p. 644 อ้างถึงใน สุรางค์ จันทวานิช, 2542, p. 22)

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

William J. Klausner นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ผู้เข้ามาทำการศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านหนองขอน จังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2498 – 2499 ได้บรรยายถึงการย้ายถิ่นของชาวอีสานไว้ดังนี้

“ในอดีต ชายชาวอีสานมักเดินทางไปยังกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อทำงานรับจ้างในภาคเกษตรกรรม เป็นระยะเวลาประมาณ 2-3 เดือน สาเหตุในการย้ายถิ่นทำงาน คือ ความต้องการใช้เงินอย่างเร่งด่วนเพื่อซื้อที่นาหรือซื้อวัวควายในกรณีที่วัวควายล้มตาย ชายชาวอีสานผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 30 ปี และจะย้ายถิ่นในช่วงนอกฤดูทำนา

จนกระทั่งในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รูปแบบการย้ายถิ่นของชาวอีสานได้เปลี่ยนแปลงไป หนุ่มสาวอายุ 14 ปีขึ้นไปหรืออาจน้อยกว่านั้นได้ย้ายถิ่นไปทำงานในท้องที่อื่นๆ ภายใต้บริบทการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้มีความต้องการแรงงานค่าแรงถูกเพิ่มขึ้น เกิดการทาบทามแรงงานจำนวนมากจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำลังประสบภาวะแห้งแล้งติดต่อกันมาหลายปี คนหนุ่มสาวจึงย้ายถิ่นสู่เมืองใหญ่ตามคำชักชวนของนายหน้าเพื่อแสวงหาเงินทอง การใช้ชีวิตแบบชาวเมือง ความเจริญทางวัตถุ และเป็นอิสระจากการถูกควบคุมของพ่อแม่และสังคมชนบท นอกจากนี้ ครัวเรือนจะมีรายรับเพิ่มขึ้นจากการออกไปทำงานของลูกๆ

เมื่อมีข่าวคราวและเงินส่งกลับจากคนหนุ่มสาวที่ออกไปทำงานในเมืองใหญ่ หนุ่มสาวคนอื่นๆ ในหมู่บ้านก็อยากลองออกไปทำงานบ้าง คนหนุ่มสาวเหล่านี้สามารถเดินทางออกไปได้เองตามเพื่อนๆ ที่เคยออกไปทำงานก่อน อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการย้ายถิ่นในช่วงนี้ยังเป็นเพียงการย้ายถิ่นในช่วง

นอกฤดูทำนาเพียง 2 – 3 เดือน กระทั่งในระยะหลังๆ ระยะเวลาที่กลับมาเยี่ยมบ้านของผู้ย้ายถิ่นสั้นลง และไม่ได้กลับมาในช่วงฤดูทำงานหนัก ในขณะที่การห้ามคนหนุ่มสาวออกจากหมู่บ้านทำได้ยากขึ้น เพราะบรรดาเพื่อนฝูงได้ย้ายถิ่นออกไปทำงานกันหมด ช้ายังกลับมาเล่าอวดประสบการณ์การใช้ชีวิตในเมืองอย่างสนุกสนาน พร้อมนำข้าวของเครื่องใช้และเสื้อผ้าที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นคนเมืองติดมาด้วย เงินที่ผู้ย้ายถิ่นส่งกลับมาให้ที่บ้านเริ่มลดลงหรือไม่ได้ส่งกลับมาเลย นอกจากนี้ คนหนุ่มสาวเหล่านี้ยังเลือกกลับบ้านเฉพาะในช่วงที่มีเทศกาลเฉลิมฉลองเพียงเพื่อสัมผัสบรรยากาศของชุมชนที่พวกเขาเติบโตมา ก่อนที่จะกลับออกไปใช้ชีวิตในเมือง” (คลอสเนอร์ วิลเลียม เจ. แพลโดย ชัตติยา กรรณสูต, 2537, pp. 88-116)

ดำรง ฐานดี (2516, pp. 87-89) ได้ศึกษาทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือนที่มีต่อการย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวในชนบทเข้าสู่เขตเมือง ด้วยการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับครัวเรือนในหมู่บ้านชนบท 2 แห่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ และอีก 2 แห่งในจังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในทั้งสองพื้นที่มีทัศนคติที่ติดต่อการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองของคนหนุ่มสาว โดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนที่ถือครองที่ดินขนาดใหญ่ในจังหวัดปราจีนบุรี ที่เห็นชอบต่อการย้ายถิ่นของเด็กหนุ่ม เพราะต้องการให้มีความรู้และประสบการณ์ นอกจากนี้ เหตุผลหลักที่ทำให้หัวหน้าครัวเรือนเห็นชอบกับการย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาว ประกอบด้วย แรงดึงดูดจากโอกาสในการมีงานทำและรายได้ในเมือง ประสบการณ์ ความรู้ และโอกาสในการมีอนาคตที่ก้าวหน้า และแรงผลักดันจากความแห้งแล้ง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีปริมาณผลผลิตข้าวต่อไร่ที่ต่ำ และทำนาได้เพียงปีละ 1 ครั้ง

อมรา สุนทรธาดา และอรพรรณ หันจางสิทธิ์ (2524, pp. 39-61) ได้ทำการศึกษาแบบแผนปัจจัยกำหนด และผลกระทบจากการย้ายถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 โดยการศึกษาผู้ไม่ย้ายถิ่นหรือผู้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 250 คน และผู้ย้ายถิ่นหรือผู้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดอื่น และย้ายเข้ามาประกอบอาชีพที่จังหวัดขอนแก่น จำนวน 250 คน โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 15-59 ปี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้าร้อยละ 61.6 ย้ายถิ่นมาจากจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 30.8 มาจากภาคกลาง และมีการย้ายถิ่นมาจากภาคใต้น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 0.8

รูปแบบการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นร้อยละ 58.4 ตั้งใจย้ายถิ่นมายังจังหวัดขอนแก่นโดยตรง ไม่ได้ย้ายถิ่นไปที่อื่นๆ ก่อน (Direct Migration) เพราะย้ายถิ่นจากภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเช่นเดียวกัน รูปแบบรองลงมาคือการย้ายถิ่นไปยังกรุงเทพมหานครก่อน แล้วค่อยมายังจังหวัดขอนแก่น (Step Migration) ผู้ย้ายถิ่นร้อยละ 66.8 มีคนรู้จักอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ร้อยละ 44.4 เคยมาจังหวัดขอนแก่นเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพื่อลองทำงานทำหรือเยี่ยมญาติ ร้อยละ 40 ของผู้ย้ายถิ่นได้รับความช่วยเหลือในการหางานทำ ร้อยละ 35 ได้รับความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย และร้อยละ 15 ได้รับความช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการย้ายถิ่น และช่วงอายุ 15-19 ปี เป็นช่วงอายุที่มีผู้ตัดสินใจย้ายถิ่นครั้งแรกมากที่สุด สำหรับสาเหตุของการย้ายถิ่น พบว่า ร้อยละ 49.7 ของผู้ย้ายถิ่นเพศชาย และร้อยละ 41 ของผู้ย้ายถิ่นเพศหญิง ย้ายถิ่นเพื่อทำมาหากิน สาเหตุรองลงมา คือ เพื่อติดตามญาติหรือบิดามารดา

ในด้านผลกระทบจากการย้ายถิ่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้ามายังจังหวัดขอนแก่นสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้ดีขึ้นได้ โดยมีผู้ย้ายถิ่นร้อยละ 68.1 ที่ตอบว่ามีรายได้เพิ่มจากเดิมนอกจากนี้ ผู้ย้ายถิ่นยังประเมินความพึงพอใจในการทำงาน ความพึงพอใจในสภาพที่อยู่อาศัย การศึกษาของบุตรหลาน ความสะดวกสบายในการคมนาคม และการพักผ่อนหย่อนใจ ว่ามีความพึงพอใจในระดับที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนย้ายถิ่น

ดุขฎฐิ อายุมวฒัณนั และสมศัคคัถึ ศรึสัณนตึสุข (2536, pp. 73-75) ได้ทำการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองของแรงงานเด็ก จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานเด็กที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปี ที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่น ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ เป็นแรงงานเด็กเพศหญิงจำนวน 126 คน และแรงงานเด็กเพศชายจำนวน 43 คน ผลการศึกษาพบว่า การย้ายถิ่นของแรงงานเด็กเกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คือ ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากเงินส่งกลับ โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทำการเกษตรได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรในการผลิตมากขึ้น แต่แรงงานเด็กเหล่านี้มีส่วนร่วมในการผลิตน้อยลง นอกจากนี้ยังพบว่า แรงงานเด็กมีเงินเก็บเพิ่มขึ้น แต่ก็มีหนี้สินเพิ่มขึ้นด้วย

ส่วนผลกระทบด้านสังคม พบว่า แรงงานเด็กได้รับการยอมรับนับถือเพิ่มมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น ในขณะที่มีเวลาว่างน้อยลง และมีโอกาสร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น งานบุญ ประเพณีและเทศกาลต่างๆ ลดลง

สำหรับสาเหตุในการย้ายถิ่น พบว่า ครอบครัวที่ทำเกษตรกรรมมีจำนวนแรงงานที่เพียงพออยู่แล้ว กอปรกับการขยายตัวของเมือง ทำให้เกิดความต้องการแรงงานในภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น แรงงานเด็กเหล่านี้จึงเข้ามาหางานทำเป็นแหล่งรายได้ให้ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ริคเตอร์ และคณะ (2540, pp. 29-65) ได้ทำการวิจัยติดตามกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี พ.ศ. 2535 และ พ.ศ. 2537 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นในพื้นที่ต้นทางที่มีอัตราการย้ายถิ่นสูง รวมถึงจำนวนและความสำคัญของเงินส่งกลับที่มีต่อครัวเรือนในพื้นที่ต้นทาง โดยอาศัยวิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น พบว่า ครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาว หากพ่อแม่คัดค้าน การย้ายถิ่นมักไม่เกิดขึ้น ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือเครือข่ายทางสังคม ผู้ย้ายถิ่นมักมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งในถิ่นปลายทาง โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้ แม้ปัจจัยทางเศรษฐกิจจะยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจย้ายถิ่น แต่สำหรับคนหนุ่มสาว การย้ายถิ่นเป็นเสมือนระยะผ่านช่วงหนึ่งของชีวิตที่ต้องเก็บเกี่ยวประสบการณ์และอิสรภาพไว้ เพราะมีหลายคนที่ตั้งใจกลับมาลงหลักปักฐานที่ถิ่นฐานเดิมเมื่ออายุมากขึ้นและมีครอบครัว อย่างไรก็ตาม ผู้ย้ายถิ่นหลายคนกล่าวว่าตนจะไม่ย้ายถิ่น หากสามารถหารายได้ได้อย่างเพียงพอที่บ้าน

สำหรับผลการศึกษาเรื่องความสำคัญของเงินส่งกลับที่มีต่อครัวเรือนในพื้นที่ต้นทาง พบว่า เงินส่งกลับของผู้ย้ายถิ่นมีความสำคัญต่อครัวเรือนอย่างมาก ครัวเรือนส่วนใหญ่นำเงินเหล่านี้ไปใช้จ่ายเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหารและเสื้อผ้า และของที่จำเป็นสำหรับการทำเกษตร เช่น ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ และการชำระหนี้สิน นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลานและการซ่อมแซมบ้าน การย้ายถิ่นจึงส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมในพื้นที่ต้นทาง อย่างไรก็ตาม มีข้อค้นพบว่าคนหนุ่มสาวที่เป็นโสดไม่ได้มีความคาดหวังที่จะส่งเงินกลับให้ครอบครัวเท่าใดนัก

ปราโมทย์ ประสาทกุล และพิมลพรรณ อิศรภักดี (2542, pp. 8-11) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการย้ายถิ่นของชาวอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การใช้แบบสอบถามสำรวจครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,025 ครัวเรือน จาก 21 หมู่บ้าน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) จาก 310 หมู่บ้าน และสุ่มครัวเรือนให้กระจายตามพื้นที่ของหมู่บ้านให้ได้จำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมชนบท ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน และทำการสนทนากลุ่มกับแรงงานในโรงงาน ทั้งผู้ที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ พบว่า ร้อยละ 50 ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีสมาชิกอย่างน้อย 1 คนย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น และร้อยละ 33 มีสมาชิกเคยย้ายถิ่นนอกฤดูกาลเพื่อหารายได้เสริมมาเลี้ยงครอบครัว โดยมีปลายทางหลักคือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีผู้ย้ายถิ่นไม่ถึงร้อยละ 10 ที่ย้ายถิ่นไปยังเมืองใกล้เคียง ได้แก่ เมืองบุรีรัมย์ และนครราชสีมา

ปราโมทย์และพิมลพรรณ สรุปผลที่ได้จากการศึกษาไว้ว่า ประชาชนในอำเภอนางรองตัดสินใจย้ายถิ่นเพื่อลดแรงกดดันทางประชากรต่อพื้นที่ กล่าวคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศทำให้โอกาสทำงานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีมากขึ้น ในขณะที่ที่ดินทำกินในชนบทลดน้อยลงเพราะถูกกลายสภาพเป็นพื้นที่ป่าสงวนและที่สาธารณะประโยชน์ที่ชาวบ้านไม่สามารถรुकได้ จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราการเสียชีวิตลดลง นอกจากนี้ อาชีพเกษตรกรรมไม่ได้ขยายความต้องการแรงงานอย่างเพียงพอต่อการเพิ่มขึ้นของประชากร ช้ำเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ ยังลดการใช้แรงงานคน ทำให้คนหนุ่มสาวในชนบทกลายเป็นแรงงานส่วนเกินในภาคการเกษตรและจำต้องย้ายถิ่นออกไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการตามเพื่อน หรือญาติที่ออกไปทำงานมาก่อน ด้วยเหตุฉะนี้ การย้ายถิ่นจึงเป็นการลดแรงกดดันทางประชากรต่อพื้นที่ ข้อค้นพบอีกประการหนึ่ง คือ เงินส่งกลับของผู้ย้ายถิ่นได้กลายมาเป็นกระแสเงินที่หมุนเวียนในท้องถิ่น ช่วยให้ครอบครัวและชุมชนดำรงอยู่ได้ อย่างไรก็ตาม การย้ายถิ่นได้ส่งผลเสียต่อครอบครัวในพื้นที่ต้นทาง เพราะผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาวได้ทั้งให้ผู้สูงอายุและเด็กที่อยู่ที่บ้าน (ปราโมทย์ ประสาทกุล และพิมลพรรณ อิศรภักดี, 2542, pp. 53-56)

มณีนัย ทองอยู่ (2546, pp. 279-283) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาใน 3 หมู่บ้าน ตามเขตต้นน้ำ เขตอ่างเก็บน้ำ และเขตชลประทานตอนล่างของเขื่อนบริเวณลุ่มแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณประกอบโดยใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่าลักษณะของเศรษฐกิจชาวนาในบริเวณลุ่มน้ำพองที่กำลังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลง มีดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวยังคงมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรแรงงานในครัวเรือน การมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายมากขึ้นทำให้ครอบครัวบริหารจัดการแรงงานอย่างซับซ้อนมากขึ้น เช่น การให้คนหนุ่มสาวที่สมรสแล้วย้ายถิ่นไปทำงานนอกภาคการเกษตร ในขณะที่ผู้สูงอายุยังคงอยู่ที่บ้านเพื่อเลี้ยงหลาน และให้ลูกหลานที่อยู่ในวัยเรียนไปเรียนหนังสือ ปล่อยให้พ่อแม่ทำงานในภาคการเกษตรซึ่งในอดีตลูกๆ ต้องมาสืบทอดแล้ว คนหนุ่มสาวบางคนต้องเลิกเรียนหนังสือเพื่อมาเลี้ยงดูน้องๆ หรือออกไปทำงานช่วยพ่อแม่อีกแรง

2. กิจกรรมทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีความหลากหลายมากขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงจากการผลิตข้าวกับพืชอื่น ๆ 2-3 ชนิด ไปสู่งิจกรรมนอกภาคเกษตร เช่น การรับจ้างทำงานในภาคเกษตรในท้องถิ่น การทำงานนอกภาคเกษตรในท้องถิ่น (การรับจ้างและค้าขาย) การย้ายถิ่นไปทำงานซึ่งเป็นกิจกรรมที่พบมากที่สุด การอพยพย้ายถิ่นตามฤดูกาลของสมาชิกเป็นการช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน โดยเงินส่งกลับเหล่านี้ส่วนหนึ่งจะถูกนำมาลงทุนในภาคการเกษตร

3. การผลิตข้าวเพื่อการบริโภคยังคงอยู่ แม้ว่าจะมีการเลี้ยงชีพด้วยกิจกรรมนอกภาคเกษตรมากขึ้น ชาวนาอีสานรู้สึกมั่นคงถ้าในยุ้งมีข้าว และยังมีประเพณี พิธีกรรม ภาษิต คำพังเพยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าว

4. การรักษาที่ดินของครอบครัว แม้จะมีการย้ายถิ่นไปทำงานรับจ้าง แต่การรักษาฐานะการเป็นชาวนาไว้ให้ความรู้สึกมั่นคงกว่า ที่ดินเป็นค่านิยมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของคนอีสาน เป็นเครื่องบ่งชี้สถานภาพทางสังคม เมื่อมีที่ดินก็สามารถทำกินได้ จำต้องเก็บไว้เป็นมรดกสำคัญให้แก่ลูกหลาน

5. กระบวนการแตกชนชั้นกำลังเกิดขึ้นในสังคมชาวนา เนื่องจากชาวนาบางคนสามารถสะสมทุนทั้งจากภาคเกษตรและภาคนอกเกษตรได้ และนำเงินทุนเหล่านั้นมาประกอบกิจการวิสาหกิจใน

ชุมชน อย่างไรก็ตาม การเติบโตของวิสาหกิจในชุมชนยังเป็นไปอย่างเชื่องช้าเนื่องจากหลายปัจจัย เช่น ความสามารถที่จำกัดของผู้ประกอบการ ทรัพยากรที่จำกัด นอกจากนี้ การลงทุนที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การลงทุนด้านการศึกษาของบุตร ผู้ประกอบการจึงให้ความสำคัญกับการสะสมทุนน้อย

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ และทรงสิริ พุทธธงชัย (2546, pp. 6-11) ได้ศึกษาแบบแผนและกระบวนการปรับตัวเข้าสู่วิถีชีวิตแบบเมืองของผู้ย้ายถิ่นชาวอีสานที่เข้าเป็นคนขายของหาบเร่ในกรุงเทพมหานครด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 28 คน จากทำเลการค้า 6 ย่าน คือ ถนนพระอาทิตย์-บางลำพู ปิ่นเกล้า สามแยกเกษตร ถนนลาดพร้าวช่วงปลาย คลองตัน และพระประแดง พบว่า

1) สาเหตุในการย้ายถิ่น คือ ภาพลักษณ์เชิงบวกของกรุงเทพมหานครที่ได้รับทราบมาจากหนังกลางแปลงและคนรู้จัก ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน ญาติ หรือคนในหมู่บ้านที่ย้ายถิ่นมาก่อน และพบว่า “บุคคลตัวอย่าง” ของความสำเร็จเหล่านั้นมีเงินส่งมาให้ที่บ้าน เมื่อกลับไปเยี่ยมบ้านก็แต่งตัวทันสมัย ซ้ำยังส่งต่อข้อมูลว่าขายของดี หาเงินง่าย ทำมาหากินสะดวก ทำให้ภาพลักษณ์เชิงบวกของกรุงเทพมหานครเป็นปัจจัยดึงดูดให้คนเหล่านี้ย้ายถิ่นเพื่อมาทำมาหากิน อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครก็มีภาพลักษณ์เชิงลบในมุมมองของผู้ย้ายถิ่นเช่นกัน เช่น ผู้คนอยู่แบบตัวใครตัวมัน ใดๆ ก็เป็นเงินเป็นทองไปหมด เป็นคนต่างจังหวัดอาจโดนหลอกได้ง่าย ฯลฯ แต่ภาพลักษณ์เชิงลบเหล่านี้ถูกทำให้ด้อยอิทธิพลลงไปด้วยการมีเครือข่ายผู้ย้ายถิ่นคอยให้ความช่วยเหลือ เช่น การตามเพื่อนเข้ามาทำงาน การมีญาติฝากงานให้ เป็นต้น

2) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทางกายภาพ ผู้ย้ายถิ่นได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในกรุงเทพมหานครผ่านทางสื่อต่างๆ และจากกลุ่มอ้างอิงอยู่แล้ว การปรับตัวจึงไม่ใช่เรื่องลำบาก เช่น ในเรื่องอาหารการกินก็มีร้านขายอาหารอีสานกระจายอยู่ทั่วไปในทุกพื้นที่ แต่อาจต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการรับประทานจากการนั่งพื้นล้อมวงกินข้าวโดยใช้มือเปิบมาเป็นารนั่งโต๊ะและใช้ช้อนส้อม ในด้านที่พักอาศัย ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ก็ไม่ค่อยประสบปัญหาอะไรมากนัก เพราะมีการวางแผนล่วงหน้าก่อนทำการย้ายถิ่นแล้วว่าจะอาศัยอยู่กับคนรู้จัก ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อน หรือหากไม่มีคนรู้จักให้พึ่งพิง ก็จะหาห้องเช่าในพื้นที่ที่แวดล้อมไปด้วยคนอีสานเหมือนกัน สำหรับการ

เดินทางที่ถนนหนทางและรถราคับคั่งก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคแต่อย่างใด เพราะผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ไม่ค่อยออกไปไหน นอกเสียจากออกไปทำมาหากินในบริเวณใกล้ๆ ที่พัก หรือไปเดินห้างที่ใกล้ที่สุด

3) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการทำมาหากินเป็นจุดประสงค์หลักในการย้ายถิ่น แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดประกอบอาชีพขายส้มตำ แต่ส่วนใหญ่แล้วมักเป็นผู้ที่ผันตัวมาจากอาชีพรับจ้างก่อน เมื่อเก็บเงินได้จึงตัดสินใจออกมาขายส้มตำ อย่างไรก็ตาม ในการสมัครหรือเปลี่ยนงานแต่ละครั้ง เพื่อนหรือญาติ ที่เรียกรวมว่าเครือข่ายทางสังคมมีส่วนในการช่วยเหลือผู้ย้ายถิ่นอย่างมาก สำหรับเหตุผลในการออกมาขายส้มตำ ได้แก่ งานเดิมไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายทางการเงิน ไม่มั่นคง อยากทำงานอิสระ และมีปัญหาสุขภาพ เป็นต้น สำหรับผู้ย้ายถิ่นที่ประกอบอาชีพขายส้มตำตั้งแต่แรก จะมีการปรับปรุงรายละเอียดในการดำเนินการ เช่น ปรับปรุงรายการอาหาร เปลี่ยนจากหาบเร่เป็นรถเข็น เปลี่ยนทำเล ลงทุนเพิ่ม ฯลฯ ซึ่งเหล่านี้ล้วนได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายทางสังคมทั้งสิ้น

เมื่อผู้ย้ายถิ่นผันตัวมาเป็นพ่อค้าแม่ค้าแล้ว กลุ่มบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นประจำก็เริ่มเปลี่ยนกลุ่มไป กลายเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ เช่น (1) เจ้าของร้านหรือเจ้าของพื้นที่ ที่ต้องจ่ายค่าเช่า น้ำ ไฟฟ้า หรือค่าเช่าที่ เพื่อใช้สำหรับดำเนินกิจการ (2) ลูกค้า พ่อค้าแม่ค้าต้องมีกลยุทธ์ในการรักษาลูกค้าประจำ และดึงดูดลูกค้ายายใหม่ เช่น การสื่อสารกันด้วยภาษาอีสาน การลดราคา การแถม (3) เทศกิจ ต้องจ่ายค่าที่เป็นรายเดือน และปฏิบัติตามข้อบัญญัติ เพื่อเป็นหลักประกันว่ากิจการจะอยู่ได้ตลอดรอดฝั่ง จะเห็นได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายทางสังคมใหม่นี้ เป็นไปเพื่อดำรงกิจการให้อยู่รอด

4) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทางสังคม ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักปรับตัวด้วยการคบคนอีสานเหมือนกัน ด้วยเหตุผลว่า “พูดภาษาเดียวกัน คุยกันรู้เรื่อง” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะมี “ระบบสัญลักษณ์ร่วมกัน” ทำให้การปฏิสัมพันธ์เป็นไปอย่างราบรื่น และผู้ย้ายถิ่นมักมองว่าคนภาคกลางหรือคนกรุงเทพมหานครอยู่แบบตัวใครตัวมัน แต่ก็ต้องคบกันไปวันๆ โดยไม่สูงส่งมาก

5) กระบวนการต่อรองเอกลักษณ์ กลุ่มตัวอย่างพูดถึงเอกลักษณ์ของคนอีสานว่า “เกิดที่อีสาน โตที่อีสาน ดั้งແມ່บ (จุมกแบน) กรามใหญ่ กินข้าวเหนียว ปลายี่งอ แจ่ว ส้มตำ พุดลาว” ซึ่งผู้ให้ข้อมูลบางทีก็ใช้คำว่า “ลาว” บางทีก็ใช้คำว่า “อีสาน” สลับกัน ถ้าคนอีสานเหมือนกันมาเรียกตนว่า

“ลาว” จะไม่โกรธ แต่ถ้าคนภาคอื่นมาเรียกจะโกรธ เพราะรู้สึกถึงนัยในการดูหมิ่น อยากให้เรียกว่า “อีสาน” มากกว่า

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “‘ลาว’ คือ คนขยันทำมาหากินและมีน้ำใจช่วยเหลือจุนเจือกัน แต่คนเมืองกลับดูถูกว่าคนลาวหรือคนอีสานบ้านนอก ไม่มีการศึกษา ทั้งๆ คนอีสานมีปัญหาเพราะที่บ้านแห้งแล้ง เลยต้องย้ายถิ่นออกมาหากิน เพราะไม่อยากอดตาย ไม่ใช่เพราะคนอีสานโง่”

6) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม การขายสัมตำของผู้ย้ายถิ่นกลุ่มนี้ทำให้มีโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับคนอีสานด้วยกัน จึงพูดภาษาถิ่นเป็นหลัก เมื่อมีลูกค้าเป็นคนภาคอื่นก็เปลืองพูดติดพูดถูกบ้าง แต่คนส่วนใหญ่ก็พอจะเข้าใจภาษาอีสาน ส่วนวิถีการทำบุญ พบว่า คนกลุ่มนี้ต้องปรับเปลี่ยนบ้าง เช่น ไม่ไปทำบุญที่วัด เพราะไม่มีคนรู้จัก เกรงจะทำอะไรผิดจากวิถีปฏิบัติของที่นี่ และการใส่บาตรก็ใส่ทั้งข้าวและกับ ในขณะที่ย้ายถิ่นมักจะใส่บาตรด้วยข้าวเหนียว แล้วตามไปถวายปิ่นโตอีกที่ที่วัด สำหรับการใช้เวลาว่าง พบว่า ผู้ย้ายถิ่นยังคงฟังเพลงพื้นบ้าน คือ หมอลำ ทางวิทยุ เมื่อมีวันว่างมักจะนอนพัก ดูโทรทัศน์ ไม่ค่อยอยากออกไปเที่ยวที่ไหน

7) แนวโน้มการย้ายถิ่นกลับ จากการถามถึงแผนการในอนาคต พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความตั้งใจที่จะกลับไปลงหลักปักฐานที่บ้านเกิด เพียงแต่ต้องการเก็บเงินให้ได้มากพอเสียก่อน อย่างไรก็ตาม ความตั้งใจนี้ก็ยังไม่มีความชัดเจนนัก หากกิจการเติบโตขึ้น มีครอบครัวใหม่ มีบ้านหลังใหม่ ก็จำเป็นต้องตรึงตรองซึ่งน้ำหนักระหว่างพันธะทางเศรษฐกิจและสังคมในกรุงเทพมหานครกับพลังเหนียวรั้งที่บ้านเกิด ความสองจิตสองใจนี้ทำให้ผู้ย้ายถิ่นกลายเป็นคนสองถิ่นที่ “อยากมีเหมือนคนกรุงเทพฯ แต่ไม่อยากเป็นคนกรุงเทพฯ”

ดุขฎิ อายุวัฒน์ และพรเพ็ญ ปานคำ (2551, pp. 290-298) ทำการศึกษาแบบแผนการย้ายถิ่นและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนผู้ย้ายถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับสมาชิกครัวเรือนที่เคยย้ายถิ่นและพ่อแม่ พบว่า เมื่อให้ครัวเรือนที่มีผู้ย้ายถิ่นประเมินสถานภาพทางเศรษฐกิจของตนเอง ร้อยละ 57 ประเมินว่าครอบครัวตนเองมีฐานะยากจน อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนที่มีผู้ย้ายถิ่นกว่าร้อยละ 78 มีที่ดินเป็นของตนเอง โดยกว่าร้อยละ 38 มีที่ดิน 6-20 ไร่ และกว่าร้อยละ 20 ถือครองที่ดินมากกว่า 60 ไร่ นอกจากนี้ กว่าร้อยละ 61 มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ใช้ในครัวเรือน 5-9 ชนิด

สำหรับเหตุผลในการย้ายถิ่นของสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางด้านสังคม/ศาสนาเป็นหลักมากที่สุด คือ ร้อยละ 36 ในผู้ย้ายถิ่นเพศชาย และร้อยละ 42.8 ในผู้ย้ายถิ่นเพศหญิง รองลงมาคือเหตุผลด้านการทำงาน ในส่วนของเงินส่งกลับ พบว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ได้ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว คือ ร้อยละ 56.8 ในเพศชาย และร้อยละ 66.7 ในเพศหญิง แบบแผนในการส่งเงินกลับมามีหลายแบบ เช่น การฝากมากับเครือข่ายทางสังคม เช่น เพื่อน ญาติ หรือคนในชุมชน ที่มีโอกาสกลับบ้านทุกๆ 2-3 เดือน หรือการนำเงินติดตัวกลับมาด้วยเมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านปีละ 1-2 ครั้ง

นอกจากนี้ ในการศึกษาทัศนคติของครัวเรือนที่มีต่อการย้ายถิ่นของสมาชิก พบว่า ครัวเรือนในชนบทที่สามมีทัศนคติเชิงบวกต่อการย้ายถิ่นไปทำงาน โดยกว่าร้อยละ 91.2 มีความต้องการให้สมาชิกในครัวเรือนออกไปทำงานต่างถิ่น จากการสัมภาษณ์สมาชิกครัวเรือนที่มีผู้ย้ายถิ่นและผู้เคยย้ายถิ่น พบว่า ครัวเรือนอยากให้สมาชิกย้ายถิ่นเพื่อออกไปหาประสบการณ์นอกชุมชน มีงาน มีรายได้ และส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวนำไปใช้จ่ายซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงนำมาลงทุนในภาคเกษตร เพราะสมาชิกที่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะไม่กลับมาทำเกษตรกรรม การที่พ่อแม่เป็นผู้คอยผลักดันให้ลูกย้ายถิ่นออกไปทำงานเช่นนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปรียบเทียบความเป็นอยู่ของครอบครัวตนเองกับครอบครัวที่มีสมาชิกย้ายถิ่นไปทำงาน และเห็นว่าครอบครัวที่มีสมาชิกย้ายถิ่นสามารถเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อให้ครัวเรือนประเมินความอยู่ดีมีสุขของตน พบว่า ครัวเรือนที่มีสมาชิกย้ายถิ่นประเมินว่าตนเองไม่มีความสุขในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกย้ายถิ่น และยิ่งครัวเรือนใดมีสมาชิกย้ายถิ่นจำนวนมากขึ้น การประเมินระดับความสุขของครัวเรือนนั้นมีแนวโน้มที่จะลดลงจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า พ่อแม่บางคนมีความเป็นห่วงลูกที่ไปใช้ชีวิตต่างถิ่น ทำให้รู้สึกไม่ค่อยมีความสุข และลูกบางคนย้ายถิ่นไปแล้วมีครอบครัวและนำหลานกลับมาเป็นภาระให้เลี้ยงดู อนึ่ง ครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับจากผู้ย้ายถิ่นประเมินว่าตนมีความสุขในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้รับเงินส่งกลับจากผู้ย้ายถิ่น นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนบางส่วนเห็นว่าการย้ายถิ่นของวัยรุ่นก่อให้เกิดปัญหาการประพฤติดนไม่เหมาะสม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และทำให้ครอบครัวมีหนี้สิน

De Jong, Johnson, and Isarabhakdi (1996 cited in De Jong, Johnson, & Richter, 1996, pp. 401-402) ได้นำแนวคิดทางจิตวิทยาที่กล่าวว่าการให้คุณค่าและความคาดหวัง (Values and Expectations) ของปัจเจกบุคคลอยู่เบื้องหลังแรงจูงใจและพฤติกรรม มาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการย้ายถิ่นของคนไทยจากพื้นที่ชนบทเข้าสู่เขตเมืองใหญ่ๆ ในปี 1992 พบว่ามีปัจจัยทั้งหมด 4 ด้าน ที่สะท้อนถึงคุณค่าและความคาดหวังที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการย้ายถิ่น ดังนี้

1. **ปัจจัยด้านรายได้ (Income)** สะท้อนถึงคุณค่าและความคาดหวังในการมีรายได้ที่สูงขึ้น คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มั่นคงมากขึ้น และสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอาชญากรรม (Crime-Safe Home Environment)

2. **ปัจจัยด้านสัมพันธภาพ (Affiliation)** สะท้อนถึงคุณค่าและความคาดหวังในการอยู่ใกล้ชิดกับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนที่พึ่งพาได้

3. **ปัจจัยด้านความจรรโลงใจ (Stimulation)** สะท้อนถึงคุณค่าและความคาดหวังในโอกาสที่จะได้อาศัยอยู่กับกลุ่มคนที่หลากหลาย มีโอกาสในการเรียนรู้ (Educational Opportunities) และพบเจอกับความบันเทิง (Entertainment) รูปแบบต่างๆ

4. **ปัจจัยความสะดวกสบาย (Comfort)** สะท้อนคุณค่าและความคาดหวังในการมีชีวิตที่สุขสบายในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ และเต็มไปด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

Teresa Sobieszczyk ได้ทำการศึกษาความหมายของการย้ายถิ่นข้ามชาติในมุมมองของคนท้องถิ่น 3 อำเภอ ในจังหวัดพะเยาและลำพูน ที่ก่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระแสการย้ายถิ่น โดยการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกครอบครัวที่มีผู้ย้ายถิ่น ผู้ย้ายถิ่นกลับเพศชายจำนวน 50 คน เพศหญิงจำนวน 54 คน ส่วนใหญ่เคยไปทำงานในประเทศแถบเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเภทของงานที่ทำ ประกอบด้วย งานโรงงาน ก่อสร้าง ขนส่ง แม่บ้าน (Domestic Service) งานในบาร์ คนรับใช้ งานบริการทางเพศ และคนขายของในตลาด ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นกลับได้ทำการย้ายถิ่นแบบถูกกฎหมาย ในขณะที่อีกประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้ย้ายถิ่นแบบผิดกฎหมาย นอกจากนี้ ยังทำการสัมภาษณ์ผู้ย้ายถิ่นไม่สำเร็จอย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 9 คน นายหน้าจัดหาแรงงาน 7 คน และตัวแทนจากหน่วยงานของรัฐทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ จำนวน 27 คน (Sobieszczyk, 2002, pp. 2-12)

ผลการศึกษาพบว่า ผู้คนในท้องถิ่นมองการย้ายถิ่นข้ามชาติในเชิงบวก ก่อให้เกิดความมั่งคั่งทางวัตถุในครอบครัว เพราะแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติได้รับค่าแรงมากกว่าแรงงานในท้องถิ่น 6-10 เท่า Sobieszczyk อธิบายว่า ความมั่งคั่งทางวัตถุของครอบครัวนี้ นอกจากจะเกิดขึ้นเพราะรายได้ของสมาชิกที่เป็นแรงงานข้ามชาติแล้ว ยังมีส่วนสนับสนุนจากความเชื่อของศาสนาพุทธที่เชื่อว่า “ยิ่งสะสมกรรมดี ยิ่งส่งเสริมให้มีสถานะทางสังคม ความมั่งคั่ง อำนาจวาสนา อายุ และวรรณะที่ดีขึ้น” ทำให้ผู้มีรายได้เหล่านี้แบ่งรายได้มาช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวในฐานะลูกที่ดี ครอบครัวที่มีลูกที่ดีจะสังเกตได้จากการมีรถ บ้าน และวัตถุอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดความสะดวกสบาย และบ่งบอกถึงความทันสมัยของผู้ถือครอง

แรงงานย้ายถิ่นจะย้ายถิ่นกลับเมื่อสามารถสะสมเงินได้จำนวนหนึ่ง หลังจากย้ายถิ่นกลับมาแล้วมักจะทำธุรกิจขนาดย่อมที่บ้าน ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาการเกษตรดังเก่าก่อน และหลายคนกลายเป็นผู้บริจากรายใหญ่ให้กับวัด หรือเป็นเจ้าของภาพสำคัญในงานพิธีกรรมต่างๆ การแสดงออกถึงจิตสาธารณะเหล่านี้นอกจากจะเป็นการประกาศถึงสถานะทางเศรษฐกิจของตนแล้ว ยังทำให้กลายเป็นที่เคารพนับถือในสังคมจนบางคนสามารถไต่เต้าขึ้นไปเล่นการเมืองระดับท้องถิ่น

เมื่อ Sobieszczyk สอบถามผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่พบในการย้ายถิ่น ในการสัมภาษณ์ครั้งแรกไม่มีผู้ใดให้คำตอบนี้กลับมา จนกระทั่งเริ่มมีความคุ้นเคยกันในการสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 หรือ 3 และเป็นการพูดคุยกันในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการนัก ผู้ให้ข้อมูลจึงเริ่มเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความล้มเหลวในการย้ายถิ่น ประสบการณ์การถูกข่มขืนของตนหรือเพื่อนร่วมงาน หรือการถูกบังคับให้หลับนอนกับแขกผู้ไม่เป็นที่พึงปรารถนาในคลับของยาสูบ Sobieszczyk อธิบายถึงเหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลสนใจปกปิดด้านมืดของการย้ายถิ่นข้ามชาติเหล่านี้ว่า เป็นเพราะสังคมไทยให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ทางสังคม การมีภาพลักษณ์ที่ดีย่อมทำให้ได้รับการยอมรับ คนเหล่านี้จึงจำเป็นต้องปิดซ่อนประสบการณ์ที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาในสังคมที่ตนเคยประสบเอาไว้

การมองเห็นแต่ข้อดีจากการย้ายถิ่น ไม่ว่าจะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้นของครอบครัวผู้ย้ายถิ่น ความมั่งคั่งทางวัตถุ ผิวที่ขาขึ้นเพราะไม่ต้องทำงานกลางแดด ความทันสมัย ฯลฯ โดยไม่ได้รับทราบถึงด้านมืดของการย้ายถิ่นที่ถูกปกปิดไว้ สิ่งเหล่านี้ทำให้การย้ายถิ่นไปทำงานต่าง

แดนกลายเป็นที่ยอมรับและพึงปรารถนาของครัวเรือน และกลายเป็นเหมือนพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน (A Rite of Passage) ของคนหนุ่มสาวที่พึงกระทำ ส่งผลให้เกิดกระแสการย้ายถิ่นขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อาลี (Ali, 2007, pp. 41-46) ได้ศึกษารูปแบบการย้ายถิ่นจากเมืองไฮเดอราบัด เมืองศูนย์กลางการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของอินเดีย ไปยังกลุ่มประเทศในคาบสมุทรอาระเบีย (Gulf States) โดยอาศัยมุมมองวัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่นเป็นหลัก พบว่าสาเหตุแห่งการย้ายถิ่นประกอบด้วย

1) การถูกกีดกันทางชนชั้น: แม้ว่าจะมีการกระจายโอกาสทางการศึกษามากขึ้น แต่แพทย์และวิศวกรชาวฮินดูและมุสลิมที่ไม่ได้มาจากครอบครัวชนชั้นสูงมักถูกกีดกันโอกาสในการทำงาน แม้กระทั่งช่วงหลังปี 1990 ที่มีการสนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติและเปิดรับทุนนิยมแบบเสรีมากขึ้น ความรู้สึกถูกกีดกันก็ยังคงมีอยู่

2) โอกาสในการเลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม: หลังจากมีการย้ายถิ่นเกิดขึ้นในช่วงแรก กลุ่มแรงงานไร้ฝีมือได้รับค่าตอบแทนสูงกว่าที่ไฮเดอราบัดถึง 10 เท่า ในขณะที่กลุ่มวิชาชีพ (Professionals) ได้สูงกว่านั้น ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ได้ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวเพื่อจับจ่ายใช้สอย เมื่อผู้คนในไฮเดอราบัดเห็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความมั่งคั่ง อันได้แก่ ตู้เย็น โทรทัศน์ โทรศัพทมือถือ การตกแต่งบ้าน ฯลฯ ซึ่งเงินส่งกลับเหล่านี้เป็นรายรับส่วนใหญ่ของครัวเรือนในไฮเดอราบัด แม้แต่ครอบครัวของอดีตชนชั้นล่างยังสามารถมีชีวิตความเป็นอยู่ที่หรูหรามั่งคั่งกว่าชนชั้นสูง ทำให้ครัวเรือนเกิดความต้องการที่จะส่งสมาชิกไปทำงานยังคาบสมุทรอาระเบีย

3) โอกาสในการเลือกคู่: ในอดีต ชนชั้นสูงมักเป็นที่หมายปองในตลาดหาคู่ (Marriage Market) ในไฮเดอราบัด จนกระทั่งหลังปี 1960 กลุ่มคนอาชีพแพทย์และวิศวกรได้กลายมาเป็นที่หมายปองแทนกลุ่มชนชั้นสูง และหลังจากปี 1990 เป็นต้นมา แพทย์ วิศวกร และคนงานที่อ่าว (Gulf-Employed) กลายมาเป็นที่หมายปองในตลาด โดยเฉพาะแพทย์และวิศวกรที่ทำงานที่อ่าว (a Gulf-Employed Doctor or Engineer) นอกจากนี้ ประเทศปลายทางที่ไปยังบ่งบอกถึงระดับสถานะที่ต่างกัน เช่น ผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยเฉพาะผู้ที่มิวีซ่า จะเป็นที่ต้องการในระดับหนึ่ง แต่ถ้าหากเป็นผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะผู้ที่ได้กรีนการ์ดหรือมิวีซ่าประเภท H1-B (วีซ่าสำหรับผู้ย้ายถิ่นไปทำงานยังประเทศสหรัฐอเมริกา) จะเป็นที่ต้องการอย่างมาก

4) โอกาสในการไปทำงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกา: อีกเหตุผลหนึ่งที่ชาวไฮเดอราบัดตัดสินใจไปทำงานที่คาบสมุทรอาระเบีย เช่นเดียวกับที่ไปออสเตรเลีย คือโอกาสในการได้ไปทำงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุด การไปทำงานที่คาบสมุทรอาระเบียเป็นเพียงบันไดก้าวหนึ่งเพื่อสะสมประสบการณ์การทำงานและแสวงหาโอกาสในการได้ไปทำงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

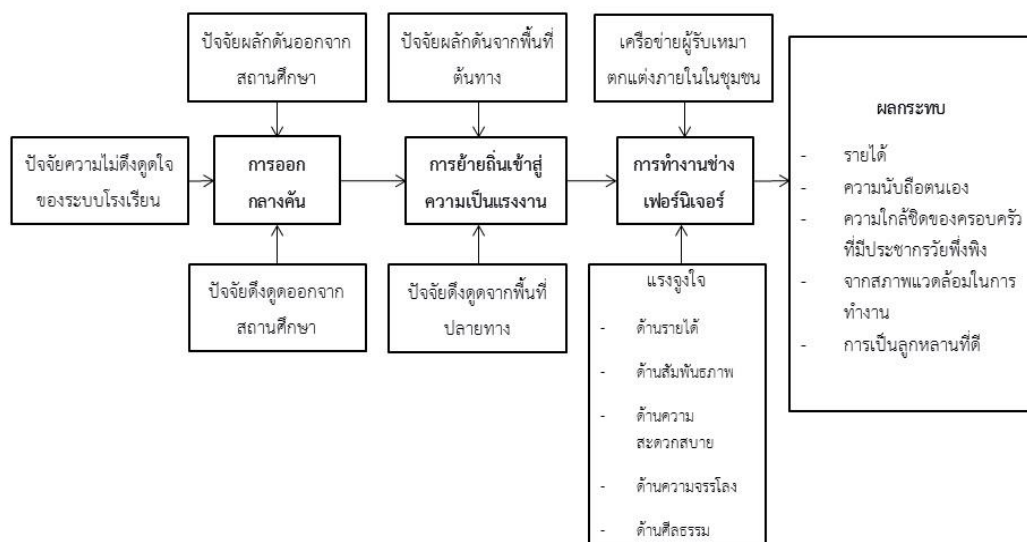
เจียง ฮันนัม และเกา (Chiang, Hannum, & Kao, 2013, pp. 11-23) ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวจากชนบทในประเทศจีน โดยทำการศึกษาระยะยาว (a Longitudinal Study) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 4 ครั้ง เริ่มจากปี 2000 กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กอายุ 9-12 ปี จำนวน 1,851 คน จนกระทั่งการรวบรวมข้อมูลครั้งสุดท้ายในปี 2009 กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้จะมีอายุ 18-21 ปี ซึ่งอยู่ในวัยทำงานพอดี เมื่อคัดเลือกแบบสอบถามเอาเฉพาะฉบับที่มีคำตอบครบทุกคำถามแล้ว เหลือแบบสอบถามที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งหมด 1,606 ฉบับ และกว่าร้อยละ 37 ของกลุ่มตัวอย่างได้กลายเป็นแรงงานย้ายถิ่นแล้ว

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงและเพศชายไม่มีความแตกต่างในแนวโน้มของการตัดสินใจย้ายถิ่น เพียงแต่แรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมักเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงค่าเล่าเรียนให้กับน้องๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายมักมีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวเอง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบว่าการพัฒนาตนเองยังเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ผลักดันให้กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงย้ายถิ่นเช่นกัน แม้จะไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากเท่าในกลุ่มตัวอย่างเพศชาย นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความต้องการในการเดินทาง แสวงหาความรู้ใหม่ๆ และมีประสบการณ์ใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายจำนวนหนึ่งไม่ได้มีแรงจูงใจเหล่านี้

Ananga (2013, pp. 406-409) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของการย้ายถิ่นตามฤดูกาลเพื่อทำประมงที่มีต่อการออกกลางคันจากการศึกษาชั้นพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนประจำชุมชน 2 แห่ง ในประเทศกานา ที่ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เด็ก 18 คน เป็นเด็กผู้หญิง 8 คน และเด็กผู้ชาย 10 คน มีอายุระหว่าง 7-17 ปี และออกจากการศึกษากลางคัน นอกจากนี้ ยังมีการสัมภาษณ์ครู 6 คน และพ่อแม่ของเด็ก 6 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนใน 2 ชุมชนไม่สามารถให้ความสนใจกับการเรียนได้อย่างเต็มที่ เพราะเป็นเรื่องลำบากมากที่เด็กอายุประมาณ 9 ปีขึ้นไปจะปฏิเสธโอกาสในการมีรายได้ เด็กๆ ในชุมชนบาง

คน โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย มักจะไปรวมกลุ่มกับพวกผู้ใหญ่เพื่อออกเรือไปหาปลาแต่เช้าตรู่ ในขณะที่เด็ก ๆ กลุ่มใหญ่ที่เหลือจะมารอที่ชายหาดในช่วงบ่ายหลังเวลาเรียน เพื่อทำงานขนปลาจากเรือ โดยได้รับค่าจ้างและปลากลับบ้านเป็นการตอบแทน เด็กบางคนถึงกับกล่าวว่าตนจะถูกครอบครัวดูว่าเป็นคนขี้เกียจ หากไม่ช่วยที่บ้านหาเงินโดยการออกไปหาปลาหรือทำงานที่หาด และครอบครัวของเด็กในชุมชนไม่ได้มองว่าการศึกษามีความสำคัญมากไปกว่าการไปทำงานหารายได้ ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วงกลางเดือนมิถุนายน ซึ่งอยู่ในระหว่างภาคการศึกษาที่ 3 เป็นฤดูกาออกเรือเพื่อไปหาปลาที่เมืองฮาล์ฟแอสสินี (Half Assini) และการออกเดินทางครั้งนี้อาจกินระยะเวลายาวนานไปจนถึงต้นเดือนกันยายนหรือนานกว่า ซึ่งเป็นช่วงเปิดภาคการศึกษาของปีการศึกษาถัดไปแล้ว ทำให้เด็กจำนวนมากที่ต้องเดินทางไปทำงานกับครอบครัว หรือไปทำงานด้วยตัวเอง มักจะขาดเรียนในช่วงเวลานี้และกลับมาลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษาใหม่ไม่ทัน ทำให้กลายเป็นเด็กออกกลางคันในที่สุด

2.4 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบด้วยสาเหตุในการออกกลางคัน 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลลัคนอกจากสถานศึกษา ปัจจัยดึงดูตออกจากสถานศึกษา และปัจจัยความไม่ตั้งใจของระบบโรงเรียน และสาเหตุในการย้ายถิ่น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลลัคนอกจากพื้นที่ต้นทาง และปัจจัยดึงดูตจากพื้นที่ปลายทาง โดยในการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานช่างเฟอร์นิเจอร์ของกรณีศึกษาในครั้งนี้

ได้รับการชักชวนและอำนวยความสะดวกโดยเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในซึ่งเป็นทุนทางสังคมในชุมชนต้นทาง และเครือข่ายนี้มีอิทธิพลทำให้กรณีศึกษาเกิดแรงจูงใจในการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน อันประกอบด้วยแรงจูงใจด้านรายได้ คือ โอกาสในการทำงานและมีรายได้ แรงจูงใจด้านสัมพันธภาพ คือ โอกาสในการได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลที่มีความสำคัญ เช่น เพื่อน หรือญาติพี่น้อง แรงจูงใจด้านความสะดวกสบาย คือ โอกาสในการใช้ชีวิตด้วยความรู้สึกสบายใจขึ้น แรงจูงใจด้านความจรรโลงใจ คือ โอกาสในการได้ทำกิจกรรมที่นำมาซึ่งความรู้สึกยินดี เช่น การได้เดินทาง หรือได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ และแรงจูงใจด้านศีลธรรม คือ โอกาสในการได้ทำในสิ่งที่สังคมกำหนดว่าดี เมื่อกรณีศึกษาเกิดแรงจูงใจในการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน กอปรกับการได้รับคำเชิญชวนและการอำนวยความสะดวกจากเครือข่าย การย้ายถิ่นจึงเกิดขึ้น และก่อให้เกิดผลกระทบตามมาในท้ายที่สุด ผลกระทบเหล่านี้ ได้แก่ ผลกระทบด้านรายได้ ผลกระทบต่อความนับถือตัวเอง ผลกระทบต่อความใกล้ชิดของครอบครัวที่มีประชากรวัยพึ่งพิง ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน และผลกระทบต่อการเป็นลูกหลานที่ดี

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของแรงงานในจังหวัดสุรินทร์ (2) ศึกษากระบวนการย้ายถิ่นของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ (3) ศึกษาผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ และ (4) นำเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อันประกอบไปด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
 - 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 3.3 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษา
- ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเรื่อง “การออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์” ประกอบด้วย

3.1.1 กรณีศึกษา (Case Study)

กรณีศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 9 ราย เป็นแรงงานย้ายถิ่นที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีการศึกษา 2551 เป็นต้นมา เนื่องจากปีการศึกษา 2551 เป็นปีการศึกษาแรกที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กำหนดเป้าหมายให้ทุกสถานศึกษาลดอัตราการออกกลางคันในการศึกษาภาคบังคับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550: pp. 35-42 อ้างถึงใน อภิชาติ เสนะนันท์ คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดเข้ม, 2555, p. 76) ดังนั้น ผู้ที่ออกกลางคันหลังจากช่วงระยะเวลาที่จึงเป็นผู้ที่เล็ดลอดจากการดำเนินนโยบายลดอัตราการออกกลางคันของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษา นอกจากนี้ กรณีศึกษาทั้ง 9 ราย เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกรณีศึกษาโดยอาศัยการแนะนำจากผู้ใหญ่บ้านและพ่อชาย (นามสมมติ) ผู้รับเหมาตกแต่งภายในรายหนึ่ง (Snowball Sampling) เพื่อให้ได้กรณีศึกษาที่ตรงตามเงื่อนไขในการศึกษา คือ เป็นแรงงานย้ายถิ่นผู้ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีการศึกษา 2551 เป็นต้นมา (Purposive Sampling)

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) ผู้ใหญ่บ้าน (อายุ 49 ปี) แห่งชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นชุมชนต้นทางของกรณีศึกษา นอกจากจะเป็นผู้นำชุมชนแล้ว ในอดีตผู้ใหญ่บ้านยังเคยมีประสบการณ์เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในมาก่อน มีข้อมูลเกี่ยวกับพลวัตของการย้ายถิ่นเพื่อทำงานของคนในชุมชนแห่งนี้ รวมถึงวิธีการทำงานรับเหมาและงานตกแต่งภายในในช่วงที่ผู้ใหญ่บ้านเคยทำงานเป็นผู้รับเหมา

2) ผู้รับเหมาตกแต่งภายใน คือ พ่อชาย (อายุ 52 ปี) เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในที่ผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่า “รุ่งที่สุด” ในชุมชนแห่งนี้ จึงเป็นผู้มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการทำงานรับเหมาและงานตกแต่งภายในตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3) พ่อแม่หรือผู้ปกครองของกรณีศึกษา เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่มีข้อมูลหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การออกกลางคัน การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน และผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของกรณีศึกษา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยคือเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษา และในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ดังนี้

3.2.1 การสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ดังนี้

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและวิธีการทำงานของกรณีศึกษา โดยการสังเกตการณ์การทำงานที่ไซต์งานตกแต่งภายในแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของกรณีศึกษาที่บ้านในชุมชนต้นทาง โดยการสังเกตการณ์ที่บ้านของกรณีศึกษาในชุมชนต้นทางที่จังหวัดสุรินทร์

3.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ดังนี้

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับการกลายเป็นชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน โดยการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานรับเหมาและงานตกแต่งภายในตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านที่ชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์ และพ่อชาย ผู้รับเหมาตกแต่งภายใน
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีต่อการออกกลางคันและการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานของบุตรหลาน โดยการสัมภาษณ์พ่อแม่ผู้ปกครองของกรณีศึกษา

3.2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบมีปฏิสัมพันธ์ต่อหน้า เพื่อให้เกิดการบอกเล่าเรื่องราวของตนเองได้อย่างอิสระ จนดำเนินการสัมภาษณ์ครอบคลุมประเด็นที่ตั้งไว้ ไปจนถึงประเด็นสงสัยเพิ่มเติมที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ โดยเน้นการสัมภาษณ์ประวัติชีวิต (Life History) โดยมีแนวคำถามที่เป็นประเด็นครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

ประวัติส่วนตัว: อายุ การศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดาและพี่น้อง

ประวัติชีวิต:

ชีวิตในวัยเรียน

การตัดสินใจเลิกเรียน

การเข้ามาเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์: การติดต่อกับเครือข่าย เหตุผลในการตัดสินใจ

ขั้นตอนและวิธีการในการเดินทาง

ชีวิตการทำงานและสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความคาดหวังในอนาคต

3.3 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษา

3.3.1 การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสืบค้นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการออกกลางคืน และกระบวนการย้ายถิ่น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ ยังได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีอิทธิพลต่อแวดวงออกแบบและตกแต่งภายในของประเทศไทยในยุคสมัยต่างๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูล ในการทำความเข้าใจพลวัตการย้ายถิ่นและการกลายเป็นชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ซึ่งเป็นบริบท ของชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์ โดยค้นคว้าเอกสารเหล่านี้จากหนังสือ บทความในวารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ทั้งในท้องสมุดและอินเทอร์เน็ต และติดต่อขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แร่งงาน และบริบทด้านต่างๆ ของจังหวัดสุรินทร์ จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ สำนักงาน สถิติจังหวัดสุรินทร์ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จาก การทบทวนวรรณกรรมมาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองเฉพาะประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ และเขียนสรุปด้วยพรรณนาโวหาร

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาตาม ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการกลายเป็นชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน โดยผู้วิจัย ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านที่ชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 – เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานรับเหมาและงานตกแต่งภายในตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) การสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านที่ชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์ ในช่วงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 – เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560

(2) การสัมภาษณ์พ่อชาย ผู้รับเหมาตักแต่งภายใน ทั้งที่ชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์ ไซต์งานตักแต่งภายในแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และบ้านพักในกรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนเมษายน – เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560

(3) การสังเกตการณ์สภาพและวิธีการทำงานที่ไซต์งานตักแต่งภายในแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2560

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน กระบวนการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน และผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) การสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย ในช่วงเดือนเมษายน – เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560 ที่ไซต์งานตักแต่งภายในแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และชุมชนต้นทางในจังหวัดสุรินทร์

(2) การสังเกตการณ์สภาพความเป็นอยู่ของกรณีศึกษาที่บ้านพักในกรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนเมษายน – เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560

(3) การสัมภาษณ์พ่อแม่หรือผู้ปกครองของกรณีศึกษา ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560

พฤศจิกายน 2559 – เมษายน 2560	พฤษภาคม 2560	มิถุนายน 2560
<p>วัตถุประสงค์: รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ</p> <p>(1) การกลายเป็นชุมชนผู้รับเหมาตักแต่งภายใน</p> <p>(2) การทำงานรับเหมาตักแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์</p> <p>ผู้ให้ข้อมูล: ผู้ใหญ่บ้าน</p> <p>เครื่องมือ: การสัมภาษณ์</p> <p>พื้นที่: ชุมชนต้นทาง</p>	<p>วัตถุประสงค์: รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ</p> <p>(1) วิธีการทำงานและสภาพการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์</p> <p>(2) สภาพความเป็นอยู่ในพื้นที่ปลายทาง</p> <p>(2) สาเหตุในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน กระบวนการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน และผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงาน</p> <p>ผู้ให้ข้อมูล: ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้รับเหมาตักแต่งภายใน, กรณีศึกษา</p> <p>เครื่องมือ: (1) การสัมภาษณ์ (2) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (3) การสัมภาษณ์เชิงลึก</p> <p>พื้นที่: ไซต์งาน, บ้านพักในกรุงเทพมหานคร, ชุมชนต้นทาง</p>	<p>วัตถุประสงค์: รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ</p> <p>(1) สภาพความเป็นอยู่ของกรณีศึกษาในชุมชนต้นทาง</p> <p>(2) ความคิดเห็นของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีต่อการออกกลางคันและการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานของบุตรหลาน</p> <p>ผู้ให้ข้อมูล: พ่อแม่หรือผู้ปกครองของกรณีศึกษา</p> <p>เครื่องมือ: การสัมภาษณ์, การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม</p> <p>พื้นที่: ชุมชนต้นทาง</p>

แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลนับตั้งแต่เริ่มต้นเก็บรวบรวมข้อมูล และกระทำร่วมกันไปจนถึงระยะเวลาแห่งการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์และผู้คนในบริบทที่กำลังศึกษา

2) การทบทวนข้อมูล โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามมาอ่านจนเกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้

3) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา อันประกอบไปด้วย

(1) สาเหตุในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของกรณีศึกษา

(2) กระบวนการในการย้ายถิ่นของกรณีศึกษา

(3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของกรณีศึกษา

นำข้อความหรือประโยคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษามาแยกประเด็นแล้วแบ่งข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่อันมีลักษณะเป็นหัวข้อหลักที่ประกอบไปด้วยหัวข้อย่อยต่างๆ จากนั้นเขียนบรรยายข้อค้นพบอย่างละเอียด พร้อมทั้งยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ประกอบ เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

3.3.4 การสรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยการนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษามาสรุปตามวัตถุประสงค์ และอภิปรายผลเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย ที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมไว้ก่อนหน้า เพื่อเปรียบเทียบว่าข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษานี้มีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาในอดีตอย่างไร

บทที่ 4

กรณีศึกษา

เนื้อหาในบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา อันประกอบไปด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชนต้นทาง คือ ชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์ ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งเป็นงานที่กรณีศึกษาทั้ง 9 รายได้ย้ายถิ่นไปทำ และข้อมูลของกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย ผู้เป็นแรงงานย้ายถิ่น และมีประสบการณ์ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1 ชุมชนต้นทาง: ชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์

4.1.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ทางตอนใต้ของจังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 22 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นย่านตลาด ร้านค้า บ้านเช่า หอพัก และเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เป็นชุมชนที่มีบริการด้านต่างๆ อย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า ประปา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีตำรวจ โรงเรียน ร้านถ่ายเอกสาร ร้านอินเทอร์เน็ต ฯลฯ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป และค้าขาย

4.1.2 การกลายเป็นชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน

ยุคหนุ่มเฟอร์นิเจอร์

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านได้ความว่า ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2510 มีชาวบ้านจากชุมชนใกล้เคียงย้ายถิ่นไปทำงานเป็นช่างทำเฟอร์นิเจอร์ลอยตัว (Movable Furniture) เพื่อส่งออกไปทำงานของพ่อค้าชาวจีนในกรุงเทพมหานคร และได้มาชักชวนคนในชุมชนไปทำงานด้วยกันคราวละ 1-2 คน

ในสมัยนั้นการได้เข้าไปเป็น “หนุ่มเฟอร์นิเจอร์” เป็นสถานะที่โก้และเป็นที่ยอมรับของหญิงสาวในชุมชน ด้วยผิวที่ขาวกว่าคนในหมู่บ้านเพราะอาบน้ำประปาและไม่ได้ทำงานกลางแดด พร้อมกับกางเกงยีนส์มีฮู้และนาฬิกา Seiko หนุ่มเฟอร์นิเจอร์ จึงเป็นเป้าหมายที่ชายหนุ่มในหมู่บ้านอยากจะ เป็น แต่การเข้าไปทำงานเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ในช่วงแรกๆ นั้นมีโอกาสค่อนข้างจำกัด มีเพียงคนที่มี ความสนิทสนมและได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนในชุมชนใกล้เคียงที่สามารถเข้าไปทำงานได้

กระทั่งประมาณก่อนปี พ.ศ. 2520 เล็กน้อย ที่อาชีพช่างเฟอร์นิเจอร์ในโรงงานกลายเป็น อาชีพที่แพร่หลายของชายหนุ่มในหมู่บ้านจากการชักชวนของกลุ่มเพื่อนและญาติพี่น้องที่ได้เข้าไป ทำงานแล้ว ตรงกับช่วงที่เอกชาติ จันอุไรรัตน์ (2551, pp. 92-111) กล่าวไว้ในหนังสือ “3 ทศวรรษ กับงานออกแบบและตกแต่งภายในของไทย” ว่าเป็น “ยุคแรกเริ่มของงานออกแบบและตกแต่ง ภายใน” (พ.ศ. 2519-2524) ซึ่งเป็นช่วงที่สถานการณ์บ้านเมืองกลับเข้าสู่สภาวะปกติหลังจากสิ้นสุด เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เริ่มเติบโต พร้อมกับแหล่งร้านค้าเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้านหลายแห่งที่เน้นผลิตเฟอร์นิเจอร์แบบลอยตัว เพื่อการส่งออก สร้างรายได้เข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท ทำให้เกิดความต้องการแรงงานเพื่อ ผลิตเฟอร์นิเจอร์ในโรงงาน

ผู้รับเหมาตกแต่งภายในยุคบุกเบิก

เอกชาติ จันอุไรรัตน์ (2551, pp. 132-149) เรียกช่วงปี พ.ศ. 2530-2534 ว่าเป็น “ยุคเติบโต ของงานออกแบบและตกแต่งภายใน” ตรงกับช่วงเวลาแห่งการดำเนินนโยบายเปลี่ยนจากประเทศ เกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) เพื่อก้าวขึ้นมาเป็นเสือตัวห้าแห่งเอเชีย มีการเปิด เสรีทางการเงินให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุน นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ได้ดำเนินนโยบายปล่อย สิ้นเชื่อที่อยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อยเป็นจำนวนมาก เกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล กอปรกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดบ้านพักตากอากาศ กระจายอยู่ทั่วไปในต่างจังหวัด ทั้งเขตภูมิทัศน์ที่เป็นทะเลและภูเขา เช่น สระบุรี นครนายก กาญจนบุรี พัทธยา ระยอง หัวหิน เชียงใหม่ ฯลฯ พร้อมทั้งโรงแรม รีสอร์ท และคอนโดมิเนียม รวมถึง การก่อสร้างศูนย์ประชุมแห่งชาติอาคารพิพิธภัณฑสถานสมัยใหม่ และแหล่งท่องเที่ยวสถานบันเทิงยาม ราตรีที่ตั้งดูถูกค่าด้วยการตกแต่งภายในด้วยสไตล์ที่หลากหลาย

ลูกค้ารายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของอสังหาริมทรัพย์ เช่น โรงแรม รีสอร์ท อาคาร สำนักงาน หมู่บ้านจัดสรร ฯลฯ มาพร้อมกับความต้องการรูปแบบการตกแต่งภายในด้วยเฟอร์นิเจอร์แบบ Built-In ในขณะที่โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ทั้งหลายเน้นการผลิตเฟอร์นิเจอร์แบบลอยตัวเพื่อการส่งออก ทำให้โรงงานส่งต่องาน Built-In เหล่านี้ให้กับลูกจ้างที่มีประสบการณ์ความสามารถรับไปทำด้วยเหตุนี้ ผู้รับเหมาตกแต่งภายในรายย่อยใหม่ๆ จึงถือกำเนิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2530 นี้เอง

ส่วนช่างเฟอร์นิเจอร์จากในชุมชนสามารถผันตัวเองเป็นผู้รับเหมาได้ในปี พ.ศ. 2531

“ผู้รับเหมา 2 รายแรกในบ้านเรา คือ พงษ์ (นามสมมติ) และชาติ (นามสมมติ) พวกเขาเริ่มต้นจากการเป็นลูกน้องให้ผู้รับเหมาจากชุมชนใกล้เคียงก่อน แล้วค่อยๆ สร้างตัวเองขึ้นมาจนเป็นผู้รับเหมาได้ในปี พ.ศ. 2531 และชวนคนจากบ้านเรา 4-5 คน ไปทำงานด้วย ผมก็เป็นหนึ่งในคนที่เข้ากรุงเทพฯ ไปทำงานกับพวกเขา หลังจากที่ลูกน้องที่ไปทำงานด้วยแต่ละคนเก็บเงินได้แล้วก็เริ่มไต่เต้าด้วยการซื้อรถ จากนั้นก็ซื้อเครื่องมือ ค่อยๆ ซื้อทีละอย่าง เมื่อมีเครื่องมือพร้อมแล้วก็ออกมารับเหมาเอง โดยชวนคนในหมู่บ้านไปช่วยทำงาน อย่างบ้านหลังนี้ดูทำอีกไม่นานคงจะออกมารับเหมาแล้ว เพราะตอนนี้เห็นเขามีรถกับเครื่องมือบางอย่างแล้ว” ผู้ใหญ่บ้านกล่าวพร้อมกับชี้ไปยังบ้านหลังหนึ่งที่ผู้ใหญ่บ้านคาดการณ์ไว้ว่าเจ้าของบ้านหลังนั้นจะออกไปทำงานรับเหมาตกแต่งภายในในไม่ช้า

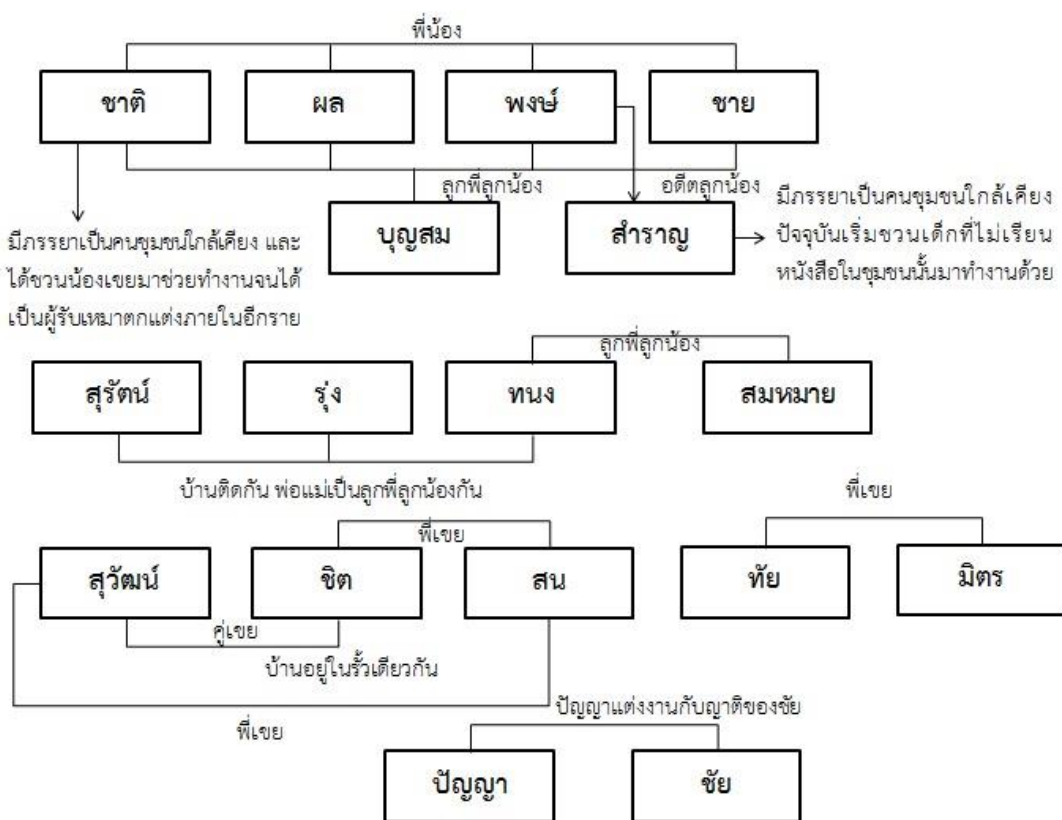
“เมื่อผู้รับเหมาเห็นว่าลูกน้องคนไหนพร้อมที่จะรับเหมาแล้วก็จะแบ่งงานให้ สมมติว่าผู้รับเหมา A ได้รับงานมา 3 งาน ก็จะแบ่งให้ผู้รับเหมาคนอื่นๆ ไป 2 งาน ใครได้งานมาเยอะก็แบ่งให้คนที่ยังไม่มียาน หรือบางทีถ้าผู้รับเหมาคนไหนมียานแรง ก็จะชวนทีมผู้รับเหมาคนอื่นๆ ที่กำลังว่างงานมาช่วยกัน และจ่ายค่าแรงตามที่รู้กัน เพราะพวกช่างจะรู้กันอยู่แล้วว่าใครได้ค่าแรงเท่าไร” (ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560)

ยุคชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายใน

สืบเนื่องจากยุคทองของงานออกแบบและตกแต่งภายในในไทย (พ.ศ. 2535-2539) ที่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เฟื่องฟูอย่างมากจากการกลายเป็นป่าคอนกรีตของกรุงเทพมหานคร ทำให้มีผู้รับเหมาตกแต่งภายในรายใหม่ๆ ถือกำเนิดขึ้นเรื่อยๆ แม้ในยุควิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2544) ประเทศไทยประสบกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง อาคารสำนักงาน บ้าน คอนโดมิเนียม ถูกทิ้งร้าง ส่งผลกระทบต่อวงการตกแต่งภายใน

ระดับประเทศ มัณฑนากรและนักตกแต่งภายในรายใหญ่ของไทยต้องประคับประคองตนเองด้วยการไปพึ่งพาบริษัทต่างชาติ (เอกชาติ จันอุไรรัตน์, 2551, pp. 166-187) อย่างไรก็ตาม ผู้รับเหมาตกแต่งภายในในชุมชนกลับไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจเท่าใดนัก เพราะเป็นเพียงผู้รับเหมารายย่อยที่อาศัยเครือข่ายในการรับงานมาทำ สามารถประคับประคองตนเองได้ด้วยการวิ่งรับงานจากเครือข่ายหลายๆ ราย วงการรับเหมาตกแต่งภายในในชุมชนจึงยังสามารถเติบโตต่อไปได้ มีหน้าซ้ำยังเกิดความต้องการแรงงานเพิ่มมากขึ้น ผู้ใหญ่บ้านได้เล่าถึงแวดวงผู้รับเหมาตกแต่งภายในนับแต่ช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นไปว่า

“ตอนนั้นบ้านเรามีผู้รับเหมา 10 กว่าราย ผมกับเพื่อนก็เป็นผู้รับเหมารายย่อยที่คอยรับงานจากเขามาอีกต่อหนึ่ง และบรรดาผู้รับเหมาเริ่มตั้งเด็กวัยรุ่นอายุ 13-14 ปี ที่เพิ่งจบ ป.6 เข้าไปทำงานด้วย ช่วงนั้นผู้ชายในชุมชนไปทำงานเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์กันทั้งนั้น” (ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560)

แผนภาพที่ 3 แสดงเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในในชุมชน พ.ศ. 2560

จากแผนภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่าเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในส่วนใหญ่ล้วนมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย นอกจากนี้ ยังมีภูมิลำเนาอยู่ที่ชุมชนเดียวกัน มีความรู้จักคุ้นเคยกันมาตั้งแต่เด็ก ส่วนใหญ่เคยร่วมงานกันมาก่อน มีการแลกเปลี่ยนแรงงานและช่วยเหลือแบ่งงานกันมาเสมอ อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้รับเหมาตกแต่งภายในมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น บางคนออกมาเป็นผู้รับเหมาแล้วไม่รุ่ง ก็ผันตัวเองกลับไปเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ในสังกัดของผู้รับเหมาคนอื่น ดังในกรณีของพีต้อม (นามสมมติ) ช่างเฟอร์นิเจอร์คนหนึ่งที่ถูกวิจัยเคยสัมภาษณ์

“เมื่อ 7 ปีที่แล้วพี่เคยออกไปรับเหมาเองอยู่ที่ภูเก็ต ได้ชวนญาติพี่น้องจากชุมชนไปช่วยงาน แต่สุดท้ายก็ทำไม่ไหว โดนโกงบ้าง จ่ายช้าบ้าง ไม่มีเงินจ่ายลูกน้อง เลยตัดสินใจเลิกทำรับเหมา มาเป็นลูกน้องพี่ชาย ได้ค่าแรงวันละ 700 บาท ก็อยู่ได้สบาย” (ต้อม, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

4.2 เส้นทางการชีวิตของช่างเฟอร์นิเจอร์

4.2.1 รูปแบบการทำงานของช่างเฟอร์นิเจอร์

ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสังเกตการณ์การทำงานที่ไซต์งานแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ขณะที่ผู้วิจัยเดินทางไปเป็นช่วงเวลาประมาณ 16.00 น. พบช่างเฟอร์นิเจอร์กำลังจับกลุ่มกันกลุ่มละ 3-5 คน บ้างก็กำลังพูดคุยกันอย่างออกรสชาติ บ้างก็กำลังรับประทานมะม่วงกับกะปิ จนกระทั่งเวลา 17.00 น. ทุกคนแยกย้ายไปรับประทานอาหารเช้าข้างนอก และกลับเข้ามาที่ไซต์งานอีกครั้งในเวลา 18.00 น. เพื่อเริ่มทำงาน หลังจากช่วยกันยก-ประกอบตู้หรืออุปกรณ์ตกแต่งอื่นๆ เสร็จเรียบร้อย ช่างเฟอร์นิเจอร์แต่ละคนไปหามุมสงบของตัวเองเพื่อสูบบุหรี่ จนกว่าตู้หรืออุปกรณ์ตกแต่งอื่นๆ จะถูกขนย้ายจากโรงงานมาถึงไซต์งานอีกครั้ง ในวันนั้น ผู้วิจัยพบว่าช่างเฟอร์นิเจอร์หลายคนมีเวลาว่างประมาณ 2 ชั่วโมง จึงตื่นขึ้นมาทำงานต่อ และคาดว่าคงมีเวลาให้พักผ่อนเช่นนี้เรื่อยๆ ในระหว่างการทำงานในไซต์งานแต่ละวัน

ช่วงก่อนพักรับประทานอาหารเย็นของวันนั้น ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์พีต้อม ช่างเฟอร์นิเจอร์รุ่นใหญ่ผู้คอยดูแลงานที่ไซต์งาน พีต้อมเล่าเรื่องเวลาและค่าแรงจากการทำงานว่า

“ปกติ ถ้าไม่ได้ออกไซด์งาน จะเข้าโรงงานตอน 8 โมง พักเที่ยง 1 ชั่วโมง ทำงานต่อจนถึง 5 โมงเย็น แบบนี้จะนับเป็น 1 แรง (1 แรง หมายถึง ได้รับค่าแรงสำหรับ 1 วัน)

ถ้าออกไซด์งานและทำโอที ตั้งแต่ 6 โมงเย็นไปจนถึง 4 ทุ่ม จะได้อีก 1 แรง

จาก 4 ทุ่ม ถึงตี 2 ได้อีก 1 แรง

จากตี 2 จนถึงตี 5 ได้อีก 1 แรง” (ต่อม, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

เช่น ในกรณีของพี่ต่อม ที่ได้ค่าแรงวันละ 700 บาท (ทำงานปกติ 8.00-17.00 น.) หากวันนั้น พี่ต่อมทำโอทีถึง 22.00 น. พี่ต่อมจะได้ค่าแรงเพิ่มเป็น 1,400 บาท และถ้าทำถึง 2.00 น. ของวันถัดไป ก็จะได้เพิ่มเป็น 2,100 บาท ในกรณีที่งานเร่งที่สุด จนต้องทำงานนอกเวลาจนถึง 5.00 น. ของวันถัดไป พี่ต่อมจะได้ค่าแรง 2,800 บาท นอกจากนี้ หลังจากการทำงานหามรุ่งหามค่ำ ช่างเฟอร์นิเจอร์สามารถเข้างานในเวลา 12.00 น. ของวันถัดไปได้โดยไม่ถูกหักค่าแรง

ดังนั้น ในเดือนที่มีงานเร่งมากๆ ช่างเฟอร์นิเจอร์ที่มีค่าแรงวันละ 350 บาท ก็สามารถทำเงินได้ประมาณ 40,000 บาท

4.2.2 โอกาสในการก้าวหน้า: จากช่างเฟอร์นิเจอร์สู่ผู้รับเหมาตกแต่งภายใน

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางชีวิตของช่างเฟอร์นิเจอร์หลายๆ คน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ช่างเฟอร์นิเจอร์: ในอดีต เด็กหนุ่มจากชุมชนหลังจากเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ (ป.6) แล้วมักจะตามญาติพี่น้องหรือเพื่อนเข้ามาเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ตั้งแต่อายุ 13-14 ปี โดยค่าแรงที่ต่ำที่สุดที่ผู้วิจัยสามารถสืบค้นมาได้ คือ วันละ 20 บาท ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2521 หลังจากนั้นค่าแรงก็ค่อยๆ เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ

“พี่เรียนจบ ป.6 แล้วตามพี่เขยเข้ามาทำงานตอนอายุ 14 (ประมาณปี พ.ศ. 2535) ตอนนั้นได้ค่าแรงวันละ 70 บาท พอเปลี่ยนหัวหน้าแต่ละที หัวหน้าแต่ละคนจะให้เพิ่มทีละ 10-20 บาท” (แเค๊ป (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

ข้อมูลจากกรณีศึกษาพบว่า ในปัจจุบัน คนที่ได้ค่าแรงต่ำสุด ได้วันละ 250 บาท จากการทำงานช่วงปิดเทอมฤดูร้อนเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา แต่ส่วนใหญ่แล้วช่างเฟอร์นิเจอร์หน้าใหม่จะมีค่าแรงระหว่าง 300 – 350 บาทต่อวัน

หน้าที่ของช่างเฟอร์นิเจอร์หน้าใหม่ คือ การเรียนรู้งานให้ได้มากที่สุด กลุ่มช่างเฟอร์นิเจอร์รุ่นใหม่ในที่ทำงานพอจะทราบข้อมูลกันโดยคร่าวๆ ว่าช่างเฟอร์นิเจอร์แต่ละคนมีพื้นฐานมามากน้อยอย่างไร และจะแบ่งงานให้ทำอย่างเหมาะสม จากนั้นจะค่อยๆ ให้ทำงานที่ยากขึ้นเรื่อยๆ

2) ช่างเฟอร์นิเจอร์รุ่นใหม่: หรือที่กรณีศึกษาเรียกว่า “ช่างใหญ่” คือ ช่างเฟอร์นิเจอร์ที่เป็นแรงงานฝีมือ จากการสั่งสมประสบการณ์อย่างน้อย 10 ปี สามารถทำงานที่มีความละเอียดซับซ้อน และมีความสามารถในการอ่านแบบและแจกจ่ายงานจากแบบที่อ่านให้แก่ช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นๆ ได้ ได้รับค่าแรงตั้งแต่ 600-1,000 บาทต่อวัน

3) ผู้รับเหมาตกแต่งภายใน: ช่างเฟอร์นิเจอร์รุ่นใหม่บางคน เมื่อสั่งสมความสามารถและบารมีในการควบคุมลูกน้อง พร้อมทั้งสะสมเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นได้พอประมาณแล้ว จึงผันตัวมาเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน โดยส่วนใหญ่แล้วจะได้รับการสนับสนุนเรื่องงานจากเพื่อนหรือญาติที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในอยู่ก่อน

ผู้ใหญ่บ้านได้แสดงทรรศนะถึงคุณสมบัติของผู้ที่สามารถเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในไว้ดังนี้ว่า “คนเป็นผู้รับเหมาต้องมีความรับผิดชอบ ชักชวนคนไปทำงาน และใช้จิตวิทยาในการคุมให้ลูกน้องทำงานได้ ที่สำคัญคือต้องดูแบบและประเมินราคาได้ พอใครสักคนเริ่มซื้อรถ ซื้อเครื่องมือ คนอื่นจะรู้กันแล้วว่าคนนี้จะออกมารับเหมา ถ้าผู้รับเหมาคนอื่นไว้ใจก็จะแบ่งงานมาให้ทำ” (ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

อย่างไรก็ตาม มีช่างเฟอร์นิเจอร์รุ่นใหม่เพียงไม่กี่คนที่อยากเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน หลายคนไม่ต้องการแบกรับภาระความเสี่ยงและความเครียด และรู้สึกพึงพอใจต่อค่าแรงที่ตนได้รับแล้ว จึงคงสถานะช่างเฟอร์นิเจอร์รุ่นใหม่ต่อไป

ในปัจจุบัน การเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในของคนในชุมชนเริ่มมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้รับเหมาตกแต่งภายในในชุมชนเริ่มผันตัวไปเป็นลูกจ้างของบริษัทรับเหมาออกแบบและตกแต่ง

ภายในมากขึ้นแทนการแบกรับความเสี่ยงด้วยการรับเหมาด้วยตัวเอง เช่น พ่อชาย (นามสมมติ) ที่เล่าถึงประสบการณ์ความสำเร็จจากการเป็นลูกจ้างในบริษัทว่า

“เมื่อ 6 ปีก่อน พ่อเลิกรับเหมาเองแล้วเข้ามาทำงานให้บริษัท เพราะรับเหมาเองมันเสี่ยง โดนโกงบ้าง จ่ายช้าบ้าง ไม่มีเงินมาหมุนจ่ายให้ลูกน้อง แต่บริษัทนี้จ่ายเงินตรงเวลา ถึงช่วงไหน เจ้านายไม่มีเงิน แกก็จะไปกู้มาจ่ายให้ลูกน้องก่อน เงินออกตรงเวลาทุกสัปดาห์ ไม่เกินสิ้นวันศุกร์จะมี เงินเข้าบัญชี พอถึงวันเสาร์พ่อก็เอาเงินไปจ่ายลูกน้อง ก่อนหน้าบริษัทก็รับเหมาทำให้หลายเจ้า เหมือนผู้รับเหมาอื่นๆ จนเมื่อ 2 ปีก่อน เจ้านายเขาประมุลงานใหญ่มา ได้ 400 ล้านบาท พ่อกับ ลูกน้องสบายกันเลย มีงานมีเงินมาตลอด อย่างตัวพ่อได้ค่าแรงสัปดาห์ละ 25,000 บาท เดือนหนึ่งได้ 100,000 บาท เท่านั้นพ่อก็ภูมิใจแล้ว” (ชาย, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560)

4.3 กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ 1 : ต่อ (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 21 เมษายน 2560

ต่อ อายุ 20 ปี รูปร่างสูงใหญ่ ผิวสีดําแดง หน้ามน มีลึกลับ ในขณะพูดคุยมีท่าที่มั่นใจและ บุคลิกร่าเริง ผู้ใหญ่บ้านมักพูดถึงต่อว่า “มันยังดูไ้เพียงสาวอยู่เลย เหล้าก็ไม่กิน บุหรี่ก็ไม่สูบ”

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ต่อที่ไซต์งานตกแต่งภายในแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

ครอบครัว พ่อของต่อเคยเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในมาก่อน ปัจจุบันตามเพื่อนไปทำงานเป็น ช่างไฟฟ้าให้บริษัทแห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง ทำงานที่นั่นเป็นระยะเวลา 2 ปีแล้ว ส่วนแม่ของต่อเคยทำงานเย็บผ้าในช่วงที่พ่อเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ปัจจุบัน ติดตามพ่อไปอยู่ด้วยกันที่ระยอง ต่อและน้องสาวอาศัยอยู่กับลุง (พี่ชายของแม่) ที่ ต่อให้ความเคารพเป็นพ่อคนที่สอง ปัจจุบันน้องสาวของต่อกำลังเรียนอยู่ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประจำตำบล

การศึกษาและการออกกลางคัน

ต่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในชุมชน และเรียนต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล ต่อเล่าว่าตนเรียนหนังสือใช้ได้ ถ้าตัดสินใจเรียนต่อย่อมเรียนได้แน่นอน แต่ที่ลาออกกลางคันในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อปีการศึกษา 2555 เพราะที่บ้านไม่มีเงิน และอยากออกมาทำงานหาเงินเพื่อส่งน้องสาวเรียน

ปัจจุบันต่อสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียน กศน. ประจำตำบล โดยการลงทะเบียนเรียนไว้ เมื่อถึงวันกำหนดสอบก็เดินทางกลับมาสอบ ใช้เวลาประมาณ 2 ปี จึงสำเร็จ

ครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเยี่ยมและสัมภาษณ์ลุงเสา (นามสมมติ) ผู้เป็นลุงของต่อที่บ้านในชุมชนต้นทาง พบว่าสภาพบ้านของลุงเสาเป็นบ้านปูนชั้นเดียว มี 2 หลังอยู่ในรั้วเดียวกัน หลังหนึ่งเป็นของพ่อแม่ของต่อ ส่วนอีกหลังหนึ่งเป็นของลุงเสาและป้า บริเวณหน้าบ้านเป็นคอกวัวและเล้าไก่ ในขณะที่ผู้วิจัยเดินทางไปถึง ลุงเสากำลังเลี้ยงวัวอยู่ที่หน้าบ้านพอดี ลุงเสาเล่าถึงความเป็นอยู่ของต่อกับน้องสาวให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ปกติแม่เขาจะส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท ถ้าเดือนไหนแม่เขาหมุนเงินไม่ทันลุงกับป้าจะออกให้ก่อน อยากรู้เสียหลานสองคนนี้ก็เหมือนเป็นลูกของลุง เพราะลุงเป็นคนเลี้ยงมาตั้งแต่เกิด และบ้านเรากับข้าวกับปลาก็หาง่าย ไม่แพง เลี้ยงหลานแค่สองคนไม่ได้เบื่องอะไรหรอก วันหนึ่งๆ ให้เงินไปโรงเรียน 20-30 บาท ก็อยู่ได้แล้ว” (เสา, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

พ่อของต่อเคยเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในมาก่อน ทำให้ต่อได้มีโอกาสคลุกคลีกับงานเฟอร์นิเจอร์มาตั้งแต่เด็ก เคยช่วยพ่อทำงานเล็กๆ น้อยๆ ที่บ้าน จนเมื่อต่อตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือได้ติดตามหน้าที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในออกมาทำงานโดยที่พ่อ แม่และลุงไม่ได้คัดค้าน

เมื่อผู้วิจัยสอบถามลุงเสาถึงความคิดเห็นที่มีต่อการออกกลางคันของต่อ ลุงเสาแสดงทรรศนะว่า “ใครๆ ก็อยากให้ลูกหลานเรียนสูงๆ ทั้งนั้น แต่ถ้าเขาไม่อยากจะเรียนก็ห้ามไม่ได้ อย่างน้อยก็ยังสามารถใจที่เขาไปทำงานกับญาติพี่น้อง” (เสา, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

การออกไปทำงานกับน้ำในปีแรก ต่อได้รับค่าแรงวันละ 350 บาท และได้เดินทางไปหลายจังหวัด เพราะน้ำรับเหมาทำบิลลังก็ให้กับศาลปกครองทั่วประเทศ ต่อทำงานอยู่กับน้ำคนนี้ได้หนึ่งปีก็ตัดสินใจเปลี่ยนหัวหน้ามาทำงานกับน้ำอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นช่างใหญ่ในบริษัทรับเหมาตกแต่งภายในและทำงานที่นี้เรื่อยมา ปัจจุบันต่อได้รับค่าแรงวันละ 450 บาทและไม่อยากเปลี่ยนหัวหน้าอีกแล้ว โดยให้เหตุผลว่าทำงานกับบริษัทนี้ได้เงินตรงเวลา เดินทางน้อยกว่าและมีประกันสังคม

ต่อเล่าถึงการปรับตัวในการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ว่าไม่ได้ลำบากอะไรนัก เพราะเต็มไปด้วยคนจากชุมชนเดียวกันที่มาทำงานและพักอาศัยอยู่ด้วยกัน

บ้านพักที่ต่ออาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นทาวน์เฮาส์ 2 ชั้น 1 หลังที่หัวหน้าชื่อไว้ มีเพื่อนร่วมงานอาศัยอยู่ด้วยกันทั้งหมด 11 คน (รวมหัวหน้า)

ผลกระทบจากการทำงาน

ต่อเล่าถึงความรู้สึกหลังจากที่ออกมาทำงานในปีแรกว่า

“ออกมาทำงานปีแรกรู้สึกอยากเรียนหนังสือมากๆ อิจฉาเพื่อนๆ ที่ได้เรียน แต่จนถึงตอนนี้ผมไม่อยากเรียนต่ออะไรอีกแล้ว ชี้เกียดแล้ว”

ต่อไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ และไม่เคยขาดงาน ทำให้มีเงินเก็บ (ต่อให้เหตุผลว่าเก็บไว้เผื่อตกงาน) และส่งเงินให้น้องสาวบ้าง หรือในบางเดือนที่ลุงเสากับป้าไม่มีเงินก็จะมาขอจากต่อคราวละ 1,000-2,000 บาท ต่อเล่าให้ผู้วิจัยฟังด้วยความภาคภูมิใจว่า ในช่วงวันหยุดปีใหม่ที่ผ่านมาได้กลับบ้านและมอบเงินให้พ่อกับแม่เป็นจำนวน 15,000 บาท

ปกติต่อจะได้กลับบ้านในช่วงวันหยุดปีใหม่และเทศกาลสงกรานต์ ยกเว้นในกรณีที่มีงานเร่งด่วน ทุกครั้งที่ต่อกลับไปจะต้องนัดพบปะกับเพื่อนๆ มีทั้งเพื่อนที่กำลังเรียนอยู่ เพื่อนที่ทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เหมือนกันแต่อยู่กับผู้รับเหมารายอื่น เพื่อนที่ทำงานอื่น รวมถึงเพื่อนที่ไม่ได้ทำอะไรเลย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ว่าแต่ละคนไปทำอะไรมาบ้าง ต่อรู้สึกได้ว่าเพื่อนๆ อิจฉาและอยากมาทำงานด้วยกัน

ต่อมีเพื่อนสนิทคนหนึ่งชื่อ หนุ่ม (นามสมมติ) เปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ เมื่อต่อกลับบ้านก็มักนำรถจักรยานยนต์ไปให้หนุ่มแต่งให้เสมอ ผู้วิจัยมีโอกาสไปเยี่ยมชมร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ของหนุ่ม พบตาบุญ (นามสมมติ) ผู้เป็นตาของหนุ่ม ตาบุญได้เล่าถึงต่อแบบติดตลกให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ต่อมักจะเอามอเตอร์ไซค์มาให้หนุ่มรีบบ่อยๆ รีบแต่แต่ละครั้งต้องหมดเงินไปเป็นหมื่น ตาก็สงสัยว่าทำไมมันไม่เอาเงินไปซื้อคันใหม่” (บุญ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

จุดมุ่งหมายในอนาคต

ต่อชอบงานช่างเฟอร์นิเจอร์ โดยให้เหตุผลว่าเป็นงานที่ไม่ค่อยอยู่ติดที่ ได้เดินทางไปสถานที่ใหม่ๆ อยู่เสมอ งานไม่ยาก บรรยากาศการทำงานไม่เคร่งเครียด ที่ทำงานเต็มไปด้วยคนจากชุมชนเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน แต่เมื่อถึงเวลาทำงานก็ต้องตั้งใจทำงาน

อย่างไรก็ตาม ต่อมีเป้าหมายในการซื้อรถกระบะไว้สำหรับบรรทุกของ และอยากกลับไปเพาะพันธุ์ไก่ขายที่บ้านเมื่อมีอายุ 35 ปี เพราะชอบเลี้ยงไก่มาตั้งแต่ ป.6 ต่อเล่าถึงเรื่องการเลี้ยงไก่ว่า

“อยู่ดีๆ ผมก็นึกชอบขึ้นมาเอง จึงไปขอกไก่จากคนอื่นมาลองเลี้ยงดู พักหลังๆ ถึงได้ลองหาซื้อมาบ้าง”

นอกจากนี้ อีกหนึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้ต่ออยากกลับไปลงหลักปักฐานที่บ้านน่าจะเป็นเพราะความรู้สึกผูกพันที่ผู้วิจัยสัมผัสได้จากประโยคที่ต่อถ่ายทอดออกมาว่า

“ผมคิดถึงบ้านมากครับ ได้กลับบ้านทุกครั้งมันมีความสุขจนไม่อยากกลับมาทำงานเลย”

กรณีศึกษาที่ 2 : ตี (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2560

ตี อายุ 22 ปี รูปร่างผอม ส่วนสูงกลางๆ ใส่เสื้อยืดและกางเกงยีนส์สีหม่นตัวโคร่ง ไว้ผมหน้าม้ารอบศีรษะ ซึ่งเป็นรูปแบบการแต่งตัวที่แตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ ในชุมชน

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ตีที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว ปัจจุบันแม่ของตีอาศัยอยู่ที่บ้านในชุมชนต้นทาง มีรายได้จากการรับจ้างเย็บผ้า เพราะต้องดูแลแม่ที่อายุมากแล้ว และพี่ชายที่เป็นอัมพาตครึ่งซีก ตีมีน้องชาย 1 คน

กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาศัยอยู่กับพ่อที่กรุงเทพมหานคร โดยพ่อประกอบอาชีพบุรุษไปรษณีย์

การศึกษาและการออกกลางคัน

ดีจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในชุมชน และเรียนต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำจังหวัด จนกระทั่งชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือในปีการศึกษา 2552 โดยให้เหตุผลว่า

“ผมมีเพื่อนกับรุ่นพี่หลายคนเลิกเรียนหนังสือและออกไปทำงาน เห็นพวกเขากลับมาเยี่ยมบ้านช่วงวันหยุดแล้วรู้สึกว่าเขาใช้ชีวิตสบายๆ อย่างน้อยก็ไม่ต้องตื่นเช้าแบบผม”

ปัจจุบันสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียน กศน. ประจำตำบล เช่นเดียวกับต่อ ตีเล่าถึงการเรียนโรงเรียน กศน. ไว้ดังนี้ว่า

“แค่ลงทะเบียนเรียนไว้ จากนั้นก็ไปทำงานตามปกติ พอถึงวันสอบก็กลับมาสอบ ในหนึ่งปีจะต้องกลับมาสอบ 3 ครั้ง ใช้เวลาเรียนประมาณ 2 ปีก็จบ”

ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเยี่ยมและสัมภาษณ์พี่ทอง (นามสมมติ) แม่ของดีที่บ้านในชุมชนต้นทาง พบว่าสภาพบ้านของพี่ทองเป็นบ้านปูนชั้นเดียว มี 3 หลังอยู่ในรั้วเดียวกัน หลังหนึ่งเป็นของยายและลุงของดี หลังหนึ่งเป็นของน้องสาวยาย และอีกหลังหนึ่งเป็นของพี่ทองที่เพิ่งสร้างใหม่ พี่ทองเล่าถึงประสบการณ์ส่งเสียดีให้เรียนหนังสือว่า

“ตอนที่ดียังเรียนอยู่ พี่ทำงานในโรงงานเย็บผ้าที่กรุงเทพฯ เห็นว่าดีเรียนหนังสือใช้ได้ เลยส่งให้เรียนโรงเรียนในเมือง เดินทางโดยนั่งรถรับ-ส่งออกจากบ้านทุกเช้า วันไหนที่มีเรียนพิเศษเลิกคำ ลุงก็ขับรถเข้าไปรับ แต่เรียนได้ไม่ทันจบ ม.2 ก็เลิกเรียนโดยไม่ปรึกษาพ่อแม่เลย” (ทอง, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

ดีมีประสบการณ์ทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ครั้งแรกในช่วงปิดเทอมก่อนขึ้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงงานในตำบลใกล้เคียง เป็นการหารายได้พิเศษ เมื่อดีตัดสินใจลาออกกลางคันก็ติดตามเพื่อนบ้าน

ออกไปทำงานกับผู้รับเหมาตกแต่งภายในรายหนึ่งซึ่งรับงานตกแต่งภายในให้กับคอนโดในเขต กรุงเทพมหานคร ได้รับค่าแรงเริ่มจากวันละ 250 บาท และเพิ่มเป็น 280 บาท

ดีเล่าถึงการทำงานในช่วงนั้นว่า

“โดนหัวหน้าด่าเยาะครับ เพราะผมยังทำงานไม่เป็น”

ทำงานได้ประมาณ 4 เดือน จึงมีเพื่อนชวนไปทำงานกับผู้รับเหมาอีกรายหนึ่ง ทำให้ได้มีโอกาสเดินทางไปหลายจังหวัด เพราะผู้รับเหมารายนี้รับงานตกแต่งภายในให้กับแฟรนไชส์ร้านอาหารในห้างสรรพสินค้าสาขาต่างๆ ทำงานอยู่กับผู้รับเหมารายนี้จนอายุ 18 ปี จึงตัดสินใจเปลี่ยนงานไปลองทำงานจัดเลี้ยงในโรงแรมตามคำชวนของอา มีรายได้ 12,000-13,000 บาทต่อเดือน จนอายุประมาณ 20 ปี ก็ลองเปลี่ยนไปทำงานแพคเกจจิ้งสินค้า (Packing) ในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยองตามคำแนะนำของแม่ มีรายได้ประมาณ 12,000-13,000 บาทต่อสัปดาห์ แต่ทำอยู่ได้ประมาณครึ่งปีก็กลับมาทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ตามเดิม โดยให้เหตุผลว่า

“ถึงงานแพคเกจจิ้งจะได้เงินดี แต่ก็เหนื่อยมากๆ โดยเฉพาะวันที่ต้องเปลี่ยนกะ จากกะ 8.00-20.00 น. เป็นกะ 20.00-8.00 น. แปลว่าผมต้องทำงาน 24 ชั่วโมง จึงได้กลับไปพัก ในขณะที่งานเฟอร์นิเจอร์มันเหนื่อย แต่ก็ยังมีเพื่อน ได้ออกไซด์งานต่างจังหวัด พอจบงานพี่ๆ ก็พาไปเที่ยว”

ปัจจุบันดีได้ค่าแรงวันละ 450 บาท และพักอยู่ห้องเช่าที่หัวหน้าเช่าให้อยู่กับเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ

ผลกระทบจากการทำงาน

ดีเล่าว่าในเดือนแรกที่ออกไปทำงานได้ส่งเงินให้แม่ 5,000 บาท หลังจากนั้นก็ส่งบ้างไม่ส่งบ้าง ปัจจุบันยังไม่มีเงินเก็บ เพราะเมื่อทำงานหาเงินได้ก็มักจะนำเงินมาใช้เที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ ตอนกลับบ้านในช่วงวันหยุดเทศกาล โดยจะชวนไปซื้อรถจักรยานยนต์หรือนั่งรถกระบะไปเที่ยวในเมืองสุรินทร์ บ้าง ต้มเหล้าต้มเบียร์บ้าง จะต้มบ่อยเวลากลับบ้านช่วงเทศกาล แต่ดีสูบบุหรี่เป็นประจำ

จากการสอบถามพี่ทองเรื่องเงินส่งกลับจากดี พี่ทองเล่าว่า

“ดีส่งเงินให้บ้าง ไม่ให้บ้าง โดยฝากเงินมากับผู้รับเหมาตอนที่เขากลับมาเยี่ยมบ้าน ถ้าส่งให้ก็ครั้งละ 1,000-2,000 บาท ไม่เคยเกินนี้” (ทอง, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ พี่ทองยังเล่าว่า “ดีชอบบ่นว่าอิจฉาน้องเวลาที่พี่ใช้ให้ดีไปช่วยงานในนา แต่ไม่ได้ใช้น้อง เพราะน้องยังเรียนหนังสืออยู่”

เมื่อถามถึงความคาดหวังในการเรียนของน้องคนสุดท้าย พี่ทองตอบว่า

“ไม่กล้าคาดหวังแล้ว เคยคาดหวังกับคนโตไว้ ถึงขนาดส่งให้เรียนโรงเรียนในเมืองดี ๆ”

จุดมุ่งหมายในอนาคต

ดีตั้งใจจะทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ไปด้วย และลงทะเบียนเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียน กศน. ของตำบลไปด้วย หากเรียนจนสำเร็จวุฒิการศึกษาค่อยคิดอีกทีว่าจะทำอะไรต่อไป อย่างไรก็ตาม ดีมีปัญหาเกี่ยวกับการที่ต้องเดินทางกลับมาสอบที่โรงเรียน กศน. ของตำบลปีละ 3 ครั้ง (ในกรณีที่สอบผ่านทุกครั้ง) เพราะช่วงสอบมักตรงกับช่วงที่ต้องทำงาน

“ผมอยากลองทำงานหลายๆ อย่าง ผมอยากได้ความรู้ใหม่ๆ อยากรู้ว่างานพวกนั้นมันทำอย่างไร ไม่ใช่ว่าไม่อยากกลับบ้านนะครับ แต่กลับมา ก็ยังไม่รู้ว่าทำอะไรอยู่ดี”

กรณีศึกษาที่ 3 : เอ็ม (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2560

เอ็ม อายุ 16 ปี รูปร่างสูงโปร่ง ผิวคล้ำ เป็นคนที่อายุน้อยที่สุดในกลุ่มที่มาให้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เอ็มที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว พ่อกับแม่ของเอ็มเป็นหนึ่งในผู้นำชุมชนและรับจ้างไถนา เกียวข้าว มีพี่ชาย 2 คน พี่ชายคนโตมีอายุ 23 ปี พี่ชายคนรองมีอายุ 20 ปี ทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ด้วยกันทั้งคู่

การศึกษาและการออกกลางคืน

เอ็มจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในชุมชน และเรียนต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล ตอนเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เริ่มซีเกียจเรียนหนังสือ โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษที่เอ็มรู้สึกว่ามันน่าเบื่อเป็นพิเศษ และวิชาคณิตศาสตร์ที่มีเนื้อหายากเกินไป จึงตัดสินใจโดดเรียนออกไปเตร็ดเตร่กับเพื่อนๆ ทำให้ได้เกรด 0 วิชาคณิตศาสตร์ แต่ก็สามารถขอมจนผ่านได้ ช่วงปิดเทอมก่อนขึ้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้มีโอกาสหารายได้พิเศษด้วยการไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์กับพี่ชายทั้งสองคนที่กรุงเทพมหานคร จนกระทั่งกลับมาเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้เพียง 1 ภาคการศึกษา จึงตัดสินใจลาออกในปีการศึกษา 2558 เพราะอยากออกไปทำงานเหมือนกับเพื่อนๆ และพี่ชายทั้งสองคนมากกว่า

แม่สาย (นามสมมติ) แม่ของเอ็ม เล่าถึงเอ็มให้ผู้วิจัยฟังว่า

“เอ็มเป็นเด็กหัวดีแต่ซีเกียจเรียนหนังสือ อยากออกไปทำงาน ถ้าพูดถึงเรื่องออกไปทำงานสำหรับเด็กๆ ในชุมชนนี้ก็มีแค่ช่องทางเดียว คือ ไปเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ พอถึง ม.2 ครั้ง น้องก็ตัดสินใจหยุดเรียน ใจเราก็อยากให้ลูกเรียน แต่ถ้าเขาไม่เรียนก็ทำอะไรไม่ได้ เลยปล่อยให้อยู่บ้านเฉยๆ ไปช่วยพ่อไถนาบ้าง และไม่คอยออกจากบ้านไปไหน เล่นเน็ตบู้ค เล่นโทรศัพท์ไปเรื่อยๆ แต่ก็ไม่ได้ออกไปทำความเดือดร้อนให้ใคร รอให้มีอายุครบ 15 ปี จะได้ไปทำบัตรประชาชน เพราะน้ำคนที่น้องจะไปทำงานด้วยเป็นผู้รับเหมาที่ทำงานกับบริษัท (เป็นญาติที่ตอนนี้อาศัยอยู่ที่อำเภอข้างเคียง ไม่ได้อยู่ในชุมชน)”

“น้องเคยไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ตั้งแต่ปิดเทอม ม.1 กับพี่ๆ ของเขา แต่ตอนนั้นยังไม่มีบัตรประชาชน มีแค่บัตรประชาชนเด็ก ทำให้ต้องกลับมาเรียนก่อน” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

เอ็มไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ครั้งแรกโดยการติดตามพี่ชายทั้งสองคนไปทำงานกับน้ำที่เป็นผู้รับเหมา ได้ค่าแรงวันละ 280 บาท และชอบการทำงานที่นั่นมาก จนถึงขั้นตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือมาอยู่บ้านเฉยๆ เป็นเวลา 1 ปีเพื่อรอพี่ชายและน้ามารับไปทำงานด้วย แต่นาย (นามสมมติ) พี่ชายคนรองของเอ็มแนะนำให้อยู่บ้านเพื่อรอให้มีอายุครบ 15 ปี จนได้บัตรประชาชนเสียก่อน จึงจะพาไป

ทำงานกับน้ำอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รับเหมาที่ทำงานให้บริษัท เพราะจะได้รับค่าแรงตรงเวลาและมีประกันสังคม วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้กลับไปประชุมชนต้นทางอีกครั้ง พบว่า เอ็มและนาย ได้ออกไปทำงานกับผู้รับเหมารายนี้แล้ว

ผลกระทบจากการทำงาน

เนื่องจากเอ็มเพิ่งย้ายถิ่นออกไปทำงานได้ไม่นาน จึงยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบมากนัก มีเพียงข้อมูลในอดีตจากการที่เคยออกไปทำงานช่วงปิดเทอมที่แม่สายเล่าไว้ตั้งนี้ว่า “ได้เงินมาก็เอาไปแต่งรถ” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

จุดมุ่งหมายในอนาคต

เอ็มตั้งใจไว้ว่าจะเก็บเงินเพื่อนำมาซื้อรถจักรยานยนต์ Honda PCX 150 โดยให้เหตุผลว่า

“มันทันสมัยกว่า Dream Super Cup ที่ผมขี่อยู่”

กรณีศึกษาที่ 4 : ปอนด์ (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2560

ปอนด์ อายุ 21 ปี เป็นโรคผิวหนัง ทำให้อาการแพ้แสงแดด และตาฝ้าในเวลากลางวัน

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ปอนด์ที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว พ่อและแม่ของปอนด์เป็นชาวนา ปอนด์เป็นลูกชายคนโต มีน้องสาว 1 คน กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่โรงเรียนประจำตำบล และมีน้องชายคนสุดท้องอีก 1 คน กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลที่โรงเรียนชุมชน

การศึกษาและการออกกลางคัน

ปอนด์เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนประจำชุมชน และเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล และได้ตัดสินใจลาออกขณะที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เมื่อปีการศึกษา 2553 โดยให้เหตุผลว่า

“ผมลาออกเพราะติดเพื่อนครับ เพื่อนๆ ออกไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์กันหมด เหลือผมเรียนอยู่คนเดียว ทุกวันนี้ก็เสียดายนะครับ ตอนนั้นน่าจะเรียนให้จบ ม.3 ก่อน”

ปอนด์เล่าถึงการชักชวนให้ออกไปทำงานด้วยกันของเพื่อนๆ ไว้ดังนี้ว่า

“เพื่อนๆ มาชวน บอกว่างานสบาย กินอยู่สบาย เพื่อนเยอะ แคนนี่ผมก็อยากไปแล้ว ไม่ได้คิดถึงเรื่องเงินเลยสักนิด”

ปอนด์กล่าวว่าตนไม่ใช่เด็กเรียนดี แต่อาศัยความขยัน ไม่เคยโดดเรียน หากตัดสินใจเรียนต่อก็น่าจะเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ เมื่อครั้งที่ตัดสินใจลาออก พ่อแม่ของปอนด์ไม่ได้คัดค้านอะไร แต่ไม่ยอมให้ออกไปทำงาน

ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับพี่ส้ม แม่ของปอนด์ พี่ส้มเล่าว่า

“ตอนที่ปอนด์จะลาออก เขามาบอกพี่ว่า ‘เรียนไม่รู้เรื่อง เพราะมองเห็นไม่ค่อยชัด’ (โรคผิวหนังทำให้ตาฝ้าในเวลากลางวัน) ถ้าลูกไม่ยอมเรียนเราก็คงทำอะไรไม่ได้ หลังจากลาออกแล้วก็อยู่บ้านได้พักหนึ่ง ช่วยไถนาบ้าง ขนข้าวบ้าง ถึงค่อยออกไปทำงานกับญาติห่างๆ ที่หลัง” (ส้ม, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

หลังจากที่ปอนด์ตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือ ได้มีหน้าที่เป็นผู้รับเหมามาชวนไปทำงานด้วย เริ่มแรกได้ค่าแรงวันละ 300 บาท ปัจจุบันเพิ่มขึ้นมาเป็น 400 บาท หัวหน้าเข้าบ้านให้ปอนด์อยู่กับเพื่อนหลังละ 5 คน เช่าไว้ประมาณ 6-7 หลัง ปอนด์ไม่เคยเปลี่ยนหัวหน้า ไม่เคยออกไซต์งานต่างจังหวัด ไซต์งานส่วนใหญ่เป็นคอนกรีตในกรุงเทพมหานคร ซึ่งดีกับสุขภาพของปอนด์ เพราะปอนด์ไม่สามารถออกไปโดนแสงแดดเป็นระยะเวลาหลายๆ ได้ นอกจากนั้น ด้วยความเป็นโรคผิวหนังทำให้ปอนด์ไม่ตีมเหล้า แต่ตีมเปียร์และสูบบุหรี่บ้าง

ผลกระทบจากการทำงาน

ปอนด์ชอบทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์โดยให้เหตุผลว่า

“มันเหมือนได้ออกกำลังกายไปในตัว แล้วก็สนุก เพราะมีเพื่อนเยอะ ได้หาเงินส่งมาให้พ่อให้แม่บ้าง” โดยที่สัมพันธ์ยืนยันว่าปอนด์ฝากเงินผ่านทางผู้รับเหมามาให้ครั้งละ 1,000-2,000 บาท แม้จะไม่ได้เป็นประจำทุกเดือน

นอกจากนี้ ปอนด์ยังเผยว่าตอนนี้ตนเก็บเงินได้เยอะแล้ว แต่ไม่ยอมเปิดเผยจำนวนให้ผู้วิจัยทราบ

จุดมุ่งหมายในอนาคต

ปอนด์ตั้งใจไว้ว่าวันหนึ่งจะกลับมาอยู่ที่บ้านและเรียนต่อ

พี่ส้อมให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เขาบอกพี่ว่าเขาอยากเรียน กศน. นะ แต่ยังไม่กล้า รอให้มีเพื่อนๆ ไปเรียนด้วยกันก่อน” (ส้อม, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

กรณีศึกษาที่ 5 : นาย (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2560

นาย อายุ 20 ปี เป็นคนตัวเล็ก ผิวคล้ำ ทำทางสุขุม มีรอยสักเต็มตัว นายเล่าว่าเป็นรอยสักแฟชั่นที่เพื่อนเป็นคนสักให้

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์นายที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว พ่อกับแม่ของนายเป็นหนึ่งในผู้นำชุมชน มีพี่ชาย 1 คน อายุ 23 ปี และน้องชายอีก 1 คน คือ เอ็ม อายุ 16 ปี ทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ด้วยกันทุกคน

การศึกษาและการออกกลางคัน

นายจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในชุมชน และเรียนต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล นายเล่าว่าตนเรียนหนังสือไม่ค่อยเก่ง เริ่มโดดเรียนครั้งแรกตอนเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เฉพาะวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ จนกระทั่งขึ้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงเริ่มโดดเรียนทั้งวัน นายโดดเรียนด้วยตัวเองเพียงคนเดียว ไม่ได้ไปกับกลุ่มเพื่อน เมื่อโดดเรียนแล้วก็กลับไปนอนเล่นที่บ้าน กระทั่งชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งอยู่ในช่วงปีการศึกษา 2554 จึงได้ตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือ

แม่สาย (นามสมมติ) แม่ของนาย เล่าเรื่องให้นายให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ลูกคนนี้หัวดี แต่ขี้เกียจ พอเห็นว่าเพื่อนๆ เลิกเรียนหนังสือกันเยอะก็เลิกเรียนตามเพื่อน ยังดีที่อย่างน้อยตอนนี้ก็ได้วุฒิ ม.3 จาก กศน. มาแล้ว” ผู้วิจัยจึงถามต่อว่านายเรียนจบมาได้อย่างไร แม่สายตอบว่า “ก็ลงทะเบียนเรียนไว้ พอถึงวันสอบก็กลับมาสอบ” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

หลังจากที่นายเลิกเรียนหนังสือเมื่ออายุ 15 ปี มาอยู่บ้านเฉยๆ จนอายุ 17 ปี ลูกพี่ลูกน้องได้มาชวนไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์กับน้ำที่สมุทรปราการ เริ่มแรกนายไม่ได้อยากไปเท่าใดนัก แต่คิดว่าคงดีกว่าอยู่บ้านเฉยๆ จึงตัดสินใจสมัครเข้าทำงานด้วย

ทำงานเริ่มแรกได้ค่าแรงวันละ 200 บาท ปัจจุบันเพิ่มขึ้นมาเป็นวันละ 350 บาท ไซต้งานส่วนใหญ่จะเป็นคอนโดในกรุงเทพมหานคร นายเคยได้ไปไซต้งานต่างจังหวัดที่เดียว คือ ภูเก็ต พักอยู่บ้านเช่าที่หัวหน้าเช่าให้กับเพื่อนหลังละ 5 คน ประมาณ 6-7 หลัง นายพูดถึงงานช่างเฟอร์นิเจอร์ว่า

“งานสบาย ไม่ค่อยยาก รู้สึกดีเหมือนอยู่บ้านเลยครับ เพราะเพื่อนเยอะ”

ผลกระทบจากการทำงาน

นายมีประสบการณ์เปลี่ยนผู้รับเหมามาแล้ว 2 ครั้ง การเปลี่ยนครั้งแรกมีสาเหตุมาจากเพื่อนร่วมงานดื่มเหล้าแล้วมีอาการหลอน คาดว่าน่าจะเกิดจากการใช้สารเสพติดประเภทกาวหรือทินเนอร์ร่วมด้วย ส่วนสาเหตุในการเปลี่ยนผู้รับเหมาครั้งที่สอง คือ ผู้รับเหมารายนั้นใช้งานหนัก และจ่ายค่าแรงช้า อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผู้รับเหมาเป็นเรื่องปกติในหมู่ช่างเฟอร์นิเจอร์ ในการเปลี่ยนผู้รับเหมาแต่ละครั้ง ช่างเฟอร์นิเจอร์จะรอให้ถึงช่วงวันหยุดเทศกาลที่กลุ่มผู้รับเหมาและช่างเฟอร์นิเจอร์ส่วนใหญ่กลับมาเยี่ยมบ้าน และเข้าไปคุยกับผู้รับเหมาที่ตนสนใจอยากไปทำงานด้วยตัวเอง

นอกจากนี้ นายเล่าว่าหลังจากได้ทำงานเฟอร์นิเจอร์แล้วรู้ว่าตัวเองสามารถทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเองได้ ทำให้รู้สึกดีกับตัวเองมาก ถึงขั้นชวนเพื่อนคนอื่นๆ ที่ไม่ได้เรียนหนังสือและยังไม่ได้ทำงานให้มาทำงานด้วยกัน แต่จะเลือกชวนเฉพาะคนที่นายคิดว่ามีวินัยพอที่จะทำงานได้

แม่สายพูดถึงความรู้สึกที่มีต่อการออกไปทำงานของลูกๆ ว่า “อย่างน้อยแม่ก็เบาใจที่ลูกๆ มีงานทำ ไม่เอาแต่แบมือขอเงินพ่อแม่ แถมยังฝากเงินมากับผู้รับเหมาให้แม่ทุกเดือน เดือนละพันสองพัน ทางนี้ก็ฝากมาว่า ไซ่ แล้วก็ข้าวไปให้ บางทีก็ฝากของกินที่หาได้เฉพาะจากบ้านเรา อย่างแมงกิ้งซอน (แมลงกระซอน) กบ อั้ง ไปให้ อยากรให้ลูกๆ ได้กินเหมือนตอนอยู่ที่บ้าน” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

จุดมุ่งหมายในอนาคต

นายตั้งใจจะทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ไปเรื่อยๆ ในระหว่างที่ทำงานนี้ก็ลงทะเบียนเรียนโรงเรียนกศน. ประจำตำบลไปด้วย เพราะอยากได้วุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และกำลังเก็บเงินเพื่อจะกลับมาลงหลักปักฐานที่บ้าน

กรณีศึกษาที่ 6 : แบนค์ (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2560

แบนค์ อายุ 19 ปี รูปร่างสูงใหญ่ อ้วนท้วมสมบูรณ์ เป็นคนทำทางอารมณ์ดี ยิ้มและหัวเราะง่าย ริมฝีปากคล้ำเพราะสูบบุหรี่

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบนค์ที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว พ่อของแบนค์ประกอบอาชีพรับเหมาต่อเติมอาคาร ส่วนใหญ่จะรับงานในเมืองสุรินทร์ โดยมีแม่คอยติดตามไปด้วย แบนค์มีพี่สาว 1 คน แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ปัจจุบันทำงานโรงงานที่จังหวัดชลบุรี และมีน้องชาย 1 คน กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนในชุมชน

การศึกษาและการออกกลางคัน

แบนค์เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในชุมชน และเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล แบนค์เล่าว่าตนไม่ใช่เด็กเรียนดี โดดเรียนครั้งแรกตอนเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในคาบวิชาภาษาอังกฤษ เหตุผลที่ลาออกกลางคันในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2555 เป็นเพราะครูประจำชั้นที่เป็นคนดุ ดุด่า และมีการมีนเมาขณะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน ได้หยิบปิ่นมาชูปแบนค์ ซึ่งแบนค์กล่าวว่าตนจำสาเหตุที่ทำให้ครูเข้ามาชูปไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้เล่าเรื่องนี้ให้

ผู้ปกครองฟัง เพราะเกรงใจว่าเรื่องจะบานปลาย และครูก็ไม่ใช่คนในชุมชนอยู่แล้ว เล่าให้เพียงเพื่อน ๆ รับทราบ

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

หลังจากที่แบงค์ลาออกในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบงค์อยู่บ้านเฉยๆ เป็นเวลา 2 ปี จนรู้สึกเบื่อและอยากทำงาน น้าที่เป็นผู้รับเหมาได้มาชวนพอดี ปัจจุบันทำงานอยู่กับน้าอย่างเข้าปีที่ 4 แล้ว แบงค์ไม่เคยเปลี่ยนผู้รับเหมา เพราะน้าของแบงค์ใจดีและดูแลดีมาก น้าเช่าห้องให้อยู่ร่วมกับช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นๆ

แบงค์เริ่มแบงค์ได้ค่าแรงวันละ 250 บาท ปัจจุบันเพิ่มขึ้นมาเป็น 370 บาท แบงค์ชอบการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เพราะสนุก สบาย มีเพื่อนเยอะ ได้เดินทางบ่อย เคยมีโอกาสดูไปหัวหิน เชียงใหม่ และหลายๆ แห่งในกรุงเทพมหานคร ยิ่งช่วงปิดเทอมจะมีเพื่อนๆ ที่ยังเรียนหนังสืออยู่มาหารายได้พิเศษ โดยแบงค์พักอยู่ห้องเช่าที่น้าเช่าให้อยู่กับช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นๆ ที่สมุทรปราการ

ผลกระทบจากการทำงาน

แบงค์ทำงานแผนกช่างสีที่หลายคนบ่นว่ากลิ่นเหม็น แต่แบงค์กลับบอกว่ากลิ่นเหม็นไม่ใช่ปัญหาสำหรับตนสักเท่าไร ความรู้สึกเมาสีเป็นปัญหาที่หนักกว่า

นอกจากนี้ ช่วงหลังวันหยุดเทศกาล เช่น ปีใหม่ หรือสงกรานต์ มักจะเป็นช่วงรองาน แบงค์เคยหยุดอยู่บ้านเพื่อรองานนานที่สุดประมาณ 2-3 เดือน ทำให้ไม่มีรายได้ ต้องขอเงินพ่อแม่มาใช้บ้าง แต่ในช่วงที่มีงานตามปกติ แบงค์จะมีรายได้ตั้งแต่เดือนละ 5,000-14,000 บาท

จุดมุ่งหมายในอนาคต

แบงค์ตั้งใจไว้ว่าจะทำงานนี้ต่อไปเรื่อยๆ เพราะทำมาจนรู้สึกที่ตัวเองถนัดงานนี้ไปแล้ว และยังไม่มีความรู้สึกว่ายากกลับมาอยู่ที่บ้าน เพราะที่บ้านไม่มีอะไรให้ทำ นอกจากนี้ แบงค์ยังไม่มีแผนว่าจะเรียนต่อ

กรณีศึกษาที่ 7 : ตุน (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2560

ตุน อายุ 18 ปี รูปร่างสูงเพรียว ท่าทางขี้อาย เป็นคนพูดน้อย เวลาพูดมักก้มหน้าตลอดเวลา

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ตุนที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว พ่อของตุนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและเป็นคนติดสุรา แม่ของตุนก็ติดสุราเช่นกัน แต่เสียชีวิตตอนที่ตุนเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตุนมีพี่สาว 2 คน พี่สาวคนโตแต่งงานมีครอบครัวและอาศัยอยู่กับครอบครัวที่จังหวัดร้อยเอ็ด พี่สาวคนรองเคยมีแฟนมาแล้วหลายคน และทิ้งหลานสาววัย 10 ขวบไว้ให้ยายเลี้ยง 1 คน ตุนอาศัยอยู่กับยายจัน (นามสมมติ) ผู้เป็นน้องสาวของยายแท้ๆ ยายจันเป็นโสด ทำให้มีเวลาดูแลหลานๆ

การศึกษาและการออกกลางคัน

ตุนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนประจำชุมชน และเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล และได้ตัดสินใจลาออกขณะที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2555 เนื่องจากถูกกลุ่มเพื่อนจากชุมชนอื่นรุมทำร้ายร่างกาย ทำให้ไม่อยากไปโรงเรียนอีก

“อยู่ดีๆ พวกเขาก็เข้ามาหาเรื่องผม หว่าผมไปมองหน้าเขา เขามากันหลายคน ผมสู้ไม่ไหว และไม่กล้าเล่าให้ใครฟังเพราะกลัวเรื่องจะไม่จบง่ายๆ เลยตัดสินใจลาออกไปหางานทำ”

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

หลังจากตุนลาออก ลูกพี่ลูกน้องได้มาชวนให้ไปทำงานกับน้ำซึ่งเป็นผู้รับเหมา ถือเป็นความโชคดีที่ในขณะนั้นน้ำรับงานที่จังหวัดศรีสะเกษพอดี เริ่มต้นได้ค่าแรงวันละ 300 บาท และเพิ่มขึ้นมาเป็น 400 บาทในปัจจุบัน

น้ำของตุนรับเหมาให้กับร้านอาหารแฟรนไชส์ตามห้างสรรพสินค้า ทำให้มีโอกาสดำเนินทางไปยังจังหวัดต่างๆ เช่น หัวหิน ภูเก็ต เชียงใหม่ ชลบุรี ฯลฯ ตุนทำงานอยู่กับผู้รับเหมารายนี้ได้ 1 ปีเศษ ก็เปลี่ยนมาทำงานกับผู้รับเหมาอีกคนหนึ่ง โดยให้เหตุผลว่าไม่อยากเดินทางบ่อย ผู้รับเหมารายใหม่นี้รับเหมางานตกแต่งภายในคอนโดและหมู่บ้านจัดสรรในกรุงเทพมหานคร เขาห้องให้อยู่ด้วยกัน

ห้องละ 5-6 คน ทั้งหมด 3 ห้อง และเพื่อนร่วมงานส่วนใหญ่ล้วนมีอายุ 30 ปีขึ้นไป คุณกล่าวว่าทำงานกับผู้ใหญ่ดีกว่า ถ้าทำงานกับเพื่อนจะเอาแต่เล่นกันจนไม่ได้งาน

คุณเล่าว่าตนชอบงานช่างเฟอร์นิเจอร์ เพราะงานง่าย สบาย

ผลกระทบจากการทำงาน

คุณเป็นเพื่อนสนิทกับต่อ จึงมีนิสัยคล้ายกัน คือ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ยายจันเล่าว่าคุณส่งเงินมาให้ยายทุกเดือน เดือนละ 500-1,000 บาท

นอกจากนี้ คุณเล่าปัญหาของงานนี้ให้ฟังว่า “มันมีช่วงที่ต้องรองานประจำเลยครับ ปกติจะเป็นช่วงก่อนปีใหม่กับหลังสงกรานต์ ผมเคยอยู่บ้านเฉยๆ เพื่อรองานนานสุด 2-3 เดือน ช่วงนั้นจะไม่มีรายได้”

จุดมุ่งหมายในอนาคต

คุณตั้งใจจะทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ต่อไปเรื่อยๆ โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่าอยากได้ค่าแรงวันละ 600 บาท แต่ต้องมีความสามารถในการอ่านแบบและแจกจ่ายงานให้คนอื่นได้ก่อน เมื่อได้ค่าแรงสูงย่อมมีเงินเก็บมากขึ้น จากนั้นคุณจะกลับมาอยู่ที่บ้านเพื่อดูแลยาย และอยากเลี้ยงไก่ กบ และปลา นอกจากนี้ยังตั้งใจจะเรียนต่อจนสำเร็จวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กรณีศึกษาที่ 8 : หนุ่ม (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 13 พฤษภาคม 2560

หนุ่ม อายุ 18 ปี รูปร่างผอมเพรียว หน้าตาดี จมูกโด่ง ใบหน้าเรียว ในขณะที่สัมภาษณ์หนุ่มมักจะดูคลิปวิดีโอในโทรศัพท์มือถือตลอดเวลา ไม่เว้นกระทั่งขณะที่หนุ่มกำลังขับซีรจักรยานยนต์

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์หนุ่มที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว พ่อของหนุ่มมีภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคใต้ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนแม่เป็นแม่ค้าขายปลาที่ตลาดสามย่าน หนุ่มมีพี่สาว 1 คน เรียนจบปริญญาตรี และแต่งงานมีครอบครัวแล้ว หนุ่มต้องกลับมาอยู่ดูแลตาที่ชุมชนต้นทางหลังจากที่ย้ายเสีย

การศึกษาและการออกกลางคืน

หนุ่มเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนในชุมชน และเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล เข้าเรียนบ้าง โดดเรียนบ้าง กระทั่งขณะที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2557 หนุ่มได้ถูกกลุ่มเพื่อนต่างชุมชนรุมทำร้ายร่างกายที่หน้าเสาธงเพราะเรื่องผู้หญิง ทำให้หนุ่มไม่ไปโรงเรียนอีกเลย

ตาบุญ (นามสมมติ) เล่าถึงเหตุการณ์ที่โรงเรียนเรียกผู้ปกครองไปรับทราบปัญหาว่า “พวกที่มารุมตีหนุ่มเขาไม่พอใจเรื่องผู้หญิง ผู้หญิงที่เขาชอบดันมาชอบหนุ่ม ครูเขาก็เรียกตาให้ไปพบที่โรงเรียน พอไปถึงโรงเรียนตาก็เห็นใจเด็กพวกนั้นเลย เพราะพวกเขาที่อยู่บ้านกับตากับยายเหมือนกัน แต่หลังจากนั้นหนุ่มก็ไม่ไปโรงเรียนเลย จนผู้รับเหมาที่บ้านอยู่ติดกันมาชวนไปทำงาน ” (บุญ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

หลังจากหนุ่มไม่ไปโรงเรียน เพื่อนบ้านที่เป็นผู้รับเหมาได้ชวนออกไปทำงานด้วยกัน ในช่วงนั้นไซด์งานอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก เริ่มแรกหนุ่มได้ค่าแรงวันละ 270 บาท ก่อนจะขึ้นมาเป็นวันละ 350 บาท เคยเปลี่ยนผู้รับเหมา 1 ครั้ง เพราะผู้รับเหมาคนเดิมไม่มีงาน

ปัจจุบัน หนุ่มเปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์โดยแม่เป็นผู้ลงทุนซื้ออุปกรณ์ให้ และตาบุญธรรมเป็นผู้ดำเนินการเรื่องขออนุญาตเปิดร้านให้ ส่วนตัวหนุ่มเรียนรู้เทคนิคการซ่อมและตกแต่งเครื่องยนต์จากคลิปวิดีโอใน Youtube หนุ่มเล่าให้ฟังว่า ปัจจุบันคืนทุนแล้ว เนื่องจากกิจการมีรายได้ดี เพื่อนที่กำลังเรียนอยู่มาเป็นลูกค้าประจำและมาเล่นที่บ้านทุกวันในช่วงเย็น ทำให้บ้านของหนุ่มกลายเป็นแหล่งรวมตัวของเพื่อนๆ

อย่างไรก็ตาม หนุ่มยังไม่ทิ้งงานเฟอร์นิเจอร์เสียทีเดียว หากช่วงไหนมีงานเร่งแล้วผู้รับเหมาหรือเพื่อนติดต่อกว่าต้องการคน หนุ่มจะไปช่วยงานทันที เพราะช่วงงานเร่งเป็นช่วงที่รายได้ดีมาก

“ถ้าช่วงไหนที่ผู้รับเหมา มีงานเร่งแล้วเขามาชวนผมก็ไป เพราะไปทำงานหนักแค่ 1 สัปดาห์ก็สามารถหาเงินได้เป็นหมื่นแล้ว”

ผลกระทบจากการทำงาน

การทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ทำให้หนุ่มต้องทิ้งตาให้อยู่ที่บ้านคนเดียว และหนุ่มก็อยากเปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์มากกว่า จึงเลือกที่จะออกไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เป็นครั้งคราวตามโอกาสที่จะมีรายได้ทีละหลายๆ

จุดมุ่งหมายในอนาคต

หนุ่มอยากเรียนต่อเทคนิค ซึ่งจำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเสียก่อน ปัจจุบันหนุ่มกำลังลงทะเบียนเรียนที่โรงเรียน กศน. ในตำบล

กรณีศึกษาที่ 9 : อาร์ม (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤษภาคม 2560

อาร์ม อายุ 18 ปี เป็นคนตัวเล็กและพูดน้อย

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์อาร์มที่บ้านของพ่อชายในชุมชนต้นทาง

ครอบครัว พ่อของอาร์มเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนแม่ของอาร์มอยู่ดูแลบ้านที่ชุมชนต้นทาง อาร์มมีพี่สาว 1 คน อายุห่างกับอาร์ม 12 ปี ปัจจุบันแต่งงานมีครอบครัวแล้ว มีลูก 2 คน อาศัยอยู่ด้วยกันที่กรุงเทพมหานคร เพราะพี่เขยของอาร์มก็ทำงานเป็นลูกน้องของพ่อ พ่อจึงเช่าบ้านให้อยู่ใกล้ๆ กัน

การศึกษาและการออกกลางคัน

อาร์มเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนชุมชน และเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำตำบล เรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2557 แต่ยังไม่ได้รับวุฒิการศึกษา เพราะไม่ไปแก้ 0 และ ร ในหลายรายวิชา

อาร์มโดดเรียนครั้งแรกตอนเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาสุขศึกษา เพราะไม่ชอบครูผู้มีนิสัยชอบข่มขู่นักเรียน อาร์มเล่าว่าเคยเห็นเพื่อนห้องอื่นถูกครูทำโทษที่ไม่ส่งงานด้วยการโยนสมุดทิ้งแล้วเดินมาตบศีรษะ นอกจากนี้ ยังโดดเรียนวิชาภาษาอังกฤษและวิทยาศาสตร์ แต่ไม่เคยโดดเรียนทั้งวัน ทั้งนี้ อาร์มกล่าวว่าตนชอบไปโรงเรียนเพราะมีเพื่อนๆ ทำให้สนุก

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

ในกลุ่มกรณีศึกษา อาร์มเป็นผู้ที่มีความผูกพันกับอาชีพช่างเฟอร์นิเจอร์มากที่สุด เพราะพ่อของอาร์มเป็นผู้รับเหมา และอาร์มได้มีโอกาสช่วยงานพ่อตั้งแต่ยังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาร์มเล่าว่าเมื่อก่อนพ่อของอาร์มรับเหมาอยู่ในตัวเมืองสุรินทร์ ทุกวันหยุดเสาร์อาทิตย์หรือปิดเทอม อาร์มจะไปช่วยงานพ่อเสมอ ทำให้อาร์มชอบงานช่างเฟอร์นิเจอร์มาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยให้เหตุผลว่า

“ผมไปช่วยพ่อทำงาน พ่อก็ให้เงินมา มันทำให้ผมรู้สึกที่ผมทำงานหาเงินได้”

งานแรกที่พ่อให้ทำ คือ ทาเซลไดรท์ แล้วก็ช่วยพ่อจับปูนจับนี้ พ่อให้ค่าแรงสัปดาห์ละ 1,000 บาท จนผมขึ้น ม. 3 พ่อย้ายไปทำงานในกรุงเทพฯ ผมก็คุยกับพ่อไว้ว่าถ้าผมจบ ม.3 แล้วจะตามไปทำงานกับพ่อ”

กระทั่งอาร์มเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พ่อของอาร์มได้ทำงานในบริษัทที่กรุงเทพมหานคร อาร์มกับพ่อแม่ก็ตกลงกันว่าอาร์มจะตามไปทำงานกับพ่อหลังจากที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จนเมื่อปิดภาคการศึกษา อาร์มก็ตามพ่อไปทำงานโดยไม่ไปแก้ 0 แก้ว ร

แม่หนู (นามสมมติ) แม่ของอาร์มเล่าถึงประเด็นการแก้ 0 แก้ว ร นี้ว่า “แม่ไม่ให้อาร์มไปแก้ เพราะเสียเวลา แม่เคยเห็นคนที่ไปแก้ 0 แก้ว ร เขาก็แค่เก็บขยะกับทำงานส่งครุ ไม่เห็นมีอะไรมาเลย แคนี่อาร์มทำได้อยู่แล้ว สู้ให้อาร์มออกไปทำงานกับพ่อเลยดีกว่า” (หนู, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

เมื่อออกไปทำงานกับพ่อ ค่าแรงของอาร์มเริ่มจากวันละ 350 บาท ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 400 บาท

ผลกระทบจากการทำงาน

อาร์มเคยมีรายได้มากที่สุดเมื่อครั้งที่ไปทำงานที่ไซต์งานในภูเก็ต เดือนนั้นได้ค่าแรงเกือบ 40,000 บาท และได้นำรายได้มาซื้อโทรศัพท์ iPhone และซื้อทองเก็บไว้ตามที่เคยเห็นแบบอย่างจากพ่อ นอกจากนี้ ยังซื้อรถจักรยานยนต์ Honda PCX 150 ซึ่งมีราคามากกว่า 100,000 บาท (เงินดาวน์ 40,000 บาท ผ่อนเดือนละ 5,500 บาท) ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง อาร์มเล่าอย่างภาคภูมิใจว่า

“ผมเป็นคนเดียวในหมู่บ้านนี้ที่มี PCX”

อย่างไรก็ตาม อาร์มไม่สามารถนำ PCX มาขี่ที่บ้านได้ เพราะเกรงว่าวัยรุ่นคนอื่นๆ ในชุมชนจะไม่ชอบหน้า

ประเด็นหนึ่งที่อาร์มบ่น คือ อาร์มไม่มีเพื่อนวัยเดียวกันที่ทำงานด้วยกันเพราะที่ทำงานมีแต่คนที่มีอายุมากกว่า ทั้งนี้ แม่หนูเคยบอกอาร์มว่าให้ทำงานกับพ่อเหมือนเดิมเพราะประหยัดและสบายกว่า

“ล่าสุดที่หยุดงานมา อาร์มมาบ่นว่า ‘ที่ทำงานพ่อก็มีแต่คนแก่ อยากออกไปทำกับเพื่อนๆ’ แม่ก็บอกไปดีๆ ว่าอยู่กับพ่อสบายแล้ว เพราะเจ้านายเป็นเจ้าของบริษัท อยู่บ้านกับพ่อไม่ต้องเสียเงินค่าข้าว มีพ่อคอยเก็บเงินให้ พี่สาวก็เข้าบ้านอยู่เอื้อกัน (พี่เขยของอาร์มก็ทำงานเฟอร์นิเจอร์กับพ่อ) ไปด้วยกับคนอื่นจะเจออะไรบ้างก็ไม่รู้ อยู่กับบริษัทนี้ไปเรื่อยๆ เดียวก็สบาย”

จุดมุ่งหมายในอนาคต

อาร์มตั้งเป้าหมายในอนาคตไว้ว่าอยากอ่านแบบและแบ่งงานเป็น จะได้ขึ้นเป็นหัวหน้า และพึ่งพาคนอื่นๆ น้อยลง

“ถ้าผมอ่านแบบเป็นก็ทำเองได้เลย ไม่ต้องคอยพึ่งพาใคร”

อาร์มยังอยากทำงานอยู่กับพ่อไปเรื่อยๆ ไม่อยากออกไปรับเหมาเอง นอกจากนี้ อาร์มยังเล็งไว้ว่าจะซื้อรถยนต์ของตัวเองในอีก 3-4 ปีข้างหน้า แต่ยังไม่คิดที่จะเรียนต่อ

บทที่ 5

การวิเคราะห์และผลการศึกษา

ข้อมูลจากกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย ซึ่งเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์จากชุมชนผู้รับเหมาตกแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์ มีอายุระหว่าง 16-22 ปี และมีประสบการณ์ในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ ระหว่างปีการศึกษา 2552-2558 สามารถนำมาวิเคราะห์สาเหตุในการออกกลางคัน สาเหตุ กระบวนการ และผลกระทบจากการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ได้ ดังนี้

5.1 สาเหตุในการออกกลางคัน

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย พบว่า กรณีศึกษา 4 ราย ได้กล่าวแสดงความมั่นใจว่าหากตนตัดสินใจที่จะเรียนหนังสือต่อ ย่อมสามารถเรียนจนสำเร็จ การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างแน่นอน โดยกรณีศึกษาทั้ง 4 ราย ได้กล่าวไว้ดังนี้

“ถ้าผมได้เรียนต่อ ผมเรียนได้สบายมาก เพียงแต่ในตอนนั้นพ่อแม่ไม่มีเงิน” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

“ผมหยุดเรียนเพราะขี้เกียจเรียนแล้ว แต่ถ้าตอนนั้นให้ผมเรียนต่อก็คิดว่าเรียนได้” (เอ็ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

“ผมเรียนหนังสือไม่เก่ง แต่อาศัยความขยัน ไม่เคยโดดเรียน คิดว่าถ้าตอนนั้นเรียนต่อก็คงเรียนจนจบได้ แต่ตอนนั้นลาออกเพราะติดเพื่อนมากกว่า ทุกวันนี้ก็รู้สึกเสียดาย น่าจะเรียนให้จบ ม.3 ก่อน” (ปอนด์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

“ถ้าไม่นับเรื่องถูกรุมทำร้ายร่างกาย ผมคิดว่าผมสามารถเรียนหนังสือต่อจนจบ ม.3 ได้” (ตุน, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ ยังมีกรณีศึกษา 3 ราย คือ ต่อ ตี และนาย ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียน กศน. ของตำบล ภายหลังจากการออกกลางคัน

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุในการออกกลางคันอันประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกกลางคันของกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

5.1.1 ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา (Push Factors) ประกอบด้วย

1) ความยากของเนื้อหา ในขณะที่กรณีศึกษาขาดแรงจูงใจในการทำความเข้าใจในบทเรียน ดังเช่นในกรณีของนายที่กล่าวถึงสาเหตุในการโดดเรียนครั้งแรกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ว่า

“ตอนนั้นผมเรียนหนังสือไม่เก่ง โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์กับภาษาอังกฤษที่ผมเรียนไม่รู้เรื่อง ทำให้ผมโดดเรียน 2 วิชานี้ จนชั้น ม.1 ที่ผมเริ่มโดดเรียนทั้งวัน” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกับในกรณีของเอ็มที่รู้สึกว้าวิชาคณิตศาสตร์ยากเกินไป ทำให้เอ็มตัดสินใจโดดเรียนวิชานี้ตามเพื่อนๆ ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้ว่า

“ตอนประถมผมเป็นเด็กเรียนดีนะครับ จนชั้น ม.1 เริ่มขี้เกียจ โดดเรียนตามเพื่อนๆ ครั้งแรกในคาบคณิตศาสตร์ เพราะเนื้อหายากเกินไป เรียนไม่รู้เรื่อง ในระหว่างที่โดดเรียนได้นั่งเล่นอยู่ในบริเวณโรงเรียนจนหมดคาบก็เข้าเรียนในคาบต่อไป” (เอ็ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ยังพบว่า กรณีศึกษารายอื่นๆ คือ แบงค์ หนู่ม และอาร์ม ได้กล่าวตรงกันว่าวิชาภาษาอังกฤษมีความยากมาก พวกเขาจึงตัดสินใจโดดเรียนวิชานี้ เมื่อกรณีศึกษาเหล่านี้โดดเรียนจนเกิดเป็นความเคยชิน ช่องว่างระหว่างพวกเขากับโรงเรียนจึงขยายกว้างขึ้น

2) การเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ทำให้กรณีศึกษาขาดแรงจูงใจในการทำความเข้าใจบทเรียนและเกิดความเบื่อหน่ายในการไปเรียน ความรู้สึกห่างเหินจากโรงเรียนย่อมเพิ่มทวีขึ้น ดังเช่นในกรณีของเอ็มที่นอกจากจะกล่าวว่าเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์มีความยากแล้ว เอ็มยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนในโรงเรียนเพิ่มเติมอีกว่า

“ตอน ม.1 ผมรู้สึกเบื่อวิชาภาษาอังกฤษมาก ผมไม่เข้าใจที่ครูคนไทยสอนเลย ครูฝรั่งยังไปกันใหญ่ ผมฟังไม่รู้เรื่องอยู่แล้ว ทำได้เพียงนั่งเฉยๆ จนหมดคาบ” (เอ็ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

3) ความรุนแรงในสถานศึกษา พบว่ามีกรณีศึกษาหลายรายที่ประสบกับปัญหาความรุนแรงในสถานศึกษา เช่นกรณีของแแบงค์ที่ถูกครูประจำชั้นผู้กำลังอยู่ในอาการมีเมมาเอาปืนมาขู่

“ผมเลิกไปโรงเรียนตอน ม.2 เพราะโดนครูประจำชั้นเอาปืนมาขู่ครับ ผมจำไม่ได้แล้วว่าเหตุการณ์ตอนนั้นเป็นอย่างไร จำได้เพียงว่าครูกำลังเมมาเหล้า” (แแบงค์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

จากนั้นแแบงค์ได้ตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือโดยให้เหตุผลกับพ่อแม่เพียงว่า “ไม่อยากเรียนหนังสือแล้ว” เพราะหากพ่อรู้ว่ามีปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้น เกรงว่าจะกลายเป็นเรื่องใหญ่

แม้ว่ามีความเป็นไปได้ที่ในขณะนั้นแแบงค์อาจแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่วิธีการควบคุมความประพฤตินักเรียนด้วยการข่มขู่เช่นนี้ของครูย่อมเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้ความรุนแรงของเพื่อนนักเรียนด้วยกันเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกกลางคันของกรณีศึกษา เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่กรณีศึกษาส่วนใหญ่เคยเรียนเป็นโรงเรียนประจำตำบล และตำบลนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชุมชนใหญ่ ตามกลุ่มหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้กัน ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นจากต่างชุมชนกันมักวางตนเป็นอริกัน ทำให้กรณีศึกษาบางราย คือ ตุนและหนุ่ม ต้องตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงเช่นนี้ภายใต้เหตุผลที่แตกต่างกัน

ในกรณีของตุนได้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงจากกลุ่มเพื่อนต่างชุมชนว่า

“ตอนนั้นเป็นช่วงหลังเลิกเรียน ผมเดินออกจากโรงเรียนมาแล้ว แต่ยังเดินออกไปไม่ถึงปากทางที่ติดกับถนนสายหลัก พวกเขาเดินเข้ามาหาเรื่องบอกว่าผมไปมองหน้าเขา แล้วกรูกันเข้ามารุมทำร้าย ผมตัวคนเดียวจึงสู้ไม่ไหว หลังจากนั้นผมก็ไม่ไปโรงเรียนอีกเลย” (ตุน, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม , 2560)

ส่วนในกรณีของหนุ่ม ขณะที่หนุ่มให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย หนุ่มไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในสถานศึกษาแต่อย่างใด กล่าวเพียงว่าตนเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 แต่ไม่สำเร็จเพราะไม่ไปแก้ 0 ในหลายรายวิชา จนผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ตามบุญ คุณตาของหนุ่ม จึงได้ข้อมูลสาเหตุที่หนุ่มไม่ไปโรงเรียนว่าเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในสถานศึกษา โดยตามบุญให้ข้อมูลดังนี้

“ตอน ม.3 หนุ่มถูกกลุ่มเพื่อนหมู่บ้านอื่นรุมทำร้ายที่หน้าเสาธงเพราะเรื่องผู้หญิง หญิงสาวที่เด็กพวกนั้นชอบดันมาชอบหนุ่ม เขาจึงหมั่นไส้ หลังจากนั้นหนุ่มรู้สึกกลัว ไม่กล้าไปโรงเรียนอีกเลย” (บุญ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

เห็นได้ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยที่เบียดขับกรณีศึกษาเหล่านี้ออกจากโรงเรียน โดยการทำให้กรณีศึกษาผู้ตกเป็นเหยื่อเกิดความเกรงกลัวเหตุการณ์รุนแรงที่อาจเกิดขึ้นกับตนอีกครั้งเมื่อไปโรงเรียน จึงตัดสินใจหลีกเลี่ยงหนีเสียด้วยการไม่ย่างกรายเข้าไปยังพื้นที่อันตรายอย่างโรงเรียนอีก

4) ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว พบว่ามีกรณีศึกษาบางรายที่ออกกลางคันเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เช่นในกรณีของต่อที่ระบุว่าพ่อแม่ไม่มีเงินส่งเสีย จึงตัดสินใจลาออกจากโรงเรียนเพื่อทำงานหาเงิน

“ผมเลิกเรียนหนังสือเพราะพ่อแม่ไม่มีเงิน ถ้าตอนนั้นพ่อกับแม่มีเงินผมจะเรียนหนังสือต่ออย่างแน่นอน” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามลุงเส้า ผู้ปกครองที่เลี้ยงดูต่อในขณะที่ยังเรียนหนังสืออยู่ ทำให้ทราบว่าทางครอบครัวมีความยินดีที่จะส่งเสียต่อให้ได้เรียนหนังสือ

“ทั้งพ่อกับแม่และลุงกับป้าต่างก็ยินดีจะส่งเสียดูแลให้ต่อได้เรียนสูงๆ อยู่แล้ว ใครๆ ก็อยากให้ลูกหลานเรียนสูงๆ ด้วยกันทั้งนั้น แต่หากเขาจะไม่เรียน เราก็ห้ามอะไรไม่ได้” (เส้า, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

เพียงแต่ต่ออาจรับรู้ถึงความเดือดร้อนทางการเงินของครอบครัวในบางครั้ง ดังเช่นในกรณีหนึ่งที่ลุงเส้าเล่าว่า

“บางครั้งพ่อกับแม่ของต่อไม่สามารถหมุนเงินได้ทัน จำเป็นต้องอาศัยขอยืมเงินของลุงเป็นค่าใช้จ่ายให้ต่อและน้องสาวใช้ไปโรงเรียนก่อน” (เสา, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

อาจเป็นเพราะเหตุนี้ ต่อจึงไม่อยากให้ตนเองตกเป็นภาระของครอบครัว จึงตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือและออกไปทำงาน ดังนั้น ปัญหาด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวในกรณีของต่อจึงมีได้หมายถึงการที่ครอบครัวประสบกับปัญหาความยากจนเสียจนไม่สามารถส่งเสียลูกหลานให้เรียนหนังสือได้ หากแต่หมายถึงการที่ครอบครัวมีความเดือดร้อนทางการเงินในระดับที่ทำให้ลูกหลานรับรู้ว่าคุณเป็นภาระ และเกิดความรู้สึกอยากช่วยแบ่งเบาด้วยการหารายได้เลี้ยงดูตนเองและช่วยจนเจ้าครอบครัว

นอกจากนี้ ยังมีกรณีของคุณ ที่แม่จะให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่าคุณเลิกเรียนหนังสือเพราะถูกกลุ่มเพื่อนจากต่างชุมชนรุมทำร้าย แต่เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ยายจัน ยายของคุณ ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“ก่อนที่คุณจะเลิกเรียนหนังสือ แม่ของคุณได้เสียชีวิตลง ส่วนพี่สาวคนโตของคุณได้แต่งงานอยู่กับครอบครัวที่จังหวัดร้อยเอ็ด พี่สาวคนรองเป็นคนเปลี่ยนแฟนบ่อย มีลูกสาวทิ้งไว้ให้ยายเลี้ยง 1 คน ในขณะที่พ่อของคุณเป็นคนติดเหล้า พี่สาวอะไรไม่ได้” (จัน, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

คำบอกเล่าของยายจันได้ชี้ให้เห็นว่าคุณไม่มีใครที่พึ่งให้กับตนเองและยายจันได้ จำต้องเลิกเรียนหนังสือและออกมาทำงานหารายได้ กรณีนี้จึงเป็นปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ยากจนอย่างแท้จริง

5.1.2 ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา (Pull Factor) ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีเพียงปัจจัยเดียวที่จัดอยู่ในปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา คือ

ความต้องการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ อันเนื่องมาจากการมีเครือข่ายผู้รับเหมา ตกแต่งภายในอยู่ในชุมชน กรณีศึกษาจึงได้เรียนรู้พฤติกรรมและถูกชักชวนให้ทำการย้ายถิ่นจากคนใกล้ชิด จนเกิดเป็นความต้องการในการย้ายถิ่น และเบี่ยงเบนความสนใจของกรณีศึกษาออกจากการเรียนหนังสือ โดยกรณีศึกษาแต่ละรายมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังนี้

ในกรณีของที่ได้เรียนรู้พฤติกรรมกรย้ายถิ่นและได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้านที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“ช่วงวันหยุดเทศกาล ผมเห็นพี่ข้างบ้านกลับมาเยี่ยมบ้านแล้วรู้สึกว่ามีเงินใช้ ผมจึงอยากออกไปทำงานบ้าง จนผมเลิกเรียนหนังสือมาอยู่บ้านได้ประมาณ 1 เดือน พี่เขาก็มาชวนผมไปทำงานด้วย” (ตี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ในกรณีของเอ็มได้เรียนรู้พฤติกรรมการย้ายถิ่นจากเพื่อนๆ และพี่ชายที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“ผมมีพี่ชาย 2 คน ทำเฟอร์นิเจอร์ทั้งคู่ โดยพี่ชายคนโตเป็นช่างสี พี่ชายคนรองเป็นช่างไม้ ผมเคยไปฝึกงานกับพี่ๆ ช่วงวันหยุดปิดเทอมก่อนขึ้น ม.2 ทำให้ผมชอบงานนี้ และเพื่อนๆ ผมก็ทำเฟอร์นิเจอร์กันหลายคน ผมจึงอยากออกมาทำงานเหมือนกับเพื่อนๆ และพี่ๆ เพราะได้เงินเยอะและได้เดินทางบ่อย” (เอ็ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ในกรณีของปอนด์ได้เรียนรู้พฤติกรรมการย้ายถิ่นและได้รับการชักชวนจากเพื่อนๆ ที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“ผมเลิกเรียนหนังสือเพราะเพื่อนๆ ออกไปทำเฟอร์นิเจอร์กันหมด จนไม่มีเพื่อนเรียนหนังสือเลย พอพวกเขาไปทำงานแล้วได้มาชวนผม บอกว่า งานง่าย อยู่สบาย เพื่อนๆ อยู่ด้วยกันหลายคนเลย เหตุผลแค่นี้ผมก็อยากไปแล้วครับ ไม่ได้นึกถึงเรื่องเงินเลย” (ปอนด์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

และในกรณีของอาร์มได้เรียนรู้พฤติกรรมการย้ายถิ่นมาจากพ่อที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“พ่อของผมเป็นผู้รับเหมา ผมจึงมีโอกาสได้ช่วยงานพ่อตั้งแต่ 10 ขวบ ตอนนั้นพ่อรับงานในเมืองสุรินทร์ จนผมขึ้น ม.3 พ่อย้ายไปทำงานที่กรุงเทพฯ ผมได้ตกลงกับพ่อแม่ไว้ว่าหลังจากที่ผมเรียนจบ ม.3 ผมจะตามไปทำงานกับพ่อทันที (แต่ท้ายที่สุด อาร์มไม่ได้สำเร็จวุฒิการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะไม่ได้ไปแก้ 0 และ ร)” (อาร์ม, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2560)

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่าวิธีการเรียนรู้พฤติกรรมการย้ายถิ่นจากบุคคลใกล้ชิดของกรณีศึกษามีหลากหลายวิธี ได้แก่ การได้รับฟังคำบอกเล่า เช่น ในกรณีของปอนด์ที่ได้ฟังข้อมูลมาจากเพื่อนๆ ว่าการย้ายถิ่นไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์นั้นสบาย หรือการสังเกตด้วยตัวเอง เช่น ในกรณีของตีที่สังเกตการใช้ชีวิตในช่วงวันหยุดของพี่ข้างบ้านที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ และรู้สึกว่ามีพี่ข้างบ้านใช้

ชีวิตอย่างสบาย ไม่ลำบากเหมือนตน รวมถึงการทดลองไปทำงานในช่วงปิดเทอม เช่น ในกรณีของเอ็ม ที่มีโอกาสตามพี่ชายไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ในช่วงปิดเทอม

นอกจากนี้ กรณีศึกษายังได้รับการชักชวนให้ทำการย้ายถิ่นโดยบุคคลที่ตนมีความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น ในกรณีของดีที่ได้รับการชักชวนโดยเพื่อนบ้านที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ หรือ ในกรณีของปอนด์ที่ได้รับการชักชวนโดยกลุ่มเพื่อนที่ย้ายถิ่นออกไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ก่อน และ น้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน นอกจากนี้ยังมีกรณีของตูนที่ได้รับการชักชวนโดยลูกพี่ลูกน้องที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์

เมื่อกรณีศึกษาเหล่านี้ได้เรียนรู้พฤติกรรมการย้ายถิ่นรวมถึงได้รับการชักชวนจากบุคคลที่พวกเขา มีความใกล้ชิดจนเกิดความต้องการที่จะย้ายถิ่น กอปรกับปัจจัยอื่นๆ ที่ผลักดันพวกเขาให้ออกห่างจากการเรียนหนังสือในโรงเรียน การออกกลางคันเพื่อย้ายถิ่นไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์จึงกลายมาเป็นทางเลือกเพียงทางเดียวที่กรณีศึกษาเหล่านี้ต้องการกระทำ

5.1.3 ปัจจัยความไม่ตั้งใจของระบบโรงเรียน (Fall Out of School Factor) คือ การที่กรณีศึกษาบางรายตัดสินใจลาออกกลางคันเพียงเพราะไม่อยากเรียนหนังสือ โดยปราศจากจุดมุ่งหมายอย่างอื่น ดังเช่นในกรณีของนายที่ให้ข้อมูลดังนี้

“ตอน ม.1 ผมเริ่มโดดเรียนกลับมาอนเล่นอยู่ที่บ้านทั้งวัน จนชั้น ม.2 ผมตัดสินใจเลิกไปโรงเรียน อยู่บ้านเฉยๆ ประมาณ 2 ปี ได้มีพี่ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องมาชวนไปทำเฟอร์นิเจอร์กับน้ำที่เป็นผู้รับเหมา ตอนนั้นไม่เคยรู้มาก่อนว่างานเฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างไร และรู้สึกไม่ค่อยอยากไปสักเท่าไร แต่คิดว่าน่าจะดีกว่าอยู่บ้านเฉยๆ จึงตัดสินใจตามพี่กับน้ำไปทำเฟอร์นิเจอร์แถวสมุทรปราการ” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

เห็นได้ว่านายตัดสินใจลาออกกลางคันเพียงเพราะไม่อยากไปเรียนหนังสือ มิได้มีแผนการจะกระทำการสิ่งอื่นใดทดแทนการไปโรงเรียน นอกจากนี้ เพื่อความแน่ใจว่านายตัดสินใจลาออกกลางคันโดยไม่มีจุดมุ่งหมายอย่างอื่นนอกเหนือไปจากการไม่อยากเรียนหนังสือ ผู้วิจัยจึงได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากแม่สาย แม่ของนาย ว่าระหว่างที่นายอยู่บ้าน 2 ปีนั้นมีวิถีชีวิตอย่างไร แม่สายได้ให้ข้อมูลว่า

“ปกตินายจะอยู่ที่บ้าน เล่นโทรศัพท์ เล่นเน็ตบู้ค นานๆ จะออกไปข้างนอกที ถ้าช่วงที่มีงาน ไถนาหรือขนข้าว พ่อแม่บอกให้ไปช่วยก็ไปช่วยขับริถไถหรือขนข้าว และไม่ได้ออกไปสร้างความ เดือดร้อนที่ไหน” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

ข้อมูลดังกล่าวบ่งชี้ว่านายลาออกกลางคันโดยยังมีจุดหมายอื่นใด จนกระทั่งได้รับการ ชักชวนให้ไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ เช่นเดียวกันกับกรณีของแบงค์ ที่แม้จะลาออกกลางคันเพราะมี สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการถูกครูประจำชั้นใช้ปืนข่มขู่ แต่แบงค์ก็มีได้มีทางเลือกหรือแผนการที่ชัดเจน ว่าหลังจากที่ได้ลาออกจากโรงเรียนแล้วตนจะทำอะไร จึงทำได้เพียงอยู่บ้านเฉยๆ

“หลังจากผมเลิกเรียนหนังสือมาอยู่บ้านเฉยๆ ได้ประมาณ 2-3 ปี ก็รู้สึกเบื่อ อยากทำงาน ใน ตอนนั้นได้มีน้ำที่เป็นผู้รับเหมามาชวนไปทำงานด้วยพอดี ผมจึงตัดสินใจไปทำงานกับน้ำทันที” (แบงค์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

5.2 สาเหตุในการย้ายถิ่น

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุในการย้ายถิ่น เพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

5.2.1 ปัจจัยผลักดันจากพื้นที่ต้นทาง (Push Factors) ประกอบด้วย

1) **ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว** ดังเช่นในกรณีของต่อที่รับรู้ว่าครอบครัวมีปัญหา ขัดข้องทางการเงินในบางครั้ง จึงตัดสินใจย้ายถิ่นออกไปทำงานเพื่อหารายได้ จะได้ไม่ตกเป็นภาระ ของครอบครัว และในกรณีของตุนที่อาศัยอยู่กับยาย ในขณะที่แม่ได้เสียชีวิตลง และพ่อเป็นคนติดสุรา ทำได้เพียงหาเช่ากินค่า ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับครอบครัวได้ ตุนจำต้องตัดสินใจย้ายถิ่นไปทำงาน เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูตนเองและส่งกลับมาให้ยายและหลานสาววัย 10 ขวบที่พี่สาวคนรองของตุนได้ ทิ้งไว้ให้ยายเลี้ยงดู

เห็นได้ว่าปัจจัยจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นปัจจัยเดียวกันกับปัจจัยที่ผลักดันให้ กรณีศึกษาทั้งสองรายดังกล่าวทำการตัดสินใจออกจากการศึกษากลางคัน

2) ค่านิยมของครอบครัว จากการสัมภาษณ์พ่อแม่และผู้ปกครองของกรณีศึกษาหลายรายพบว่า พ่อแม่และผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพร้อมและยินดีให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่บุตรหลาน แต่ในขณะเดียวกันก็ได้บังคับหรือแสดงความคาดหวังว่าบุตรหลานต้องได้รับการศึกษาในระดับสูง เพียงคาดหวังให้สามารถทำมาหากินเลี้ยงดูตนเองได้ ดังนั้น เมื่อกรณีศึกษาทั้งหลายได้ตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือเพื่อออกไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ พ่อแม่ผู้ปกครองจึงมิได้คัดค้านอันใด เนื่องจากได้เห็นตัวอย่างจากกลุ่มผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ในชุมชนหลายรายที่ประสบความสำเร็จในการหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ เครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในรวมถึงช่างเฟอร์นิเจอร์ที่มาชักชวนให้กรณีศึกษาย้ายถิ่นเพื่อทำงาน ล้วนเป็นญาติพี่น้องที่มีความคุ้นเคยกันดี การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์จึงเป็น “คุณค่า” ที่ครอบครัวของกรณีศึกษายอมรับให้เป็นทางเลือกหนึ่งที่บุตรหลานสามารถกระทำได้

เช่นในกรณีของแม่สาย แม่ของนายและเอ็ม ที่ให้ความเห็นต่อการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ของลูกๆ ไว้ดังนี้ว่า

“ทำงานหาเงินได้เองก็ดีแล้ว ดีกว่าแบมือขอเงินจากพ่อแม่เฉยๆ” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

หรือในกรณีของแม่หนู แม่ของอาร์ม มีสามีที่ประสบความสำเร็จจากการเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน จึงสนับสนุนให้อาร์มผู้เป็นลูกชายเจริญรอยตามพ่อ โดยไม่สนใจแม้แต่จะให้อาร์มไปแก้ 0 แก้ว ร เพื่อให้ได้วุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเสียด้วยซ้ำ หากแต่ให้รับย้ายถิ่นตามพ่อไปทำงานให้เร็วที่สุด

“แม่ไม่รู้สึกกังวลอะไรเลยที่น้องไม่ได้วุฒิ ม.3 เพราะอย่างไรเสียน้องก็ได้ทำงานเฟอร์นิเจอร์กับพ่อแล้ว ตอนนี่แม่รู้สึกสบายใจเสียด้วยซ้ำ เพราะแม่คอยบอกอาร์มอยู่เสมอว่าให้อาร์มตั้งใจทำงานให้ดี อาร์มต้องเป็นคนมารับช่วงต่อจากพ่อ” (หนู, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ แม่หนูยังสนับสนุนให้อาร์มซื้อรถจักรยานยนต์ราคาเรือนแสน เพื่อใช้เป็นเครื่องต่อรองให้อาร์มขนทำงานต่อไปได้

“แม่ไม่ได้กังวลเลยที่อาร์มเลือกซื้อมอเตอร์ไซค์ราคาเป็นแสน แม่กลับรู้สึกดีใจด้วยซ้ำ เพราะอาร์มจะได้ทำงานเพื่อหาเงินมาผ่อนค่ารถ”

ค่านิยมและความคาดหวังจากครอบครัวจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกรณีศึกษาให้ตัดสินใจย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

5.2.2 ปัจจัยดึงดูดจากพื้นที่ปลายทาง (Pull Factors) ประกอบด้วย

1) การได้รับการชักชวนและอำนวยความสะดวก พบว่ากรณีศึกษาทุกรายได้รับการชักชวนและอำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทาง ที่พัก งาน และรายได้ โดยเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ที่ตนมีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย เช่นในกรณีของต่อได้รับการชักชวนโดยน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“หลังจากที่ผมเลิกเรียนหนังสือ น้ำได้มาชวนผมไปทำงานด้วย โดยน้ำให้ค่าแรงวันละ 350 บาท ปีแรกที่ออกมาทำงานกับน้ำผมได้มีโอกาสเดินทางไปเกือบทั่วประเทศ เพราะน้ำรับเหมาทำบิลด์ลิ่งคาลคองครองในหลายๆ จังหวัด ช่วงนั้นจึงต้องพักที่ไซต์งานเป็นประจำ แต่ปัจจุบันผมตามน้ำอีกคนหนึ่งมาทำงานที่บริษัทนี้ เพราะไม่อยากเดินทางบ่อยๆ ทำงานที่นี้สบาย ได้ค่าแรงวันละ 450 บาท หัวหน้ามีบ้านพักอยู่ไม่ไกลจากโรงงานมาก เดินทางไป-กลับระหว่างบ้านกับโรงงานหรือไซต์งานโดยอาศัยดีดรถของหัวหน้าหรือพี่ๆ ช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นที่พักอยู่ด้วยกัน” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

สำหรับกรณีของตี เริ่มแรกได้รับการชักชวนโดยเพื่อนบ้านที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“หลังจากที่ผมเลิกเรียนหนังสือได้ประมาณ 1 เดือน พี่ข้างบ้านได้มาชวนให้ผมไปทำงานกับผู้รับเหมาในกรุงเทพฯ โดยทำงานตกแต่งภายในคอนโด ได้ค่าแรงวันละ 250 บาท ทำงานอยู่กับผู้รับเหมารายนั้นได้ประมาณ 4 เดือน ก็มีเพื่อนมาชวนผมไปทำงานกับผู้รับเหมาอีกคนหนึ่ง ซึ่งรับเหมางานในต่างจังหวัด กระทั่งปัจจุบันได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นมาเป็นวันละ 450 บาท” (ตี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ในกรณีของเอ็ม พบว่าได้รับการชักชวนโดยพี่ชายทั้งสองคนผู้ทำการย้ายถิ่นไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ก่อนแล้ว

“ผมเคยทำงานเฟอร์นิเจอร์ครั้งแรกในช่วงปิดเทอมก่อนขึ้น ม.2 ตอนนั้นตามพี่ๆ ไปทำงานกับน้ำที่เป็นผู้รับเหมา ได้ค่าแรงวันละ 250 บาท และพักในบ้านเช่าที่น้ำเป็นคนเช่าให้ที่สมุทรปราการ” (เอ็ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ส่วนในกรณีของปอนด์ ได้รับการชักชวนโดยเพื่อนๆ ที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์และน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“หลังจากผมเลิกเรียนหนังสือได้ไม่ถึง 1 เดือน น้ำที่เป็นผู้รับเหมาได้มาชวนไปทำงานด้วย ที่จริงผมก็อยากไปเพราะถูกเพื่อนๆ ชวนไว้อยู่แล้ว จึงตัดสินใจเก็บกระเป๋า นั่งรถไปกับน้ำ โดยเริ่มได้ค่าจ้างวันละ 300 บาท ปัจจุบันได้เพิ่มขึ้นมาเป็น 400 บาท อาศัยอยู่บ้านเช่าที่บางพลี เป็นบ้านที่น้ำเช่าให้อยู่กับช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นๆ ที่ทำงานด้วยกัน ผมทำงานกับน้ำมาตลอด ไม่เคยเปลี่ยนไปทำงานกับผู้รับเหมาคนอื่น” (ปอนด์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ในกรณีของนาย ได้รับการชักชวนโดยลูกพี่ลูกน้องที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ และน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“พี่ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องมาชวนผมให้ไปทำงานกับน้ำที่สมุทรปราการ ตอนที่ถูกชวนครั้งแรกรู้สึกไม่ค่อยอยากไปสักเท่าไร แต่คิดว่าคงดีกว่าอยู่บ้านเฉยๆ จึงตัดสินใจไปกับน้ำ โดยน้ำให้ค่าแรงวันละ 200 บาท ปัจจุบันผมได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นมาเป็นวันละ 350 บาท” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

สำหรับกรณีของแบงค์ ได้รับการชักชวนโดยน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“น้ำที่เป็นผู้รับเหมาชวนผมไปทำงานด้วย เริ่มแรกได้ค่าแรงวันละ 250 บาท ปัจจุบันเพิ่มขึ้นมาเป็นวันละ 370 บาท อยู่ห้องเช่าที่น้ำเช่าให้แถวสมุทรปราการ ผมทำงานกับน้ำมาได้ 4 ปีแล้ว ไม่เคยเปลี่ยนไปทำงานกับผู้รับเหมาคนอื่นเลย เพราะน้ำใจดี ดูแลดี” (แบงค์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ส่วนในกรณีของคุณ ได้รับการชักชวนโดยลูกพี่ลูกน้องที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ และน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“หลังจากผมลาออก พี่ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องได้มาชวนให้ไปทำงานกับน้ำ เพราะตอนนั้นไซต์งานอยู่ที่ศรีสะเกษพอดี น้ำให้ค่าแรงวันละ 300 บาท หลังจากเสร็จงานที่ศรีสะเกษแล้วก็ตามน้ำไปทำงานในอีกหลายจังหวัด ทำงานอยู่กับน้ำคนนี้ได้ปีกว่าจึงเปลี่ยนไปอยู่กับน้ำอีกคนหนึ่ง เพราะไม่อยากเดินทาง ทุกวันนี้ได้ค่าแรงวันละ 400 บาท และอาศัยอยู่ห้องเช่าที่น้ำเช่าให้อยู่ร่วมกับช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่น ๆ ที่สมุทรปราการ” (คุณ, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ในกรณีของหนุ่ม ได้รับการชักชวนโดยเพื่อนบ้านที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน

“รุ่นพี่ช่างบ้านเห็นว่าผมไม่ได้ทำอะไรจึงมาชวนไปทำงานด้วย ตอนนั้นพี่เขารับงานในห้างสรรพสินค้าที่พิษณุโลกพอดี ให้ค่าแรงผมวันละ 270 บาท และเช่าห้องให้อยู่กับช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่น ๆ ทำงานอยู่กับพี่เขาได้พักหนึ่งก็เปลี่ยนผู้รับเหมาเพราะพี่ไม่มีงาน จนค่าแรงล่าสุดที่ผมได้เพิ่มขึ้นมาเป็นวันละ 350 บาท” (หนุ่ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

สำหรับในกรณีของอาร์ม พบว่าเติบโตขึ้นมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์อยู่แล้ว เพราะมีพ่อเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน เมื่อพ่อย้ายถิ่นไปทำงานในกรุงเทพมหานคร อาร์มก็ได้ตั้งใจอย่างแน่วแน่โดยทำความตกลงกับพ่อและแม่ไว้ว่าจะย้ายถิ่นตามไปทำงานกับพ่อ ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“ผมกับพ่อตกลงกันไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่าหลังจากจบ ม.3 แล้วจะไปทำงานกับพ่อทันที โดยไม่เรียนหนังสือต่อ (แต่ในปัจจุบันอาร์มยังไม่สำเร็จวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะไม่ได้ตามแก้ 0 และ ร) เมื่อเริ่มทำงานกับพ่อได้ค่าแรงวันละ 350 บาท ตอนนี้นำเพิ่มขึ้นมาเป็นวันละ 400 บาท อยู่บ้านเช่าที่พ่อเช่าให้อยู่กับลูกน้องของพ่ออีก 6 คน” (อาร์ม, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2560)

เห็นได้ว่ากรณีศึกษาแต่ละรายล้วนได้รับการชักชวนและอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ จากเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ที่เป็นบุคคลใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ทางสังคมในสถานะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น น้ำ เพื่อนบ้าน พี่ชาย ลูกพี่ลูกน้อง รวมถึงพ่อ

2) **โอกาสในการมีรายได้** ดังเช่นในกรณีของต่อที่ต้องการมีรายได้เพื่อรับผิดชอบตัวเองไม่ให้ เป็นภาระของครอบครัว และช่วยส่งน้องสาวให้ได้เรียนหนังสือ

“ผมตัดสินใจตามน้ำออกมาทำงาน เพราะอยากมีรายได้” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

และในกรณีของเอ็มที่กล่าวว่า

“ผมอยากออกไปทำงานเฟอร์นิเจอร์ เพราะเห็นเพื่อนคนอื่นๆ ออกไปทำงานแล้วได้เงินเยอะ และได้เดินทางบ่อยๆ” (เอ็ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ด้วยเหตุนี้ รายได้จากการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของกรณีศึกษาบางราย

3) **ปัจจัยด้านสัมพันธภาพ** เช่นในกรณีของเอ็มที่มีความต้องการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์กับพี่ชาย ดังข้อมูลที่ให้ไว้ดังนี้

“เมื่อก่อนผมชอบเล่นกับพี่ๆ จนพวกพี่ออกไปทำเฟอร์นิเจอร์ทำให้ไม่ได้ติดต่อกันบ่อย พี่ๆ กลับบ้านรอบนี้ผมจึงขอให้พี่ๆ พาไปทำงานด้วย จะได้อยู่ด้วยกัน” (เอ็ม, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

หรือในกรณีของปอนด์ที่ระบุอย่างชัดเจนว่าตนตัดสินใจย้ายถิ่นไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ เพราะอยากตามไปทำงานกับเพื่อนๆ

ดังนั้น สัมพันธภาพกับกลุ่มเพื่อนหรือพี่ชายจึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ของกรณีศึกษาบางราย

4) **ปัจจัยด้านความสบาย** ดังเช่นในกรณีของตีที่กล่าวว่าตนอยากย้ายถิ่นไปทำงานเพราะอยากสบายดังเช่นเพื่อนบ้าน

“ช่วงวันหยุดเทศกาล ผมเห็นพี่ข้างบ้านกลับมาเยี่ยมบ้านแล้วรู้สึกว่าเขาสบาย นอนตื่นสาย มีเงินใช้ ผมจึงอยากออกไปทำงานบ้าง” (ตี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ในกรณีของดี ความสบายจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่น

5) ปัจจัยด้านความจรรโลงใจ ประกอบด้วย โอกาสในการเดินทาง ดังเช่นในกรณีของเอ็ม ที่กล่าวว่าอยากทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ เพราะเห็นเพื่อนๆ หลายคนทำแล้วได้เดินทางบ่อยๆ

และยังรวมถึงโอกาสในการเรียนรู้ ดังเช่นในกรณีของดี ที่เล่าเหตุผลในการตัดสินใจย้ายถิ่นไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์และงานอื่นๆ ที่ดีเคยลองทำไว้ดังนี้ว่า

“ผมอยากลองทำงานหลายๆ อย่าง อยากได้ความรู้ว่างานพวกนั้นมันทำอย่างไร” (ดี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ยังมีกรณีของอาร์ม ที่กล่าวถึงการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ไว้ดังนี้ว่า

“ผมอยากไปทำงานเฟอร์นิเจอร์กับพ่อ เพราะสนุก และได้ฝึกฝนตัวเอง” (อาร์ม, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2560)

โอกาสในการเดินทางและการเรียนรู้อันเนื่องมาจากรูปแบบการทำงานตลกแต่งภายใน ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยความสามารถเฉพาะทาง และต้องเดินทางเปลี่ยนไซต์งานอยู่เสมอ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของกรณีศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.3 กระบวนการย้ายถิ่นเพื่อทำงาน

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ของกรณีศึกษา 8 ราย จากทั้งหมด 9 ราย เป็นผู้ย้ายถิ่นโดยมีจุดมุ่งหมายในการทำงาน ณ พื้นที่ปลายทางเป็นระยะเวลาหลายเดือน จะกลับมาเยี่ยมบ้านในชุมชนต้นทางเฉพาะช่วงวันหยุดปีใหม่และเทศกาลสงกรานต์ หรือในกรณีที่รองานเท่านั้น ยกเว้นในกรณีของหนุ่ม ที่จะทำการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานเพียงระยะเวลาสั้นๆ ไม่ถึง 1 เดือน เฉพาะช่วงที่ผู้รับเหมาตกแต่งภายในมีงานเร่ง ต้องการช่างเฟอร์นิเจอร์มาช่วยจำนวนมาก เพราะการทำงานในช่วงงานเร่งจะมีรายได้มากกว่าปกติ 3-4 เท่า และขณะนี้หนุ่มมีงานหลักจากการเปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ที่ชุมชนต้นทาง ภายใต้การสนับสนุนจากแม่และตา

กรณีศึกษาทุกรายมีเครือข่ายผู้รับเหมาตักแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ที่ เป็นผู้ชักชวนและอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ดังที่ได้อธิบายแล้ว ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้รับเหมาตักแต่งภายในที่เป็นญาติผู้ใหญ่ มีกรณีศึกษาเพียง 2 ราย ที่ไม่ได้ย้ายถิ่นไปกับญาติที่เป็นผู้รับเหมาตักแต่งภายใน คือ หนุ่ม ย้ายถิ่นไปทำงานกับเพื่อนบ้านที่เป็นผู้รับเหมาตักแต่งภายใน และตี ย้ายถิ่นไปกับเพื่อนบ้านที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์

5.3.1 การเดินทาง

ผู้รับเหมาตักแต่งภายในมีหน้าที่รับผิดชอบอำนวยความสะดวกในการเดินทางโดยให้ช่างเฟอร์นิเจอร์ที่ทำงานกับตนนั่งรถกระบะไปด้วย ทั้งขาไปทำงานและขากลับในช่วงวันหยุดเทศกาล

เช่นในกรณีของต่อ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางย้ายถิ่นไว้ดังนี้

“หลังจากนำมาชวนผมไปทำงานด้วย หลังสงกรานต์ผมได้เก็บกระเป๋าแล้วขึ้นรถของนำไปพร้อมกับช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นๆ” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

สำหรับกรณีของตี ได้กล่าวถึงการเดินทางย้ายถิ่นไว้ดังนี้

“หลังปีใหม่ฉัน ผมได้เก็บของแล้วตามพี่ขึ้นรถหัวหน้าเพื่อเดินทางเข้ากรุงเทพฯ” (ตี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ส่วนในกรณีของนาย ได้เล่าถึงการเดินทางย้ายถิ่นไปทำงานกับน้ำไว้ความว่า

“หลังจากตัดสินใจไปทำงาน หลังสงกรานต์นั้นผมก็เก็บของแล้วนั่งรถไปกับน้ำ” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

หรือในกรณีที่แม่หนู แม่ของอาร์ม เล่าถึงการเดินทางกลับไปทำงานของอาร์มกับพ่อผู้เป็นผู้รับเหมาตักแต่งภายในไว้ดังนี้

“พ่อเขาจะบอกอาร์มว่าจะเข้ากรุงเทพฯ พรุ่งนี้นะ พอดกกลางคืนอาร์มจะเก็บของไว้เรียบร้อย เข้ามาก็ขึ้นของขึ้นรถ รอพวกลูกน้องของพ่อมาขึ้นรถจนครบ พ่อจึงขับรถออกไป” (หนู, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการรับฟังผู้ใหญ่บ้านที่บ่นถึงการบังคับใช้กฎหมายห้ามนั่งท้ายรถกระบะของรัฐบาลที่เริ่มมีความเข้มงวดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่ผ่านมา

“พวกช่างเฟอร์นิเจอร์จะเดินทางไปกลับโดยการติดรถผู้รับเหมาหรือช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นที่เขามีรถ ถ้ารัฐบาลมาห้ามนั่งท้ายกระบะแบบนี้ คนบ้านนอกไม่ค่อยมีเงินค่ารถแบบคนบ้านเราก็อลำบาก” (ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2560)

5.3.2 การพักอาศัย

เมื่อเดินทางไปถึงพื้นที่ปลายทาง ผู้รับเหมาตกแต่งภายในยังเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดหาที่พักโดยการเช่าบ้านหรือห้องพักรายเดือนให้ช่างเฟอร์นิเจอร์ที่ทำงานกับตน หรือในบางราย เช่น พ่อชายที่ซื้อบ้านในกรุงเทพมหานครและแบ่งปันพื้นที่ให้ช่างเฟอร์นิเจอร์ที่เป็นลูกน้องหลายๆ คนได้พักอาศัย โดยกรณีศึกษาแต่ละรายได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่พักในพื้นที่ปลายทางของตน ดังนี้

ในกรณีของต่อ กล่าวถึงการพักอาศัยในกรุงเทพมหานครไว้ความว่า

“ผมพักอยู่ที่บ้านของลูกพี่” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

ส่วนกรณีของดี ให้ข้อมูลเรื่องการพักอาศัยในกรุงเทพมหานครไว้ดังนี้

“หัวหน้าเช่าบ้านให้อยู่กับช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นๆ ที่หนองจอก” (ดี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

สำหรับกรณีของปอนด์ ได้กล่าวถึงการพักในพื้นที่ปลายทางไว้ความว่า

“ลูกพี่เช่าบ้านให้อยู่ที่บางพลี” (ปอนด์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ ในกรณีของนาย ได้อธิบายถึงการพักอาศัยในพื้นที่ปลายทางไว้ดังนี้

“ผมอยู่บ้านพักที่หัวหน้าเช่าให้อยู่ด้วยกันหลังละ 5 คน ทั้งหมดประมาณ 6-7 หลัง” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกันกับกรณีของแบงค์ ที่กล่าวถึงการพักอาศัยในพื้นที่ปลายทางไว้ความว่า

“ผมอยู่บ้านที่น้ำเช่าให้ที่สมุทรปราการ” (แบงค์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

สำหรับกรณีของคุณ พบว่าพักอาศัยอยู่ในห้องเช่า ดังข้อมูลที่ให้ไว้ความว่า

“น้ำมีห้องเช่าที่สมุทรปราการ เช่าไว้ 3 ห้อง อยู่กันห้องละ 5-6 คน” (ตูน, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

และในกรณีของอาร์ม ได้เล่าถึงการพักอาศัย ณ พื้นที่ปลายทางไว้ดังนี้

“ผมอยู่บ้านเช่าที่พ่อเช่าไว้ มีลูกน้องของพ่ออยู่ด้วยกันอีก 6 คน” (อาร์ม, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2560)

5.3.3 งานและรายได้

สำหรับการอำนวยความสะดวกเรื่องงานและรายได้นั้น พบว่า เมื่อผู้รับเหมาตกแต่งภายในได้เอ่ยปากชวนผู้ใดมาทำงานด้วย นั้นหมายถึง การมีงานและรายได้ไว้รองรับอยู่แล้ว สาเหตุที่ชวนคนไปทำงานเพิ่มเป็นเพราะในขณะนั้นมีแรงงานช่างเฟอร์นิเจอร์ไม่เพียงพอต่อปริมาณงาน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านผู้เคยมีประสบการณ์เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในได้แสดงทรรศนะถึงงานรับเหมาตกแต่งภายในของผู้รับเหมาในหมู่บ้านไว้ดังนี้

“ผู้รับเหมาบ้านเราเป็นผู้รับเหมารายย่อย รับงานต่อจากเครือข่าย เช่น โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ บริษัทออกแบบตกแต่งภายใน หรือเจ้าของโครงการมาอีกทอดหนึ่ง ซึ่งผู้รับเหมาบ้านเรามีเครือข่ายจำนวนมาก ทำให้มีโอกาสวิ่งรับงานได้เยอะ และมีงานเข้ามาเรื่อยๆ ทำให้เกิดความต้องการแรงงานอยู่เรื่อย และงานเฟอร์นิเจอร์เป็นงานที่ได้เงินสด นี่จึงเป็นโอกาสสร้างรายได้ที่เด็ดบ้านเราจะคว้าเอาไว้อย่างแน่นอน” (ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

5.3.4 การปรับตัว

จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษา พบว่า กรณีศึกษาส่วนใหญ่กล่าวว่าตนมิได้ประสบปัญหาการปรับตัวหลังการย้ายถิ่นแต่อย่างใด เพราะในที่ทำงานและที่พักอาศัยล้วนเต็มไปด้วยสมาชิกชุมชนเดียวกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนและญาติพี่น้องซึ่งมีความคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว

ดังเช่นในกรณีของต่อ ที่ได้กล่าวถึงการปรับตัวหลังการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ไว้
ดังนี้

“ตั้งแต่ออกมาทำงาน ผมยังไม่เคยรู้สึกอึดอัดเลย เพราะมีแต่คนบ้านเดียวกัน ” (ต่อ,
สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

หรือในกรณีของนาย ที่กล่าวถึงบรรยากาศหลังการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ไว้ความ
ว่า

“พอไปทำงานแล้วรู้สึกเหมือนอยู่ที่บ้านเลยครับ เพราะเพื่อนทำงานและพักอยู่ด้วยกันเยอะ ”
(นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ยังมีกรณีของแแบงค์ ที่ได้กล่าวถึงการปรับตัวหลังการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์
ไว้ความว่า

“พอไปทำงานแล้วผมพบว่ามันสบายและสนุกกว่าที่ผมคิดไว้เยอะมาก เพราะมีแต่คนบ้าน
เดียวกัน ในขณะที่หน้าของผมก็เป็นคนใจดีและดูแลผมเป็นอย่างดี ” (แแบงค์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม
2560)

การอำนวยความสะดวกทั้งด้านการเดินทาง ที่พัก งาน รายได้ และการปรับตัว เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ผู้รับเหมาตกแต่งภายในพึงกระทำต่อช่างเฟอร์นิเจอร์ที่มาทำงานกับตน ตามหลัก
ศีลธรรมที่หัวหน้าหรือคนเป็นผู้ใหญ่ต้องมีความเมตตากรุณาต่อลูกน้องผู้มีอาวุโสน้อยกว่า การดูแล
และอำนวยความสะดวกเช่นนี้จึงเป็นเสมือนจรรยาบรรณวิชาชีพที่ผู้รับเหมาตกแต่งภายในจากชุมชน
ต้องปฏิบัติตาม

5.4 ผลกระทบจากการย้ายถิ่น

ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ของกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย มีดังนี้

5.4.1 ผลกระทบด้านรายได้

กรณีศึกษาทุกรายกล่าวว่าตนมีความพึงพอใจในรายได้ที่ได้รับจากการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ และส่วนใหญ่มีรายได้ที่สูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำ ระดับค่าแรงรายวันล่าสุดของกรณีศึกษา 9 ราย ณ วันที่ทำการสัมภาษณ์ มีตั้งแต่ 280 บาทต่อวัน ไปจนถึง 450 บาทต่อวัน รายรับใน 1 เดือน มีตั้งแต่ไม่มีรายรับในเดือนนั้นเพราะอยู่ในช่วงรอกงาน ไปจนถึงมีรายรับเดือนละประมาณ 40,000 บาท ในช่วงที่ต้องเร่งทำงานล่วงเวลา โดยกรณีศึกษาได้นำรายได้เหล่านี้มาใช้ในการด้านต่างๆ ดังนี้

1) เงินส่งกลับให้ครอบครัว เช่น ในกรณีของต่อที่ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

“ผมส่งเงินให้น้องสาวคราวละ 1,000 บาท เกือบทุกเดือน ปีใหม่ที่ผ่านมาก็ได้ให้เงินพ่อกับแม่ไป 15,000 บาท พ่อผมถึงกับร้องไห้เลย” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

นอกจากนี้ ลุงเสา ลุงของต่อ ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมช่วยเหลือทางการเงินของต่อไว้ดังนี้ว่า

“เดือนไหนที่ลุงกับป้าไม่มีเงินก็จะขอให้ต่อส่งมาให้คราวละ 1,000-2,000 บาท” (เสา, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

หรือในกรณีของตี ซึ่งพี่ทอง แม่ของตี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเงินส่งกลับจากตีไว้ดังนี้

“ตีส่งเงินมาให้บ้าง คราวละ 1,000-2,000 บาท ไม่เคยมากกว่านี้ โดยฝากมากับเจ้าแก้วหรือช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นที่เขากลับมาเยี่ยมบ้าน” (ทอง, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

คล้ายกันกับกรณีของปอนด์ ซึ่งพี่ส้ม แม่ของปอนด์ ได้กล่าวถึงเงินส่งกลับจากปอนด์ไว้ดังนี้ว่า

“ปอนด์ส่งเงินมากับเจ้าแก้วคราวละ 1,000-2,000 บาท แต่ไม่ได้เป็นประจำทุกเดือน ส่งมาเฉพาะตอนที่เจ้าแก้วกลับมาเยี่ยมบ้าน” (ส้ม, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ยังมีกรณีของนาย ซึ่งแม่สวย แม่ของนาย ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเงินส่งกลับจากนาย ความว่า

“นายฝากเงินกับผู้รับเหมามาให้แม่ทุกเดือน เดือนละ 2,000 บาท” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

และในกรณีของคุณ ซึ่งยายจัน ยายของคุณ เล่าว่า

“คุณฝากเงินกับเจ้าแก้วมาให้ยายทุกเดือน เดือนละ 500-1,000 บาท” (จัน, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

2) การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เช่น ในกรณีของต่อที่มักนำรถจักรยานยนต์มาให้หนุ่มปรับแต่งให้เสมอ ดังข้อมูลที่ตาบุญ ตาของหนุ่ม ซึ่งเปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์และเป็นเพื่อนสนิทกับต่อ กล่าวไว้ดังนี้

“ไอ้ต่อมันก็เอามอเตอร์ไซค์มาให้ไอ้หนุ่มรื้อบ่อยๆ รื้อทีก็หมดไปเป็นหมื่น ตาก็สงสัยว่าทำไมมันไม่เอาเงินไปซื้อคันใหม่” (บุญ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

หรือในกรณีของตีและนายที่มักนำเงินเก็บจากการทำงานกลับมาใช้เที่ยวเล่นในช่วงวันหยุดเทศกาล ดังข้อมูลที่ตี และแม่สวย แม่ของนาย ให้ไว้ดังนี้

“ช่วงวันหยุดเทศกาลผมจะมีเงินหมื่นกลับมาใช้เที่ยวเล่นที่บ้าน ส่วนใหญ่จะเอาไปใช้เที่ยวในเมือง และกินเหล้ากับเพื่อนๆ” (ตี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

“ตอนที่นายกลับมาเยี่ยมบ้านในวันหยุดเทศกาล วันแรกๆ ยังมีเงินเหลือเยอะ เขาจะตื่นแต่เช้าเพื่อไปเที่ยวเล่นในเมืองกับเพื่อนๆ พออยู่ๆ ไปเงินเริ่มหมด จะเริ่มตื่นสาย เพราะไม่มีเงินออกไปเที่ยวที่ไหน” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

และในกรณีของอาร์มที่สามารถนำรายได้จากการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์มาดาวน์และผ่อนรถจักรยานยนต์ราคาเรือนแสน

“เมื่อปีใหม่ที่ผ่านมามีผมเพิ่งดาวน์โหลด PCX 150 ไป 40,000 บาท ผ่อนเดือนละ 5,500 บาท ถ้า ผ่อนได้ครบทุกเดือนเป็นเวลา 1 ปี จะหมดงวดพอดี ตอนนี้ผมเป็นคนเดียวในหมู่บ้านที่มี PCX” (อาร์ม, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2560)

3) เงินเก็บ พบว่า กรณีศึกษาหลายรายได้ให้ข้อมูลว่าตนกำลังเก็บเงินสำหรับการกลับมาลงหลักปักฐานที่บ้าน เช่นในกรณีของต่อที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังในอนาคตไว้ดังนี้

“ตอนนี้ผมเก็บเงินเพราะตั้งใจว่า อายุ 35 ปี จะกลับไปอยู่ที่บ้านเพื่อเพาะพันธุ์ไก่ไขว้ขาย” (ต่อ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560)

หรือในกรณีของตูนที่กล่าวถึงความคาดหวังในอนาคตไว้ ความว่า

“ทุกวันนี้ผมเก็บเงินไว้ เพราะอยากกลับไปอยู่ที่บ้านเพื่อดูแลยาย เลี้ยงไก่ กบ ปลา เป็น อาชีพ และเรียนต่อให้จบ ม.6” (ตูน, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ยังมีกรณีของปอนด์ ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเก็บเงินไว้ดังนี้

“ตอนนี้ผมเก็บเงินไว้ได้จำนวนหนึ่งแล้ว เพราะตั้งใจไว้ว่าวันหนึ่งจะกลับมาอยู่ที่บ้าน” (ปอนด์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกันกับกรณีของนายที่เก็บเงินโดยมีเป้าหมายว่าวันหนึ่งจะกลับมาอยู่ที่บ้าน

“ผมเริ่มเก็บเงินตั้งแต่ปีที่แล้ว เพราะตั้งใจจะกลับมาอยู่บ้าน และอยากเรียนต่อให้จบ ม.6” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

อย่างไรก็ตาม การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ยังมีผลกระทบด้านรายได้ในเชิงลบในกรณีที่ผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ต้องรองาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในช่วงก่อนปีใหม่ และหลังเทศกาลสงกรานต์ ทำให้ขาดรายได้ ในกรณีศึกษาบางรายกล่าวว่าพวกเขาต้องขาดรายได้ไปประมาณ 2-3 เดือน เช่นกรณีของแบงค์ เมื่อผู้วิจัยถามว่าเหตุใดช่วงนี้จึงได้อยู่ที่บ้าน แบงค์ตอบกลับมาดังนี้

“ช่วงนี้เป็นช่วงรองานหลังเทศกาลสงกรานต์ บางปีต้องอยู่บ้านเพื่อรองาน 2-3 เดือน ทำให้ต้องขอเงินจากพ่อแม่มาใช้บ้าง” (แบงค์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

หรือในกรณีของคุณ ที่กล่าวถึงประสบการณ์การรองงานไว้ดังนี้

“ผมเคยอยู่บ้านเพื่อรองงานนานที่สุดประมาณ 2-3 เดือน ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงก่อนปีใหม่ และช่วงหลังสงกรานต์” (ตุน, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

5.4.2 ผลกระทบต่อความนับถือตนเอง

กรณีศึกษาหลายราย เมื่อได้ย้ายถิ่นทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์แล้วมีความนับถือตัวเองมากขึ้น เช่น กรณีของต่อที่เล่าถึงความรู้สึกในปีแรกของการออกมาทำงานเปรียบเทียบกับปัจจุบันไว้ดังนี้

“ปีแรกที่ผมออกมาทำงานรู้สึกอิจฉาเพื่อนๆ ที่ได้เรียนหนังสือ และเสียดายที่ตัวเองไม่ได้เรียน แต่เมื่อทำงานไปได้ 1 ปี จึงพบว่าผมสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ หน้าที่เพื่อนคนอื่นๆ กลับรู้สึกอิจฉา ประสบการณ์การทำงานและการเดินทางของผม ทำให้ตอนนี้ผมไม่ได้รู้สึกอิจฉาใครอีกแล้ว” (ต่อ, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

หรือในกรณีของนายที่ตัดสินใจออกกลางคันตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมาอยู่บ้านเฉยๆ เป็นเวลาถึง 2 ปี กระทั่งรู้สึกเบื่อ คิดว่าตนเองต้องทำอะไรบางอย่าง ประจวบกับได้รับคำชวนให้ออกไปทำงานกับหน้าที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน นายได้กล่าวถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากได้รับการชักชวนเปรียบเทียบกับความรู้สึกที่มีต่อการทำงานในปัจจุบันว่า

“หลังจากที่ลูกพี่ลูกน้องมาชวนให้ไปทำงานด้วย ผมรู้สึกไม่ค่อยอยากไปสักเท่าไร เพราะไม่เคยรู้ว่างานเฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างไร คิดเพียงว่าคงดีกว่าอยู่บ้านเฉยๆ แต่ทุกวันนี้ผมรู้สึกอยากทำงานนี้ต่อไป ผมรู้สึกดีที่สามารถหาเงินเองได้ และรู้สึกดีกับตัวเองมากกว่าเมื่อก่อน” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของตี พบว่า มีความรู้สึกน้อยใจอยู่บ้างจากการที่พ่อแม่เลือกปฏิบัติระหว่างตนเองที่เลิกเรียนหนังสือออกมาทำงานกับน้องชายที่ยังเรียนหนังสืออยู่ โดยพ่อแม่เลือกที่จะใช้งานตีมากกว่าน้องชาย เพราะเหตุว่าน้องชายยังเรียนหนังสืออยู่ ดังข้อมูลที่พี่ทอง แม่ของตี ได้ให้ความ

“ดีที่ชอบอิจฉาน้อง บ่นว่าน้องไม่เห็นต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน พี่ก็ตอบไปว่าเพราะน้องยังเรียนหนังสืออยู่ แต่ดีไม่ได้เรียนแล้ว ตอนที่พ่อกับแม่ตั้งใจส่งให้เรียนก็ไม่ยอมเรียนเอง” (ทอง, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

5.4.3 ผลกระทบต่อความใกล้ชิดในครอบครัวที่มีประชากรวัยพึ่งพิง

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ส่งผลกระทบต่อความใกล้ชิดในครอบครัวของกรณีศึกษาบางรายที่มีประชากรวัยพึ่งพิง เช่น ในกรณีของหนุ่ม เมื่อทำการย้ายถิ่นแล้วต้องทิ้งตาบุญไว้ที่บ้านคนเดียว จึงกลับมาเปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ที่บ้านตามความชอบส่วนตัวภายใต้การสนับสนุนของแม่ และทำการย้ายถิ่นตามโอกาสในช่วงที่ผู้รับเหมามีงานเร่ง หรือในกรณีของคนที่การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ทำให้ตนไม่ได้อยู่บ้านดูแลยายจน ตนจึงตัดสินใจเปลี่ยนไปทำงานกับผู้รับเหมาตกแต่งภายในที่บ้านอยู่ติดกัน โดยให้เหตุผลว่าตนสามารถขอติดรถผู้รับเหมากลับมาดูแลยายได้เมื่อผู้รับเหมารายนี้จะกลับมาเยี่ยมบ้าน

5.4.4 ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ผลกระทบจากเพื่อนร่วมงาน แม้กรณีศึกษาส่วนใหญ่จะกล่าวว่าตนมีความพึงพอใจกับเพื่อนร่วมงาน เพราะมีส่วนช่วยทำให้การปรับตัวในการย้ายถิ่นและการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เป็นเรื่องง่าย แต่มีกรณีศึกษาบางรายที่พบเพื่อนร่วมงานที่ก่อปัญหา เช่นในกรณีของนายที่พบเพื่อนร่วมงานมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม นายได้เล่าถึงเหตุการณ์นั้นไว้ดังนี้

“ผมเคยทำงานอยู่กับผู้รับเหมาคนหนึ่ง ตอนนั้นพี่ๆ ที่ทำงานและพักอยู่บ้านหลังเดียวกันได้จับกลุ่มกินเหล้า แล้วมีคนเกิดอาการหลอน ผมคิดว่าเขาน่าจะดมกาวหรือทินเนอร์ในระหว่างที่กินเหล้าไปด้วย พอหยุดสงกรานต์ปีนั้นผมก็เปลี่ยนไปทำงานกับผู้รับเหมาคนอื่นทันที” (นาย, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ผลกระทบต่อสุขภาพ พบว่าสภาพแวดล้อมการทำงานมีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อสุขภาพของกรณีศึกษา ในกรณีของปอนด์พบว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพในเชิงบวก จากการที่ปอนด์เป็นโรคผิวหนัง ทำให้แพ้แสงแดด ไม่สามารถอยู่กลางแจ้งเป็นระยะเวลาสั้นได้ ในขณะที่งาน

ตกแต่งภายในนั้นเป็นงานที่ต้องทำในที่ร่ม จึงเหมาะกับภาวะร่างกายของปอนด์ นอกจากนี้ปอนด์ยังได้กล่าวถึงการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ไว้ตอนหนึ่งว่า

“ผมชอบงานเฟอร์นิเจอร์เพราะมันสนุกที่ได้ทำงานกับเพื่อนๆ และได้ออกแรงเหมือนเป็นการออกกำลังกายไปในตัวด้วย” (ปอนด์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

ในขณะที่กรณีของแบงค์ คือผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพในเชิงลบจากการทำงานในแผนกช่างสี “เมื่อผู้วิจัยถามว่าทำงานช่างสีเช่นนี้ไม่เหม็นกลิ่นสีแยะหรือ?” แบงค์ตอบกลับมาว่า

“ผมไม่รู้รู้สึกเหม็นเท่าไร แต่รู้สึกเมามากกว่า” (แบงค์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2560)

5.4.5 ผลกระทบต่อการเป็นลูกหลานที่ดี

ผลจากการรวบรวมข้อมูล พบว่า หลังจากการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์แล้ว กรณีศึกษาส่วนใหญ่ได้สร้างผลกระทบที่ดีต่อครอบครัวในแง่ของการเป็นลูกหลานที่ดี มีความกตัญญู กตเวทิต์ ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีความสบายใจมากขึ้น

เช่นในกรณีของต่อที่มีส่วนในการช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวในเดือนที่ลูกลงและป่าไม่สามารถหาเงินมาใช้ได้ทัน หรือการนำเงินเก็บที่ได้จากการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์จำนวน 15,000 บาท มามอบให้พ่อเป็นของขวัญปีใหม่ จนพ่อต้องหลั่งน้ำตาด้วยความปิติ

หรือในกรณีของนาย หลังจากออกกลางคันเพื่ออยู่บ้านโดยไม่ทำอะไรกว่า 2 ปี สร้างความวิตกกังวลให้กับแม่สาย จนกระทั่งได้ย้ายถิ่นไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ มีเงินส่งกลับมาให้แม่สายทุกเดือน เหนืออื่นใด สิ่งที่ทำให้แม่สายสบายใจที่สุดคือการได้เห็นลูกพึ่งพาตัวเองได้ ดังที่แม่สายกล่าวไว้ ความว่า

“แม่รู้สึกเป็นห่วงลูกๆ ที่ออกไปทำงาน ถึงแม้จะไปทำงานกับญาติก็ตามที คงเป็นความรู้สึกแบบเดียวกับแม่คนอื่นๆ กระทบง แต่ถึงอย่างไรแม่ก็ยังรู้สึกสบายใจที่ลูกๆ มีงานที่มีรายได้ดีทำ ตั้งแต่ไปทำงานแล้วดูเป็นผู้ใหญ่ขึ้น รับผิดชอบตัวเองได้ และไม่แบมือขอเงินพ่อแม่อีกเลย หนำซ้ำยังฝากเงินกับนำมาให้แม่ทุกเดือน แม่ก็ได้แต่ฝากมาว่า ไข่ ข้าวสาร และกับข้าวอื่นๆ ที่ทำได้แถมบ้านเราอย่าง

กบ เขียด แมงก๊ีซอน (แมลงกระซอน) ไปให้ เพราะอยากให้ลูกๆ ได้กินข้าวเหมือนที่บ้าน” (สาย, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ยังมีกรณีของคุณ ที่ออกไปทำงานเพื่อหาเงินส่งให้ยายและหลานสาววัย 10 ขวบ เพราะแม่ของคุณเสียชีวิต ส่วนพ่อของคุณติดสุรา ไม่สามารถฝากผีฝากไข้ได้ และปัจจุบันยายจั้น ยายของคุณ เป็นโรคกระดูกทับเส้นเอ็น ไม่สามารถเดินได้ คุณจึงตัดสินใจเปลี่ยนมาทำงานกับผู้รับเหมา ตกแต่งภายในที่เป็นเพื่อนบ้าน เพราะหากผู้รับเหมารายนี้จะกลับมาเยี่ยมบ้าน คุณก็สามารถขอติดรถกลับมาเยี่ยมยายได้

และในกรณีของอาร์ม พบว่า การย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ภายใต้การดูแลของพ่อ ที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน เป็นเส้นทางชีวิตที่ทำให้พ่อและแม่ของอาร์มสบายใจ เนื่องจากพ่อของอาร์มเป็นหนึ่งในผู้รับเหมาตกแต่งภายในที่ประสบความสำเร็จ โดยช่วงวันหยุดปีใหม่ที่ผ่านมา พ่อของอาร์มเพิ่งนำเงินรายได้จากการทำงานรับเหมาตกแต่งภายในกว่า 400,000 บาท มาสร้างบ้านหลังใหม่ ในชุมชนต้นทาง เป็นบ้านทรงโมเดิร์นชั้นเดียว แต่ด้วยขนาด ความสูง และสีสนับว่ามีความโดดเด่นที่สุดเมื่อเทียบกับบ้านหลังอื่นๆ ในชุมชน ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวของอาร์มจึงคาดหวังให้อาร์มเจริญรอยตามคุณพ่อ ซึ่งอาร์มก็ตอบสนองต่อความคาดหวังนี้ได้เป็นอย่างดี เช่นที่อาร์มเล่าถึงความคาดหวังในอนาคตของตนเองไว้ดังนี้ว่า

“ผมอยากทำงานกับพ่อไปเรื่อยๆ อยากร่วมแบบเป็น จะได้เป็นหัวหน้าคอยทำหน้าที่ดูแบบ และแจกงานให้ช่างเฟอร์นิเจอร์คนอื่นๆ ได้” (อาร์ม, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2560)

ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของแม่หนู ที่ได้เล่าถึงคำพูดที่สอนอาร์มว่า

“อาร์มทำงานกับพ่อไปเรื่อยๆ นะ ค่อยๆ สะสมประสบการณ์ เพราะวันหนึ่งอาร์มต้องขึ้นมาเป็นหัวหน้าแทนพ่อ” (หนู, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ ถ้อยคำที่แม่หนูใช้ในการกล่าวถึงอาร์ม ล้วนแสดงถึงความชื่นชมในตัวลูกชายที่มีความสามารถในการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ เช่น

“เมื่อกี้พ่อเพิ่งโทรมาเล่าให้ฟังว่าอาร์มทำงานเก่งแล้วนะ ปีนขึ้นไปทำบนที่สูงด้วย ยังไม่โคลงแป้ดๆ เลย”

“อาร์มขยันนะ ไม่เคยขาดงานเลย ยกเว้นช่วงที่ต้องทำโอทีดีๆ เพราะอาร์มมันยังเด็ก อดนอนไม่ค่อยได้”

ด้วยเหตุนี้ การทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ของอาร์มในแง่หนึ่งคือการเป็นเด็กดี เชื่อฟังพ่อแม่ ส่งผลให้พ่อและแม่รู้สึกสบายใจที่อาร์มอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อตลอดเวลา และมีอนาคตที่ดีรออยู่ข้างหน้า

บทที่ 6

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานและผลกระทบ: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของแรงงานในจังหวัดสุรินทร์ (2) ศึกษากระบวนการย้ายถิ่นของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ (3) ศึกษาผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ และ (4) นำเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานที่ออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา

ผลสรุปจากกรณีศึกษาทั้ง 9 ราย ซึ่งเป็นแรงงานย้ายถิ่นจากชุมชนผู้รับเหมาตักแต่งภายในจังหวัดสุรินทร์ มีอายุระหว่าง 16-22 ปี และมีประสบการณ์ในการออกกลางคันจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุรินทร์ ระหว่างปีการศึกษา 2552-2558 มีดังต่อไปนี้

1. สาเหตุในการออกกลางคัน ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา ประกอบด้วย ความยากของเนื้อหา การเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ความรุนแรงในสถานศึกษาทั้งจากครูและเพื่อนนักเรียน และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

1.2 ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา ประกอบด้วย ความต้องการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์

1.3 ปัจจัยความไม่ตั้งใจของระบบโรงเรียน

2. สาเหตุในการย้ายถิ่น ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยผลักดันจากพื้นที่ต้นทาง ประกอบด้วย ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และค่านิยมของครอบครัว

2.2 ปัจจัยดึงดูดจากพื้นที่ปลายทาง ประกอบด้วย การได้รับการชักชวนและอำนวยความสะดวก โอกาสในการมีรายได้ ปัจจัยด้านสัมพันธภาพ ปัจจัยด้านความสบาย และปัจจัยด้านความจรรโลงใจ อันประกอบไปด้วย โอกาสในการเดินทางและการเรียนรู้

3. กระบวนการย้ายถิ่นเพื่อทำงาน พบว่า กรณีศึกษาได้รับการชักชวนให้ย้ายถิ่นไปทำงาน โดยเครือข่ายผู้รับเหมาตักแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ที่ตนมีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย มีทั้งที่เป็นญาติผู้ใหญ่ คือ พ่อและน้ำ เพื่อนบ้าน หรือกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้ ผู้รับเหมาตักแต่งภายในยังทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่กรณีศึกษาในหลายๆ ด้าน ดังนี้

3.1 การเดินทาง โดยให้กรณีศึกษานั่งรถกระบะส่วนตัวของผู้รับเหมาตักแต่งภายใน เพื่อเดินทางไปยังพื้นที่ปลายทางพร้อมกัน

3.2 การพักอาศัย โดยกรณีศึกษาได้พักอาศัยในที่พักที่ผู้รับเหมาตักแต่งภายในจัดหาไว้ให้ ซึ่งอาจจะเป็นห้องเช่า บ้านเช่า หรือบ้านที่ผู้รับเหมาตักแต่งภายในได้ซื้อไว้

3.3 งานและรายได้ ในที่นี้คืองานและรายได้จากการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งผู้รับเหมาตักแต่งภายในได้ชักชวนให้กรณีศึกษามาทำ

3.4 การปรับตัวหลังการย้ายถิ่น โดยอาศัยความเป็นเพื่อนหรือญาติพี่น้องจากชุมชนเดียวกันของกลุ่มช่างเฟอร์นิเจอร์ที่ทำงานและพักอาศัยอยู่ด้วยกันในพื้นที่ปลายทาง

4. ผลกระทบจากการย้ายถิ่น ได้แก่

4.1 ผลกระทบด้านรายได้ พบว่า กรณีศึกษาส่วนใหญ่พึงพอใจกับรายได้ที่ได้รับ มีเงินส่งกลับให้ครอบครัว มีเงินสำหรับใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มีเงินเก็บสำหรับการกลับมาลงหลักปักฐานที่บ้าน แต่ก็พบว่ากรณีศึกษาบางรายประสบปัญหาการขาดรายได้ในช่วงรอกาน

4.2 ผลกระทบต่อความนับถือตนเอง พบว่า กรณีศึกษาบางรายมีความนับถือตนเองมากขึ้น แต่มีกรณีศึกษารายหนึ่งที่มีความรู้สึกน้อยใจจากการเลือกปฏิบัติของพ่อแม่โดยเปรียบเทียบกับน้องชายที่ยังเรียนหนังสืออยู่

4.3 ผลกระทบต่อความใกล้ชิดของครอบครัวที่มีประชากรวัยพึ่งพิง พบว่ากรณีศึกษาบางรายเมื่อย้ายถิ่นแล้วจำต้องพึ่งญาติผู้สูงอายุไว้ที่บ้าน

4.4 ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ ผลกระทบจากเพื่อนร่วมงาน พบว่า กรณีศึกษาส่วนใหญ่พึ่งพิงใจกับเพื่อนร่วมงาน เพราะมีส่วนช่วยให้การปรับตัวเป็นไปโดยง่าย แต่มีกรณีศึกษาบางรายที่มีปัญหาจากการเจอเพื่อนร่วมงานที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบด้านสุขภาพ พบว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานเอื้ออำนวยต่อสภาวะร่างกายของกรณีศึกษารายหนึ่ง และมีกรณีศึกษารายหนึ่งที่เจอกับสภาพแวดล้อมการทำงานที่เป็นมลภาวะทางกลิ่น

4.5 ผลกระทบต่อการเป็นลูกหลานที่ดี พบว่า กรณีศึกษาหลายรายเมื่อทำการย้ายถิ่นเข้าสู่ความเป็นแรงงานช่างเฟอร์นิเจอร์แล้ว สามารถปฏิบัติหน้าที่ลูกหลานที่ดีด้วยการมีส่วนช่วยจุนเจือครอบครัว และทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกสบายใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

6.2 การอภิปรายผลการศึกษา

จากข้อค้นพบข้างต้น สามารถนำไปสู่การอภิปรายประเด็นต่างๆ ดังนี้

6.2.1 สาเหตุในการออกกลางคัน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า มีกรณีศึกษา 4 ราย คือ ต้อ เอ็ม ปอนด์ และตูน ที่กล่าวว่า หากตัดสินใจเรียนหนังสือต่อ ตนก็มีความมั่นใจว่าสามารถเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างแน่นอน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Elliot, Voss, and Wendling (1966, p. 810) ที่ทำการสัมภาษณ์เพื่อหาสาเหตุในการออกกลางคันของนักเรียนที่ออกกลางคันจากชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในสหรัฐอเมริกาจำนวน 48 คน และพบว่ากรณีศึกษาถึง 28 คน ที่มีศักยภาพที่จะเรียนผ่านเกณฑ์ได้ หรือที่ Elliott และคณะเรียกว่า Capable Dropouts นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผล

การศึกษาของ Bridgeland, Dilulio and Morison (2006, p. 3) ที่ทำการศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 467 ราย พบว่า ร้อยละ 70 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความมั่นใจว่าตนสามารถเรียนต่อจนสำเร็จการศึกษาได้ อย่างไรก็ตาม บริบทในการศึกษาครั้งนี้มีความแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาในประเด็นด้านนโยบายการศึกษา คือ ประเทศไทยมีนโยบายไม่ให้เด็กตกซ้ำชั้น ดังนั้น ไม่ว่าเด็กจะได้เกรด 0 ติด ร หรือไม่มีสิทธิสอบ ก็สามารถติดต่อครูผู้สอนเพื่อขอแก้ได้ แม้แต่ผู้ปกครองยังทราบถึงเรื่องนี้ดี เช่นในกรณีของแม่หนู แม่ของอาร์ม ที่ไม่ให้อาร์มไปแก้ 0 แก่ ร โดยให้เหตุผลว่าการทำงานและเก็บขยะให้ครูเป็นเรื่องเสียเวลา สู้อาเวลาให้อาร์มไปทำงานกับพ่อเสียดีกว่า

สำหรับสาเหตุในการออกกลางคันของกรณีศึกษา พบว่ามีความสอดคล้องกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ ดังนี้

1) ปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

ความยากของเนื้อหาวิชา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กรณีศึกษาบางรายห่างเหินจากระบบโรงเรียนจนออกกลางคันในที่สุด ดังเช่นในกรณีของนายที่กล่าวว่าวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษมีความยากจนเรียนไม่เข้าใจ หรือในกรณีของเอ็มที่กล่าวว่าวิชาคณิตศาสตร์ยากเกินไป ทำให้ทั้งสองเริ่มตัดสินใจโดดเรียน นอกจากนี้ กรณีศึกษาอีกหลายราย คือ แบงค์ หนูม และอาร์ม ที่กล่าวตรงกันว่าวิชาภาษาอังกฤษมีความยากเกินไปจนตัดสินใจโดดเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Burrus and Roberts (2012, p. 4) ที่รวบรวมผลการศึกษาปัจจัยทำนายโอกาสในการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนในเมืองฟิลาเดลเฟีย สหรัฐอเมริกา พบว่า นักเรียนที่เรียนไม่ดีในรายวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มในการออกกลางคันมากกว่าร้อยละ 75

การเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายจนห่างเหินจากระบบโรงเรียนและออกกลางคันในที่สุด เช่นในกรณีของเอ็มที่กล่าวว่าตนเบื่อวิชาภาษาอังกฤษมากเป็นพิเศษ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bridgeland, Dilulio, and Morison (2006, p. 3) ที่ทำการศึกษาสเหตุในการออกกลางคันในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ใน

สหรัฐอเมริกา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 467 ราย พบว่า ร้อยละ 47 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้เหตุผลในการตัดสินใจออกกลางคันว่าการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ

ความรุนแรงในสถานศึกษา อันประกอบด้วย การใช้อำนาจมากเกินไปจนขอบเขตของครู ดังเช่นในกรณีของแบงค์ที่โดนครูประจำชั้นที่กำลังอยู่ในอาการมีเมามาเอาปืนมาข่มขู่ และการทะเลาะวิวาทกับเพื่อนนักเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้กรณีศึกษาบางรายตัดสินใจออกกลางคัน ดังเช่นในกรณีของคุณและหนู่ม ที่ถูกกลุ่มเพื่อนจากต่างชุมชนรุมทำร้ายร่างกาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (2540, p. 100) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในโรงเรียนจากการคุกคามของเพื่อนและการใช้อำนาจของครู ล้วนมีผลกระทบต่อ การตัดสินใจออกกลางคัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศิริชัย กาญจนวาสิ (2521, pp. 146-147) ที่ทำการศึกษาคู่ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับครู เช่น การมีปัญหาหรือทะเลาะกับครู การไม่ชอบครูประจำชั้น หรือการที่ครูใช้อำนาจในการสอนและการปกครองมากเกินไป ล้วนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกกลางคัน

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้กรณีศึกษาบางรายตัดสินใจออกกลางคันเพื่อทำงาน ดังเช่นในกรณีของต่อที่กล่าวว่าพ่อแม่ไม่มีเงินส่งเสีย และในกรณีของคุณที่แม่เสียชีวิตลง จำต้องอยู่กับพ่อที่ติดสุรา ในขณะที่ตนต้องเป็นผู้ดูแลยาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bridgeland, Dilulio, and Morison (2006, p. 6) ที่ทำการศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 467 ราย พบว่า ร้อยละ 22 ของผู้ตอบแบบสอบถามกล่าวว่าตนมีภาระต้องดูแลครอบครัว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wehlage and Rutter (1984, p. 17) ที่ทำการศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในสหรัฐอเมริกา และพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อการออกกลางคันของกลุ่มตัวอย่าง และผลการศึกษาจาก Rumberger (1995, pp. 616-617) ที่ได้ทำการศึกษาสาเหตุของการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสหรัฐอเมริกา ค้นพบผลลัพธ์ที่สอดคล้องกัน คือ พื้นหลัง

ทางครอบครัว ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจ สามารถใช้ทำนายแนวโน้มในการออกกลางคันได้ โดยนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยย่อมมีโอกาสในการออกกลางคันมากกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ปานกลาง รวมถึงผลการศึกษาของ Burrus and Roberts (2012, p. 4) ที่รวบรวมผลการศึกษาปัจจัยทำนายโอกาสในการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในสหรัฐอเมริกาได้ข้อค้นพบที่ตรงกัน คือ นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยมีโอกาสในการออกกลางคันสูง และผลการศึกษาของอภิชาติ เสนะนันท์, คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดรัมย์ (2555, p. 79) ที่ได้ทำการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการออกกลางคันของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนัก มักคาดหวังให้บุตรหลานทำมาหาเลี้ยงชีพมากกว่าเรียนหนังสือ เด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวลักษณะนี้จึงมีโอกาสในการออกกลางคันสูง อย่างไรก็ตาม ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวซึ่งเป็นข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ในกรณีของคุณ ครอบครัวมีฐานะยากจนอย่างแท้จริง เพราะไม่มีผู้ปกครองที่สามารถส่งเสียให้เรียนหนังสือได้ ส่วนในกรณีของต่อ เป็นความยากจนที่เกิดจากความรู้สึกเปรียบเทียบ เพราะแม้ว่าครอบครัวของต่อจะมีความเดือดร้อนทางการเงินอยู่บ้าง แต่ก็มีรายได้และมีศักยภาพที่จะส่งเสียต่อให้เรียนหนังสือได้ เพียงแต่ต่อเป็นผู้รู้สึกว่าเขาเองเป็นภาระ จึงตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือเพื่อออกมาหาเลี้ยงตัวเอง

2) ปัจจัยดึงดูดออกจากสถานศึกษา ประกอบด้วย

ความต้องการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งกรณีศึกษา 6 ราย คือ ต่อ ตี เอ็ม ปอนด์ ตุ่น และอาร์ม ได้ตั้งใจออกกลางคันเพื่อไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์อยู่แล้ว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bridgeland, Dilulio, and Morison (2006, p. 6) ที่ทำการศึกษสาเหตุในการออกกลางคันในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 467 ราย พบว่า ร้อยละ 32 ของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าพวกเขาต้องออกไปทำงานเพื่อหารายได้ อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้พบว่ากรณีศึกษาได้ออกกลางคันเพื่อไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เพราะได้เรียนรู้พฤติกรรมกรย้ายถิ่น และถูกชักชวนโดยเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ซึ่งล้วนเป็นบุคคลใกล้ชิดในชุมชน

3) ปัจจัยความไม่ตั้งใจของระบบโรงเรียน

เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้กรณีศึกษาบางรายเปื้อนย้ายการไปโรงเรียนจนลาออกกลางคันเพื่ออยู่บ้านเฉยๆ ดังเช่นในกรณีของนายและแบงค์ ที่หลังจากตัดสินใจออกกลางคันในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แล้วมาอยู่บ้าน โดยปราศจากจุดมุ่งหมายอื่นใดเป็นเวลาประมาณ 2 ปี การไม่สนใจเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริชัย กาญจนวาลี (2521, p. 145) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร และผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, p. 74) ที่ทำการศึกษาสาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รวมถึงผลการศึกษา Burrus and Roberts (2012, p. 5) ที่รวบรวมผลการศึกษาปัจจัยทำนายโอกาสในการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ข้อค้นพบที่ตรงกัน คือ การขาดความสนใจในการเรียน ความรู้สึกไม่อยากเรียน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกกลางคัน

6.2.2 สาเหตุในการย้ายถิ่น ซึ่งประกอบด้วย

1) ปัจจัยผลักดันจากพื้นที่ต้นทาง มีดังนี้

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ดังเช่นในกรณีของต่อ ที่ไม่ต้องการเป็นภาระของครอบครัว และในกรณีของตูน ที่ไม่มีผู้ปกครองที่สามารถให้การอุปการะได้ ซึ่งปัจจัยผลักดันจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่ค่อยสู้ดีนักเช่นนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ali (2007, pp. 42-43) ที่ทำการศึกษาการย้ายถิ่นของผู้คนในเมืองไฮเดอราบัด เมืองศูนย์กลางทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของอินเดีย เพื่อไปทำงานยังกลุ่มประเทศในคาบสมุทรอาระเบีย พบว่าครอบครัวชนชั้นล่างที่มีรายได้น้อยในไฮเดอราบัดล้วนมีความต้องการส่งสมาชิกออกไปทำงานยังกลุ่มประเทศในคาบสมุทรอาระเบีย

ค่านิยมของครอบครัว เช่นในกรณีของแม่สาย แม่ของนายและเอ็ม ที่เห็นว่าการออกไปทำงานมีรายได้ย่อมดีกว่าการขอเงินพ่อแม่ใช้ไปวันๆ และในกรณีของแม่หนู แม่ของอาร์ม ที่เห็นสามีประสบความสำเร็จจากการทำงานรับเหมามากแต่ภายใน จึงสนับสนุนให้อาร์ม ผู้เป็นลูกชายเจริญรอย

ตามพ่อ สอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าว (2516, p. 87) ที่ทำการศึกษาทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือนที่มีต่อการย้ายถิ่นของหนุ่มสาวในชนบท และข้อค้นพบของดุซฎี อายุวัฒน์ และพรเพ็ญ ปานคำ (2551, pp. 294-295) ที่ทำการศึกษาแบบแผนการย้ายถิ่นและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนผู้ย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้ข้อค้นพบตรงกันว่า ครัวเรือนมีทัศนคติที่ดีต่อการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานของสมาชิก ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้เห็นแบบอย่างของผู้ที่ประสบความสำเร็จด้านรายได้จากการย้ายถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sobieszczyk (2002, pp. 8-12) ที่ทำการศึกษาความหมายของการย้ายถิ่นข้ามชาติในมุมมองของคนท้องถิ่น 3 อำเภอ ในจังหวัดพะเยาและลำพูน และพบว่าคนในชุมชนมองเห็นข้อดีของการย้ายถิ่นจากความมั่งคั่งที่เพิ่มพูนของครัวเรือนที่มีสมาชิกเป็นผู้ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ และผลการศึกษาของ Ali (2007, pp. 42-43) ที่ครอบครัวในเมืองไฮเดอราบัดสนับสนุนหรือถึงขั้นกดดันให้สมาชิกย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานหารายได้ในกลุ่มประเทศคาบสมุทรอาระเบีย เพราะเห็นแบบอย่างการสะสมความมั่งคั่งของครอบครัวอื่นที่มีสมาชิกย้ายถิ่น นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของ Ananga (2013, pp. 406-409) ที่ทำการศึกษาอิทธิพลของการย้ายถิ่นตามฤดูกาลเพื่อทำประมงที่มีต่อการออกกลางคันจากการศึกษาชั้นพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนประจำชุมชนประมง 2 แห่ง ในประเทศกานา พบว่า ครอบครัวมีอิทธิพลอย่างมากในการสนับสนุนให้เด็กมีรายได้ตั้งแต่อายุ 9 ขวบ โดยให้ความสำคัญต่อการให้เด็กมีความสามารถในการทำมาหากินมากกว่าการสนับสนุนให้เด็กเรียนหนังสือ ในขณะที่ตัวเด็กเองก็มีความชื่นชอบในการทำมาหากินมาก อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ครอบครัวของกรณีศึกษามีได้มีความต้องการผลักดันกรณีศึกษาให้ออกไปทำงานอย่างสุดโต่ง มีหน้าซ้ำยังมีความพร้อมและยินดีให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่กรณีศึกษาทุกราย แต่หากว่ากรณีศึกษาตัดสินใจเลิกเรียนหนังสือเพื่อออกไปทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ พ่อแม่ผู้ปกครองก็มิได้คัดค้านอันใด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมองว่าครัวเรือนของกรณีศึกษาให้คุณค่ากับการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ในระดับที่เท่าเทียมกับการเรียนหนังสือของบุตรหลาน

2) ปัจจัยดึงดูดจากพื้นที่ปลายทาง ประกอบด้วย

การได้รับการชักชวนและอำนวยความสะดวก ผลการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาทุกรายได้รับการชักชวนให้ย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์โดยเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ที่กรณีศึกษาที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย เช่นในกรณีของต่อ ได้รับการชักชวนจากหน้าที่

เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ในกรณีของดี ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้านที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ ในกรณีของเอ็ม ได้รับการชักชวนจากพี่ชายที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ และน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ในกรณีของปอนด์ ได้รับการชักชวนจากเพื่อนๆ เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ และน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ในกรณีของนาย ได้รับการชักชวนจากลูกพี่ลูกน้องที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ และน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ในกรณีของเบงค์ ได้รับการชักชวนจากน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ในกรณีของตูน ได้รับการชักชวนจากลูกพี่ลูกน้องที่เป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ และน้ำที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ในกรณีของหนุ่ม ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้านที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน และในกรณีของอาร์ม ได้รับการชักชวนจากพ่อที่เป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายใน เมื่อกรณีศึกษาเหล่านี้ได้รับการชักชวนและตัดสินใจทำการย้ายถิ่นแล้ว ผู้รับเหมาตกแต่งภายในที่กรณีศึกษาไปทำงานด้วยจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเดินทางโดยให้นั่งรถไปด้วย อำนวยความสะดวกในเรื่องที่พัก โดยการเช่าบ้านหรือห้องพัก หรือสำหรับผู้รับเหมาบางรายได้ซื้อบ้านไว้สำหรับเป็นที่พักของตนและกลุ่มช่างเฟอร์นิเจอร์ที่มาทำงานกับตน และอำนวยความสะดวกเรื่องงานและรายได้ซึ่งมีไว้รออยู่แล้ว การที่ผู้ย้ายถิ่นตัดสินใจทำการย้ายถิ่นเพราะมีเครือข่ายรองรับในพื้นที่ปลายทางอยู่แล้วเช่นนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของอมรา สุนทรธาดา และอรพรรณ หันจางสิทธิ์ (2524, p. 39) ที่ทำการศึกษแบบแผน ปัจจัยกำหนด และผลกระทบจากการย้ายถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นจะกระทำการย้ายถิ่นโดยอาศัยเครือข่ายที่คอยให้ความช่วยเหลือเรื่องงานและที่พัก นั้นหมายถึงการตัดสินใจย้ายถิ่นภายใต้เงื่อนไขความเสี่ยงที่ต่ำมากๆ หรือแทบจะไม่มีความเสี่ยง และผลการศึกษาของริคเตอร์ และคณะ (2540, p. 40) ที่ทำการศึกษปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นของครัวเรือนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพบว่าผู้ย้ายถิ่นมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งในพื้นที่ปลายทาง

โอกาสในการมีรายได้ ดังเช่นในกรณีของต่อที่ต้องการมีรายได้เพื่อรับผิดชอบตัวเองไม่ให้เป็นการของครอบครัว และช่วยส่งน้องสาวให้ได้เรียนหนังสือ และในกรณีของตูนที่ต้องการมีรายได้เพื่อเลี้ยงดูยายและหลานสาวที่กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นอกจากนี้ยังมีกรณีของเอ็มที่ตัดสินใจย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เพราะเห็นเพื่อนๆ ที่ออกมาทำงานก่อนหน้ามีรายได้ดี ซึ่งสอดคล้องตามทฤษฎีคุณค่าและความคาดหวังของ De Jong and Fawcett (1981 p. 49 อ้างถึงในสุภางค์ จันทวานิช, 2542, p. 19) ที่กล่าวว่า รายได้ เป็นแรงจูงใจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่น นอกจากนี้ De Jong, Johnson, and Isarabhakdi (1996 cited in De Jong et al., 1996, p.

401) ยังได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นของชาวอีสาน พบว่า รายได้ ยังคงเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่นเช่นกัน และยังมีการศึกษาของพงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ และทรงสิริ พุทธิพงษ์ (2546, pp. 6-7) ที่ทำการศึกษาระบบแผนและกระบวนการปรับตัวเข้าสู่วิถีชีวิตแบบเมืองของผู้ย้ายถิ่นชาวอีสานที่เข้าเป็นคนขายของหาบเร่ในกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ล้วนตัดสินใจย้ายถิ่นเพราะได้รับข้อมูลส่งต่อจาก “บุคคลตัวอย่าง” ในชุมชนที่ทำการย้ายถิ่นแล้วประสบความสำเร็จด้านรายได้ ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ โอกาสในการขายของดี หาเงินง่าย ทำมาหากินสะดวก ทำให้เกิดภาพลักษณ์เชิงบวกของกรุงเทพมหานคร และกลายเป็นปัจจัยดึงดูดให้คนเหล่านี้ย้ายถิ่นเพื่อมาทำมาหากิน

ปัจจัยด้านสัมพันธภาพ ดังเช่นในกรณีของเอ็มที่ย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์กับพี่ชายหรือปอนด์ที่ย้ายถิ่นทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เพราะติดเพื่อน สอดคล้องกับทฤษฎีคุณค่าและความคาดหวังของ De Jong and Fawcett (1981: 49 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2542, p. 20) ที่กล่าวว่า สัมพันธภาพ (Affiliation) หรือการได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลที่มีความสำคัญ เช่น เพื่อน หรือญาติพี่น้อง เป็นแรงจูงใจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่น นอกจากนี้ De Jong, Johnson, and Isarabhakdi (1996 cited in De Jong et al., 1996, pp. 401-402) ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นของชาวอีสาน พบว่า สัมพันธภาพ (Affiliation) หรือความต้องการในการอยู่ใกล้ชิดกับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน เป็นหนึ่งในแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ชาวอีสานตัดสินใจย้ายถิ่น

ปัจจัยด้านความสบาย เช่นในกรณีของตี๋ ที่สังเกตเพื่อนบ้านที่ย้ายถิ่นทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์และพบว่ามีความสบาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคุณค่าและความคาดหวังของ De Jong and Fawcett (1981: p. 49 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2542, p. 20) ที่กล่าวว่า ความสะดวกสบาย (Comfort) หรือการมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือความรู้สึกสบายใจ เป็นแรงจูงใจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่น นอกจากนี้ De Jong, Johnson, and Isarabhakdi (1996 cited in De Jong et al., 1996, p. 402) ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นของชาวอีสาน พบว่า ความสะดวกสบาย (Comfort) หรือความต้องการใช้ชีวิตที่สุขสบายทั้งกายและใจ เป็นหนึ่งในแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ชาวอีสานตัดสินใจย้ายถิ่น

ปัจจัยด้านความจรรโลงใจ ประกอบด้วยโอกาสในการเดินทาง ดังเช่นในกรณีของต่อและเอ็ม ที่ทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เพราะโอกาสในการได้ออกเดินทาง และโอกาสในการเรียนรู้ ดังเช่นกรณีของดีและอาร์ม ที่กล่าวว่าอยากทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์เพราะเป็นการเรียนรู้และฝึกฝนตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคุณค่าและความคาดหวังของ De Jong and Fawcett (1981, p. 49 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2542, p. 20) ที่กล่าวว่า ความจรรโลงใจ (Stimulation) อันได้แก่ การได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ เป็นแรงจูงใจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่น นอกจากนี้ De Jong, Johnson, and Isarabhakdi (1996 cited in De Jong et al., 1996, pp. 401-402) ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นของชาวอีสาน พบว่า ความจรรโลงใจ (Stimulation) หรือการมีโอกาสนในการเรียนรู้ เป็นหนึ่งในแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ชาวอีสานตัดสินใจย้ายถิ่น และยังมีผลการศึกษาของ Chiang, Hannum, and Kao (2013, pp. 11-23) ที่ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวจากชนบทในประเทศจีน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมักมีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวเอง

6.2.3 กระบวนการในการย้ายถิ่น

จากการวิเคราะห์ภาพรวมการย้ายถิ่นของกรณีศึกษา พบว่า ยังคงสอดคล้องกับผลการศึกษาในอดีตของคลอสเนอร์ (2537, pp. 88-116) ที่ทำการศึกษาวีถีชีวิตของชาวบ้านหนองขอน จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2498 – 2499 และได้บรรยายถึงการย้ายถิ่นของชาวอีสานไว้ว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาว และนิยมกลับมาเยี่ยมบ้านเฉพาะช่วงเทศกาล เพื่อตีมูลค่ากับบรรยากาศการเฉลิมฉลองที่บ้านเกิดเมืองนอน แต่จะไม่กลับมาช่วยงานในฤดูเก็บเกี่ยว ในขณะที่ความถี่ในการส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวน้อยลงเมื่อเทียบกับการส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นชาวอีสานในยุคแรกๆ (ยุคที่มีการสร้างทางรถไฟสายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กระบวนการออกกลางคันและการย้ายถิ่นของกรณีศึกษาจากชุมชนผู้รับเหมาตึกต่างภายใน เป็นกระบวนการที่มีความสืบเนื่องมิได้แยกขาดจากกัน ดังคำอธิบายต่อไปนี้

จากการศึกษาประวัติของชุมชนพบว่า ได้มีผู้ย้ายถิ่นออกจากชุมชนเพื่อไปทำงานโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ เมื่อมีประสบการณ์และความชำนาญ ประกอบกับโอกาสทางเศรษฐกิจจากเครือข่ายทำให้สามารถผันตัวเองมาเป็นผู้รับเหมาตึกต่างภายในได้ ก่อให้เกิดความต้องการแรงงาน จึงชักชวนคน

จากในชุมชนให้ย้ายถิ่นเพื่อมาทำงานกับตนภายใต้การอำนวยความสะดวกในการเดินทางและจัดหาที่พัก ด้วยโอกาสทางเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้น ทำให้ดีตลูกน้องสามารถผันตัวเองมาเป็นผู้รับเหมาได้ ความต้องการแรงงานช่างเฟอร์นิเจอร์จากชุมชนต้นทางเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนผู้รับเหมาที่เพิ่มขึ้น ขนาดการย้ายถิ่นจึงขยายใหญ่ขึ้น ภายใต้ต้นทุนและความเสี่ยงจากการย้ายถิ่น ไม่ว่าจะเป็ต้นทุนการเดินทาง กรหาที่พักราคาแพง การหางาน และปัญหาการปรับตัวที่น้อย เพราะมีเครือข่ายผู้รับเหมาคอยอำนวยความสะดวกให้ เครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในจึงกลายเป็นทุนทางสังคมที่เอื้อให้การย้ายถิ่นเกิดได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีเครือข่ายการย้ายถิ่นดังที่ Palloni et. al. (2001, pp. 1263-1264) และ พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน (2552, p. 82) เสนอไว้ กอปรกับลักษณะงานที่เป็นงานมีมูลค่าสูง ผู้รับเหมาตกแต่งภายในรายหนึ่งสามารถมีรายรับหลักแสนจากการรับเหมางานหนึ่งๆ จึงสามารถนำเงินมาตกแต่งบ้าน ซื้รถยนต์ หรือใช้จ่ายกับเครื่องแสดงสถานะทางเศรษฐกิจต่างๆ กลายเป็นต้นแบบที่คนในชุมชนอยากเจริญรอยตาม สอดคล้องกับลักษณะของความเป็นกลไกเหตุสั่งสมให้เกิดการแพร่กระจายของการย้ายถิ่นในชุมชน (Cumulative Causation Mechanisms) ตามแนวคิดวัฏธรมการย้ายถิ่นที่เสนอโดย Massey et. al. (1998, pp. 46-48 อ้างถึงใน พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน, 2552, pp. 46-48)และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ali (2007, pp. 44-46) ที่ทำการศึกษา รูปแบบการย้ายถิ่นจากเมืองไฮเดอราบัด ประเทศอินเดีย ไปยังกลุ่มประเทศในคาบสมุทรอาระเบีย ที่พบว่าผู้คนในเมืองไฮเดอราบัดมีทัศนคติที่ดีต่อการย้ายถิ่นไปทำงานในกลุ่มประเทศคาบสมุทรอาระเบีย เพราะเห็นแบบอย่างจากครอบครัวผู้ย้ายถิ่นที่มีความมั่งคั่งมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของ Sobieszczyk (2002, pp. 8-12) ที่ได้ทำการศึกษาความหมายของการย้ายถิ่นข้ามชาติในมุมมองของคนท้องถิ่น 3 อำเภอ ในจังหวัดพะเยาและลำพูน พบว่า การมีแบบอย่างของผู้ประสบความสำเร็จในการสะสมความมั่งคั่งจากการย้ายถิ่นอยู่ในชุมชน ทำให้ผู้คนในชุมชนมีทัศนคติในแง่ดีต่อการย้ายถิ่น

เมื่อกรณีศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการชักชวนของเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ได้เรียนรู้พฤติกรรมกรย้ายถิ่นผ่านช่องทางต่างๆ เช่นในกรณีของปอนด์ที่ได้ฟังคำบอกเล่าจากเพื่อนๆ ในกรณีของต่อ ตี เอ็ม และอาร์ม ที่ได้ทำการสังเกตคนใกล้ชิด เช่น พ่อ น้า พี่ชาย เพื่อน และเพื่อนบ้าน ที่เป็นผู้ย้ายถิ่น หรือในกรณีของตี เอ็ม และอาร์ม ที่เคยทดลองย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ในช่วงปิดเทอมด้วยตนเองแล้ว ทำให้เกิดแรงจูงใจในการย้ายถิ่นเพื่อหารายได้ (Income)

มีสัมพันธภาพใกล้ชิดกับเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ที่มีต้นมีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย (Affiliation) อยากรเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานและการเดินทาง (Stimulation) สอดคล้องกับแนวคิดคุณค่าและความคาดหวังจากการย้ายถิ่นของ De Jong and Fewcett (1981, p. 49 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2542) และผลการศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นของชาวอีสานโดย De Jong, Johnson, and Isarabhakdi (1996 cited in De Jong et al., 1996, pp. 401-402) นอกจากนี้ยังพบว่า สำหรับกรณีศึกษาบางราย คือ ต่อและตุน มีแรงจูงใจทางด้านศีลธรรม (Morality) ในการช่วยแบ่งเบาภาระหรือดูแลคนในครอบครัวอยู่ด้วย

เมื่อกรณีศึกษาเหล่านี้ถูกดึงดูดความสนใจออกจากการเรียนหนังสือ กอปรกับปัจจัยผลักดันออกจากสถานศึกษาและปัจจัยความไม่น่าดึงดูดของระบบโรงเรียน ปัจจัยดึงดูดจากการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์จึงยิ่งมีอิทธิพลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ออกกลางคันในสหรัฐอเมริกา โดย Elliot, Voss and Wendling (1966, p. 816) ที่กล่าวว่า เมื่อเด็กที่มีแนวโน้มในการออกกลางคันได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อดีของการลาออกจากผู้มีประสบการณ์ การออกกลางคันจึงเป็นทางเลือกเดียวที่จะทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น

6.2.4 ผลกระทบจากการย้ายถิ่น

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ มีทั้งแง่บวกที่สอดคล้องและแตกต่างกับผลการศึกษาอื่นๆ ดังนี้

1) ผลกระทบด้านรายได้ พบว่า กรณีศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ในระดับที่สูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำ มีเพียงเอ็มที่ได้ค่าแรงล่าสุดเมื่อ 2 ปีก่อน วันละ 280 บาท และกรณีศึกษาทุกรายมีความพึงพอใจในรายได้และการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อมรา สุนทรธาดา และอรพรรณ หันจางสิทธิ์ (2524, p. 58) ที่ได้ทำการศึกษาแบบแผน ปัจจัยกำหนด และผลกระทบจากการย้ายถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นและยังมีความพึงพอใจในการทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีการส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวของกรณีศึกษาครั้งนี้มีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของดุขฎี อายุวัฒน์ และพรเพ็ญ ปานคำ (2551, p. 293) ที่ทำการศึกษาแบบแผนการย้ายถิ่นและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนผู้ย้ายถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้ย้ายถิ่นจะเงินส่งกลับ

มาให้ที่บ้านทุกๆ 2-3 เดือน โดยฝากเงินมากับเครือข่าย หรือนำติดตัวเมื่อมาเยี่ยมบ้านในช่วงวันหยุดเทศกาล ปีละ 1-2 ครั้ง ซึ่งกรณีศึกษาหลายราย ประกอบด้วย ตีและปอนด์ ได้ฝากเงินส่งกลับมาให้ครอบครัวผ่านทางผู้รับเหมาตกแต่งภายในตามโอกาสที่ผู้รับเหมาจะกลับไปเยี่ยมบ้าน ในขณะที่นายและตุ่น ได้ฝากเงินกับผู้รับเหมาตกแต่งภายในไปให้ครอบครัวเป็นประจำทุกเดือน และในกรณีของต่อได้นำเงินเก็บมอบให้พ่อในช่วงวันหยุดปีใหม่

ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่าการย้ายถิ่นในกรณีของต่อ มีลักษณะเป็นการแบ่งสรรแรงงานในครัวเรือนเพื่อกระจายความเสี่ยงทางด้านรายได้ เช่น เมื่อลุงเสาไม่สามารถจัดสรรรายได้มาใช้จ่ายได้ทันที ก็สามารถขอเงินจากต่อได้ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของมณีมัย ทองอยู่ (2546, pp. 279-280) ที่ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาใน 3 หมู่บ้าน ทางตอนล่างของเขื่อนบริเวณลุ่มแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ครัวเรือนในหมู่บ้านที่ศึกษามีลักษณะของความ เป็นหน่วยทางเศรษฐกิจที่แบ่งสรรแรงงานในการหารายได้จากแหล่งต่างๆ เพื่อลดความเสี่ยงจากการมี แหล่งรายได้เพียงแหล่งเดียว และสอดคล้องกับสมมติฐานเรื่องการกระจายความเสี่ยงของครัวเรือน โดยพัชรารัตน์ วงศ์บุญสิน (2552, p. 83) ที่มองครัวเรือนเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจหน่วยหนึ่ง มีสมาชิก ในครัวเรือนเป็นทรัพยากรบุคคล แต่ละครัวเรือนจึงมีการจัดสรรทรัพยากรบุคคลให้ทำกิจกรรมทาง เศรษฐกิจต่างๆ ให้คุ้มค่ามากที่สุด ในขณะที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุด โดยเฉพาะครัวเรือนในชนบทที่การ เพาะปลูกไม่สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการยังชีพดังเช่นในอดีต ครัวเรือนจึงพยายามแสวงหา ทางออกด้วยการส่งสมาชิกไปทำงานหาเงินตามที่ต่างๆ เพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงด้านรายได้ หาก พื้นที่ปลายทางมีเครือข่ายการย้ายถิ่นที่ไว้วางใจได้อยู่แล้ว การกระจายความเสี่ยงของครัวเรือนโดย การส่งสมาชิกไปทำงานยังพื้นที่นั้นย่อมมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากขึ้น เพราะมีต้นทุนและความ เสี่ยงในการย้ายถิ่นน้อย

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบด้านรายได้ในการศึกษาครั้งนี้ ไม่ตรงกับข้อเขียนของสำนักนโยบาย และแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (2540, p. 1) และอภิชาติ เลนะนันท์, คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดรัมย์ (2555, p. 76) ที่กล่าวว่า การออกกลางคันมักส่งผลให้ไม่มีงานทำ หรือหากมีงานทำก็ เป็นงานที่ต่ำกว่าความสามารถของตนหรือมีผลตอบแทนต่ำ หรือของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, p. 7) ที่กล่าวว่า การออกกลางคันก่อให้เกิดปัญหาด้านการเรียนรู้ โดยผู้ออกกลางคันย่อมขาดทักษะในการประกอบ

อาชีพนอกจากนี้ยังแตกต่างจากข้อค้นพบของ Bridgeland (2006 cited in Burrus & Roberts, 2012, p. 1) และสำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (2540, p. 1) ซึ่งระบุว่าผู้ออกกลางคันเป็นภาระของรัฐในการจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่กรณีศึกษาเหล่านี้เป็นผู้มีงานทำจากความช่วยเหลือของเครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายใน ซึ่งจัดเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน และงานตกแต่งภายในหรืองานช่างเฟอร์นิเจอร์เป็นงานที่ต้องอาศัยการฝึกฝนทักษะฝีมือ และต้องเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือของตนเองอยู่เสมอ จึงจะมีโอกาสก้าวหน้า ได้ค่าแรงที่สูงขึ้น และกลายเป็นแรงงานฝีมือหรือผั้วตัวขึ้นมาเป็นผู้รับเหมาตกแต่งภายในได้

การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่ามีการศึกษาหลายราย คือ ต่อ ดี นาย และอาร์ม นำเงินรายได้มาใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เช่น เที่ยวเล่นและดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในยามกลับมาเยี่ยมบ้านช่วงเทศกาล ปรับแต่งหรือซื้อรถจักรยานยนต์ และมีการศึกษาบางรายที่มีเงินเก็บสำหรับการกลับมาลงหลักปักฐานที่บ้านเกิด เช่น ในกรณีของต่อ ตุน ปอนด์ และนาย อย่างไรก็ตาม พบว่าการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ส่งผลกระทบต่อเชิงลบด้านรายได้ต่อกรณีศึกษาบางราย คือ แบนค์และตุน ที่ต้องประสบกับช่วงเวลารองาน ในบางครั้งต้องรองานจนขาดรายได้ไปเป็นเวลา 2-3 เดือน

2) ผลกระทบต่อความนับถือตัวเอง พบว่า กรณีศึกษาบางราย คือ ต่อและนาย มีความนับถือตัวเองเพิ่มขึ้นจากการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wehlage and Rutter (1984, p. 41) ที่ได้ทำการศึกษาสาเหตุของการออกกลางคันโดยเจาะจงไปที่อิทธิพลของโรงเรียนที่มีต่อการตัดสินใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในสหรัฐอเมริกา พบว่าคะแนนความนับถือตัวเองของผู้ที่ออกกลางคันอยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้ที่ยังคงเรียนอยู่เล็กน้อย และมีคะแนนอยู่ในระดับสูงเท่ากับผู้ที่มีความตั้งใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และผลการศึกษาของดุขฎิ อายุวัฒน์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536, p. 74) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองของแรงงานเด็กในจังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ยังคงมีการศึกษารายหนึ่ง คือ ดี ที่มีความรู้สึกน้อยใจจากการเลือกปฏิบัติของพ่อแม่โดยเปรียบเทียบกับน้องชายที่ยังเรียนหนังสืออยู่

3) ผลกระทบต่อความใกล้ชิดในครอบครัวที่มีประชากรวัยพึ่งพิง ดังเช่นในกรณีของตุน และหนุ่ม พบว่า การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ทำให้ต้องทิ้งประชากรวัยพึ่งพิง คือ ยายจัน

ยายของตุน และตาบุญ ตาของหนุ่ม ไว้ที่บ้านในชุมชนต้นทาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปราโมทย์ ประสาทกุล และพิมพ์พรรณ อิศรภักดี (2542, p. 55) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการย้ายถิ่นของชาวอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และได้พบผลกระทบจากการย้ายถิ่นว่าทำให้ต้องทิ้งสมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้สูงอายุไว้ที่บ้านในชุมชนต้นทาง

4) ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่

ผลกระทบจากเพื่อนร่วมงาน พบว่า กรณีศึกษาส่วนใหญ่กล่าวว่า เพื่อนร่วมงานช่วยให้พวกเขาสามารถปรับตัวหลังจากย้ายถิ่นและการทำงานได้ง่าย สอดคล้องกับบทบาทของเครือข่ายการย้ายถิ่นที่พัชราวลัย วงศ์บุญสิน (2552, p. 83) กล่าวว่าไว้ว่า เครือข่ายการย้ายถิ่นช่วยในการลดผลเสียทางด้านอารมณ์และความรู้สึกที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้ย้ายถิ่น ทำให้การปรับตัวในพื้นที่ปลายทางเป็นไปได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม ในกรณีของนายยังพบว่าเคยมีปัญหาจากการพบเจอกลุ่มเพื่อนร่วมงานที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ คือ การใช้สารเสพติด

ผลกระทบต่อสุขภาพ พบว่า ลักษณะความเป็นงานที่ทำในที่ร่มของงานตกแต่งภายในหรืองานช่างเฟอร์นิเจอร์ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของปอนด์ กรณีศึกษาผู้เป็นโรคผิวหนัง ไม่สามารถทำงานกลางแจ้งได้ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการทำงานบางอย่างในงานตกแต่งภายในหรืองานช่างเฟอร์นิเจอร์ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น ในกรณีของแบงค์ที่ทำงานสี กล่าวว่ากลิ่นสีทำให้แบงค์มีอาการมีนเมา ซึ่งการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสุขภาพของผู้ออกกลางคันนี้ พบว่ามีผลการศึกษาของ Lleras-Muney (2005 cited in Burrus & Roberts, 2012, p. 1) ที่ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและการเสียชีวิตของประชากรในสหรัฐอเมริกา ได้ข้อสรุปว่าประชากรที่มีระดับการศึกษาต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาสุขภาพมากกว่าประชากรที่มีระดับการศึกษาสูง อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมด้านสุขภาพของกรณีศึกษาส่วนใหญ่แล้วพบว่าข้อสรุปความสัมพันธ์ดังกล่าวของ Lleras-Muney อาจไม่เป็นจริงเสมอไป

5) ผลกระทบต่อการเป็นลูกหลานที่ดี ดังเช่นในกรณีของต่อและตุน ที่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว กรณีของนาย ที่ทำให้แม่รู้สึกสบายใจที่มีงานทำ หรือในกรณีของอาร์มที่ครอบครัวสนับสนุนให้ทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์มาตั้งแต่ยังเล็ก การทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์จึงเป็นการเติมเต็มความคาดหวังของครอบครัว ซึ่งคล้ายกันกับผลการศึกษาของ Sobieszczyk (2002, p. 3) ที่

ทำการศึกษาความหมายของการย้ายถิ่นข้ามชาติในมุมมองของคนท้องถิ่น 3 อำเภอ ในจังหวัดพะเยา และลำพูน พบว่า ผู้คนในท้องถิ่นมองการย้ายถิ่นในเชิงบวก เพราะผู้ย้ายถิ่นได้กระทำการจุนเจือครอบครัวในฐานะลูกที่ดี

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะจากปัญหาที่พบในกรณีศึกษา

1. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาที่พบจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน ประกอบด้วย

(1) ปัญหาการใช้สารเสพติด โดยเฉพาะกาวและทินเนอร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในวัตถุอันตรายที่ใช้ในการปฏิบัติงาน จึงเป็นสารเสพติดที่หาได้ง่าย ผู้รับเหมาตกแต่งภายในและช่างเฟอร์นิเจอร์ที่อาวูโสสูงไม่ควรมองว่าการทดลองเสพสารเสพติดเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ต้องให้ความสนใจในการสอดส่องดูแลและควบคุมไม่ให้ช่างเฟอร์นิเจอร์ที่อาศัยและทำงานอยู่ภายใต้การดูแลของตนใช้สารเสพติดเหล่านี้ ซึ่งมีฤทธิ์ทำลายระบบประสาทส่วนกลาง หรืออาจถึงแก่ความตายแบบเฉียบพลันได้

(2) ปัญหาการสูดดมกลิ่นสี เช่นเดียวกับกับปัญหาการสูดดมสารระเหย เช่น กาวและทินเนอร์ ในสีมีตัวทำละลายที่เป็นสารระเหย ส่งผลเสียต่อร่างกายในระยะเรื้อรัง เช่น เกิดการทำลายเยื่อของระบบทางเดินหายใจ เกิดอาการปวดอึดเสบ การทำลายระบบประสาทส่วนกลาง ฯลฯ ดังนั้น ผู้รับเหมาตกแต่งภายในหรือหัวหน้าช่างเฟอร์นิเจอร์ต้องให้ความสนใจ ควบคุมผู้ปฏิบัติงาน ช่างสีให้ใส่หน้ากากระหว่างปฏิบัติงานทุกครั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตกรณีศึกษา

(1) ข้อมูลที่ได้จากกรณีศึกษา พบว่า ในการพัฒนาฝีมือในอาชีพช่างเฟอร์นิเจอร์ ทักษะสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ช่างเฟอร์นิเจอร์คนหนึ่งก้าวขึ้นมาเป็นช่างฝีมือที่ได้รับค่าแรงสูง คือ ทักษะในการอ่านแบบ หากช่างเฟอร์นิเจอร์คนใดสามารถอ่านแบบได้ย่อมกลายมาเป็นหัวหน้าผู้ทำหน้าที่อ่านแบบและแจกจ่ายงานให้ลูกน้อง ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการจัดการฝึกอบรมวิธีการอ่านแบบในช่วงวันหยุดที่มีช่างเฟอร์นิเจอร์บางกลุ่มรองงานอยู่ที่บ้านในชุมชนต้นทาง ดังเช่นในช่วง

ก่อนวันปีใหม่ และช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์ โดยมีผู้รับเหมาตกแต่งภายในหรือช่างเฟอร์นิเจอร์ รุ่นใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถในการอ่านแบบและเป็นคนในชุมชน ทั้งยังเป็นที่น่าเชื่อถือตา ของช่างเฟอร์นิเจอร์รุ่นใหม่มาเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้

(2) จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กรณีศึกษาบางรายเมื่อทำการย้ายถิ่น จำต้องทิ้งผู้สูงอายุ ไว้ที่บ้านในชุมชนต้นทาง โดยไร้คนที่มีศักยภาพพอจะให้การดูแลได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามี ความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ ชัดเจน องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) และทำการสำรวจครัวเรือนที่ขาดบุคคลดูแลประชากรวัยพึ่งพิง

(3) ผลการศึกษาครั้งนี้ มีข้อมูลที่ชี้ชัดว่ากรณีศึกษาหลายรายนำรายได้ที่ได้จากการ ทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์มาใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ในขณะที่บางรายมีความต้องการเก็บเงินเพื่อเป็นทุนใน การกลับมาลงทุนหลักที่บ้าน ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า ในปัจจุบันการออมและการลงทุนมีรูปแบบที่ หลากหลาย กรณีศึกษาและผู้คนในชุมชนควรมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องการออมและการลงทุน จึง ควรมีการอบรมให้ความรู้ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่ อาจให้การสนับสนุนด้านวิทยากร เช่น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สถาบันอาชีวศึกษา หรือ สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัด เป็นต้น

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก และเยาวชนในชุมชน

ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การย้ายถิ่นเพื่อทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ของคนในชุมชน เป็น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ช่วงระยะเวลาที่การศึกษาภาคบังคับมีระยะเวลาเพียง 6 ปี ซึ่งในอดีต เมื่อคนหนุ่มเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว มักจะทำการย้ายถิ่นตามเครือข่ายเพื่อไปทำงานช่าง เฟอร์นิเจอร์ สิ่งนี้บ่งบอกถึงความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของคนในชุมชนภายใต้ทุนทางสังคม คือ เครือข่ายผู้รับเหมาตกแต่งภายในที่มีอยู่ในชุมชน และความต้องการรูปแบบนี้ยังคงมีอยู่แม้ในปัจจุบัน ที่การศึกษาภาคบังคับได้ถูกขยายระยะเวลาออกมาเป็น 9 ปีแล้ว ดังนั้น จึงต้องมีการประนีประนอม กันระหว่างความคาดหวังของกฎหมายและความต้องการของคนในชุมชน

เพื่อให้เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education For All) ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ในที่นี้คือ ความต้องการในการทำงานช่างเฟอร์นิเจอร์ โดยการเพิ่มรายวิชาในกลุ่ม การงานอาชีพและเทคโนโลยีที่เป็นทักษะวิชาชีพเข้ามาในหลักสูตรของสถานศึกษาในชุมชน โดยอาศัย บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในชุมชนเป็นผู้สอน ภายใต้การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามความเหมาะสม โดยโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ/หรือ ภาคเอกชนที่ต้องการมีส่วนร่วม ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม (All For Education)

6.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชนในชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ และเกิด ประสิทธิภาพในการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการทำงานเพื่อประกอบ อาชีพตามความถนัดและความสนใจ ภายใต้ความร่วมมือจากหลายๆ ภาคส่วน โดยนักวิชาการจาก หลากหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นนักการศึกษา นักวิจัยท้องถิ่น นักพัฒนาสังคม กลุ่มอาชีพ ฯลฯ

รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิงภาษาไทย

คลอสเนอร์, วิลเลียม เจ. สะท้อนวัฒนธรรมไทย เล่ม 1. แปลโดย ชัดติยา กรรณสูต.

กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, 2537

จรรยา วิรุฬห์รัตน์. สาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2521.

คุชฎี आयुวัฒน์ และพรเพ็ญ ปานคำ. การย้ายถิ่นและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนในชนบทอีสาน. ใน
เอกสารการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ. นครปฐม: สมาคมนักประชากรไทย,
2551

คุชฎี आयุวัฒน์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. รายงานการวิจัยผลกระทบของการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองของ
แรงงานเด็กที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536.

ดำรงค์ ฐานดี. ทศนคติของหัวหน้าครัวเรือนในชนบทต่อการย้ายถิ่นของเด็กหนุ่มสาวเข้าสู่เขตเมือง.
วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต, แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2516.

แบ็งค์ งามอรุณโชติ และถิรภาพ พิภทอง. สูง ต่ำ ไม่เท่ากัน: ทำไมระบบการศึกษาจึงสร้างความ
เหลื่อมล้ำ. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, 2555.

ปราโมทย์ ประสาทกุล และพิมลพรรณ อิศรภักดี. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการย้ายถิ่นของชาวชนบท:
กรณีศึกษาของอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 245.
นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ และทรงสิริ พุทธงษ์ชัย. แบบแผนและกระบวนการปรับเปลี่ยนเข้าสู่วิถีชีวิตแบบ
เมืองของผู้ย้ายถิ่นชาวอีสาน: กรณีศึกษาผู้ค้าหาบเร่ในมหานครกรุงเทพ. ใน เอกสาร
ประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่อง พลัสสังคมไทยใน
ทศวรรษหน้า: ทางเลือกกับความเป็นจริง. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัย
แห่งชาติ, 2546.

พัชรารวลัย วงศ์บุญสิน. การย้ายถิ่น: ทฤษฎีและความเป็นไปในเอเชีย. เอกสารวิชาการ หมายเลข 3 / 2552. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

มณีมัย ทองอยู่. การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาอีสาน: กรณีชาวนาลุ่มน้ำพอง. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, 2546.

ริคเตอร์ แครี่, เกสต์ ฟิลิป, วาทินี บุญชะลิกษี, นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ และโอเฮนา นิมฟา บี. การย้ายถิ่นเป็นการเพิ่มรายได้หรือเพิ่มความเครียดให้กับครอบครัวชนบท. รายงานวิจัยฉบับภาษาไทย เรื่อง “การติดตามผู้ย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

โรจนา ภักดีธรรม. ความซับซ้อนในสาเหตุการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิจัยประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528.

ลัคนา วัฒนชะชะกุล. การวิเคราะห์ข้อมูลทางประชากร. เชียงใหม่: สันติภาพแพ็คพริ้นท์, 2554.

วิโรจน์ สารรัตน์. การศึกษากับการพัฒนาชนบทไทย: แนวคิด ทฤษฎี และบทวิเคราะห์กรณีการย้ายถิ่น. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์, 2532.

วิลาส สุวี. ปัจจัยในท้องถิ่นปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อความต้องการย้ายถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม วิทยามหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2529.

ศิริชัย กาญจนวาสี. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการออกกลางคืนและการสอบตกซ้ำชั้นของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

สุภางค์ จันทวานิช. การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี: สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมนี. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. รายงานผลการศึกษา เรื่อง การออกกลางคืนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, 2542.

- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย. การพัฒนาคนในบริบทประชาคม
อาเซียน: รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทยปี 2557. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, 2557.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน. รายงานผลการดำเนินงาน สำนักงาน
ส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน 2553-2556. กรุงเทพมหานคร:
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน, 2557. สำนักนโยบายและแผนการ
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. รายงานผลการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การออกกลางคัน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,
2540.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. รายงานผลการวิจัย เรื่อง การสูญเสียทาง
เศรษฐกิจ: ผลกระทบจากการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2542.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร:
พริกหวานกราฟฟิค, 2560.
- อภิชาติ เสนะนันท์, คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดแจ่ม. โมเดลเชิงสาเหตุของการออกกลางคันของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสาร
การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2554 – มีนาคม 2555) :
74-86.
- อมรา สุนทรธาดา และอรพรรณ หันจางสิทธิ์. แบบแผน ตัวกำหนด และผลกระทบของการย้ายถิ่นใน
จังหวัดขอนแก่น. เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 55. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและ
สังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524.
- เอกชาติ จันอุไรรัตน์. 3 ทศวรรษกับงานออกแบบตกแต่งภายในของไทย. กรุงเทพมหานคร: บ้านและ
สวน, 2551.

รายการอ้างอิงภาษาอังกฤษ

- Ali, Syed. 'Go West Young Man': The Culture of Migration among Muslims in Hyderabad, India. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 33, No.1 (January 2007) : 37-58
- Ananga, Eric D. Child Migration and Dropping Out of Basic School in Ghana: The Case of Children in a Fishing Community. *Creative Education* Vol. 4, No.6 (2013) : 405-410.
- Bridgeland, John M., Dilulio, John J., and Morison, Karen B. *The Silent Epidemic: Perspectives of High School Dropouts*. Washington: Civic Enterprises, 2006.
- Burrus, Jeremy, and Roberts, Richard D. Dropping Out of High School: Prevalence, Risk Factors, and Remediation Strategies. *R&D Connections*, ETS Research and Development [Online]. 2012. Available from : https://www.ets.org/Media/Research/pdf/RD_Connections18.pdf [2017, Jan 31]
- Chiang, Yilin, Hannum, Emily C., and Kao, Grace. It's Not Just About the Money: Motivations for Youth Migration in Rural China. *Asia-Pacific Education, Language Minorities and Migration (ELMM)* [Online]. 2013. Available from : <http://repository.upenn.edu/elmm/6> [2017, May 28]
- De Jong, Gordon F., and Johnson, Andrea G. Determinants of Migration Values and Expectations in Rural Thailand. *Asian and Pacific Migration Journal* Vol. 5, No. 4 (1996) : 399-416.
- Doll, Jonathan J., Eslami, Zohreh, and Walters, Lynne. Understanding Why Students Drop Out of High School, According to Their Own Reports: Are They Pushed or Pulled, or Do They Fall Out? A Comparative Analysis of Seven Nationally Representative Studies. *SAGE Open* [Online]. 2013. Available from : <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2158244013503834> [2017, Jun 21]
- Elliott, Delbert S., Voss, Harwin L., and Wendling, Aubrey. Dropout and The Social Milieu of The High School: A Preliminary Analysis. *American Journal of Orthopsychiatry* Vol. 36, No. 5 (November 1966) : 808-817.

- Polloni, Alberto, Massey, Douglas S., Ceballos, Miguel, Espinosa, Kristin, and Spittel, Michael. Social Capital and International Migration: A Test Using Information on Family Networks. *The American Journal of Sociology* 106 (March 2001) : 1262-1298.
- Reddick, Thomas L., and Peach, Larry E. A Study of Characteristics Profiling At-Risk Students and Influences Impacting Their Rural Environment. Paper Presented at The Annual Conference of The National Social Science Association. Tennessee: Tennessee Technological University, 1990.
- Rumberger, Russell W. Dropping Out of Middle School: A Multilevel Analysis of Students and School. *American Educational Research Journal* Vol. 32, No. 3 (Autumn 1995) : 583-625.
- Rumberger, Russell W., Ghatak, Rita, Poulos, Gary, Ritter, Philip R., and Dornbusch, Sanford M. Family Influences on Dropout Behavior in One California High School. *Sociology of Education* Vol. 63, No. 4 (October 1990) : 283-299.
- Sobieszczyk, Teresa. Local Meanings, Global Destinations: Constructing a Culture of International Labor Migration in Northern Thai Villages. *The 8th International Conference on Thai Studies*. Nakhon Phanom: The Conference, 2002.
- Sullivan, Gerard, and Gunasekaran, S. Motivations of Migrants from Singapore to Australia. *Field Report Series No. 28 / 1994*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1994.
- Wehlage, Gary G., and Rutter, Robert A. Dropping Out: How Much Do School Contribute to The Problem?. Wisconsin: Wisconsin Center for Education Research, 1984.
- Wigfield, Allen, and Eccles, Jacquelynne S. Expectancy-Value Theory of Achievement Motivation. *Contemporary Educational Psychology* 25 (2000) : 68-81.

รายการสัมภาษณ์

- แค้ป (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 21 เมษายน 2560.
- จัน (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2560.
- ชาย (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 12 เมษายน 2560.
- ต่อ (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 21 เมษายน 2560.
- ต่อม (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 21 เมษายน 2560.
- ตี้ (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2560
- ตุน (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2560.
- ทอง (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2560.
- นาย (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2560.
- บุญ (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2560.
- แบงค์ (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2560.
- ปอนด์ (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2560.
- ผู้ใหญ่บ้าน. สัมภาษณ์. 12 เมษายน 2560 และ 8 มิถุนายน 2560.
- ส้ม (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2560.
- สาย (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2560.
- เสา (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2560.
- หนุ่ม (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2560.
- หนู (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2560.
- อาร์ม (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 14 พฤษภาคม 2560.
- เอ๋ม (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 13 พฤษภาคม 2560.

ภาคผนวก

จังหวัดสุรินทร์กับการพัฒนาคน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีเนื้อที่ประมาณ 8,124.06 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.58 ของประเทศ หรือร้อยละ 4.8 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดอุดรธานีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์

แบ่งการปกครองออกเป็น 17 อำเภอ 158 ตำบล 2,122 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 27 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 144 แห่ง

จากประวัติศาสตร์การก่อตั้งจังหวัดสุรินทร์ ทำให้ชุมชนพื้นเมืองในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 3 กลุ่ม หรือที่เรียกว่า “สุรินทร์ 3 เผ่า” คือ เขมร ลาว กูยหรือส่วย โดยประชาชนส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน เพาะปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ยางพารา อาชีพที่มีความสำคัญรองลงมา คือ การเลี้ยงไหม

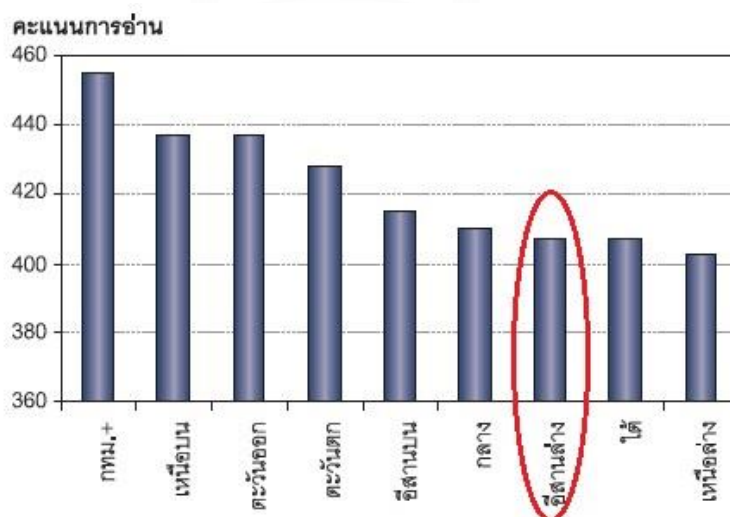
ข้อมูลประชากร ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 ระบุว่า จังหวัดสุรินทร์มีประชากรทั้งสิ้น 1,395,024 คน เป็นเพศชาย 697,486 คน เพศหญิง 697,538 คน

ในด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2557 จังหวัดสุรินทร์มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Provincial Product;

GPP) จำนวน 66,135 ล้านบาท รายได้เฉลี่ยต่อหัว 59,299 บาทต่อคนต่อปี จัดเป็นลำดับที่ 13 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และลำดับที่ 68 ของประเทศ โดยมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สำคัญขึ้นอยู่กับภาคเกษตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 72.38 หรือมีมูลค่า 47,868 ล้านบาท สำหรับภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ 27.62 คิดเป็นมูลค่า 18,267 ล้านบาท

ปัญหาการพัฒนาคนในจังหวัดสุรินทร์

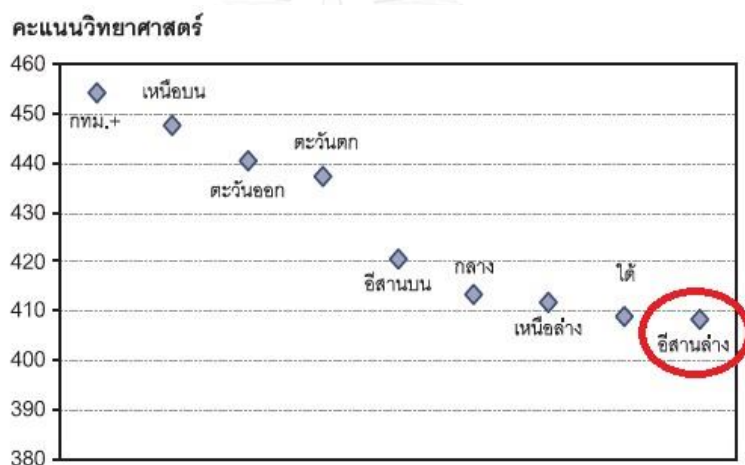
จากโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment; PISA) ซึ่งเป็นการทดสอบเพื่อประเมินความรู้และทักษะของนักเรียนที่มีอายุ 15 ปี ใน 3 ด้าน ประกอบด้วย การรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) การรู้เรื่องคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) และการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) โดยมีการดำเนินการสอบและประเมินอย่างต่อเนื่องทุก 3 ปี ขณะนี้ได้เสร็จสิ้นการประเมินรอบที่สอง (Phase II) อันประกอบไปด้วยผลการทดสอบในปี 2009 2012 และ 2015 พบว่า ผลการทดสอบทั้ง 3 ด้าน ในทั้ง 3 ครั้ง กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเป็นภูมิภาคที่มีผลการทดสอบอยู่ในระดับต่ำทั้งหมด ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

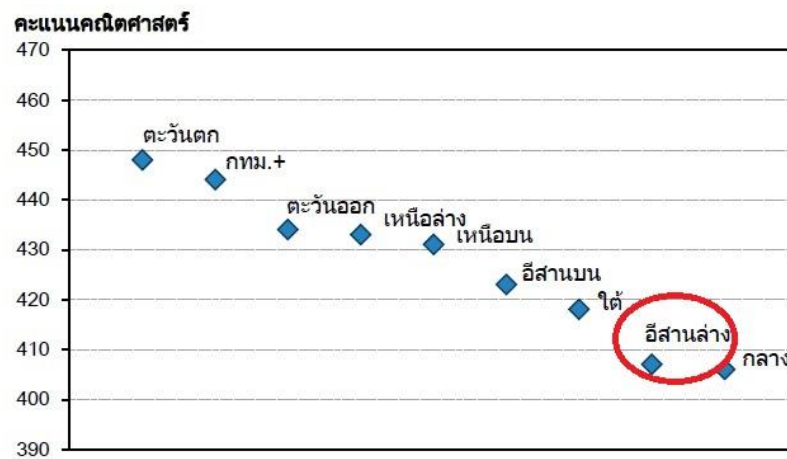
แผนภาพแสดงผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องการอ่านรายภูมิภาค ปี 2009 (พ.ศ. 2552)

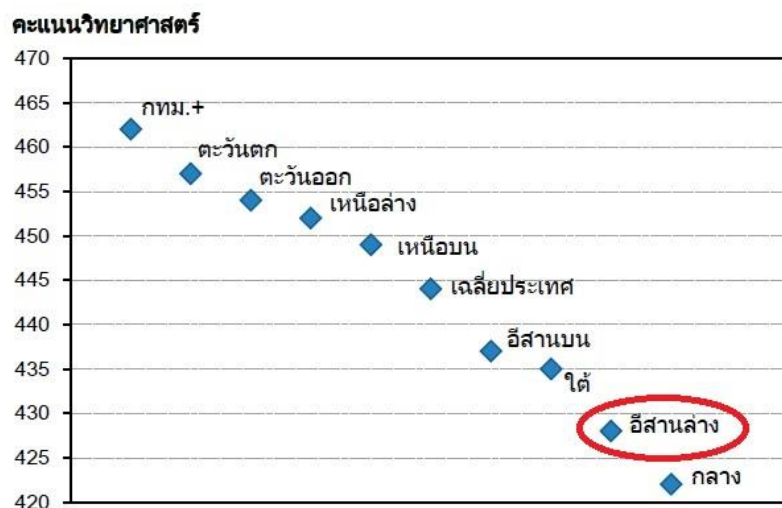
แผนภาพแสดงผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องคณิตศาสตร์รายภูมิภาค ปี 2009 (พ.ศ. 2552)

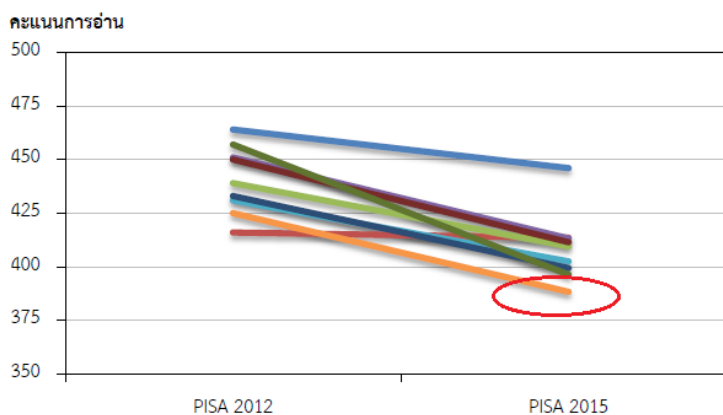
แผนภาพแสดงผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์รายภูมิภาค ปี 2009 (พ.ศ. 2552)

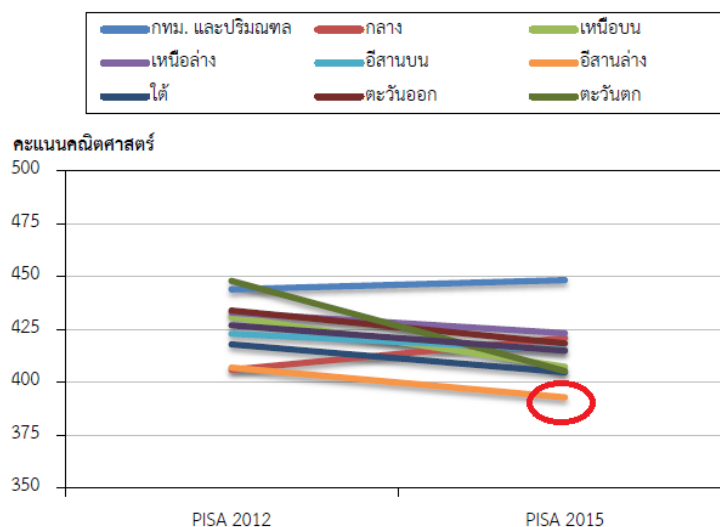
แผนภาพแสดงผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องคณิตศาสตร์รายภูมิภาค ปี 2012 (พ.ศ. 2555)

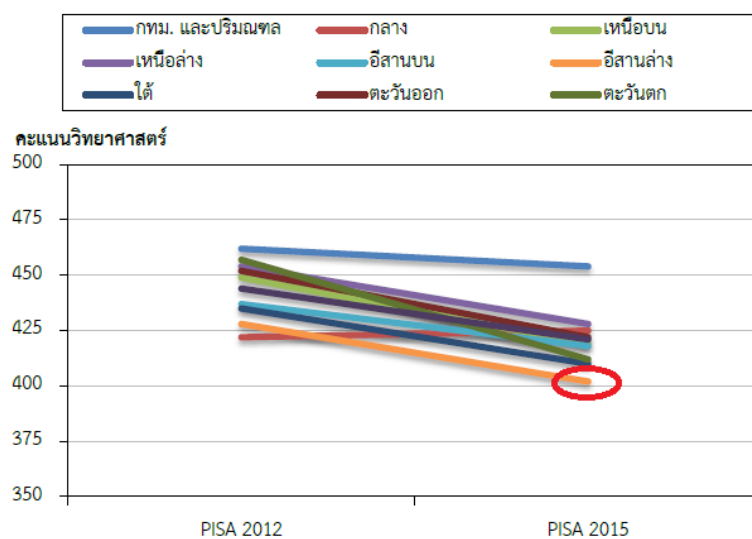
แผนภาพแสดงผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์รายภูมิภาค ปี 2012 (พ.ศ. 2555)

แผนภาพแสดงแนวโน้มผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องการอ่านรายภูมิภาค ปี 2015 (พ.ศ. 2558)

แผนภาพแสดงแนวโน้มผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องคณิตศาสตร์รายภูมิภาค ปี 2015 (พ.ศ. 2558)

แผนภาพแสดงแนวโน้มผลคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องการอ่านรายภูมิภาค ปี 2015 (พ.ศ. 2558)

ข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาการจัดการศึกษาในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในเชิงคุณภาพ เนื่องจากการสอบ PISA เป็นการสอบที่เน้นการประเมินความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลง ข้อสอบส่วนใหญ่เป็นคำถามที่ต้องใช้ความรู้ ทักษะ และกระบวนการที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อหาคำตอบ มากกว่าอาศัยเนื้อหาสาระที่ได้เรียนมาตามหลักสูตร ผลการสอบ PISA จึงสะท้อนคุณภาพระบบการศึกษาของพื้นที่ที่เข้า

ร่วมโครงการว่าสามารถเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้หรือไม่

นอกจากนี้ ในการจัดทำรายงานการพัฒนาคนโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย ทั้ง 4 ฉบับ คือ ฉบับปี พ.ศ. 2546 พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2557 ได้ทำการจัดอันดับความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในระดับจังหวัด พบว่า จังหวัดสุรินทร์ เป็นหนึ่งในจังหวัดที่ถูกจัดอยู่ในสิบอันดับสุดท้ายถึง 3 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2554 ส่วนจังหวัดอื่นๆ ที่ถูกจัดอยู่ในสิบอันดับสุดท้ายเป็นประจำเช่นกัน คือ แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ นครพนม ตาก บุรีรัมย์ และเพชรบูรณ์ ซึ่งล้วนเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และส่วนใหญ่เป็นจังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายนิธิศ ธรรมแสงอดิภา เกิดเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2533 สำเร็จการศึกษา
หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ จากคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2554 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา
2556

